ARH Diss. B-25577

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
ÜLDAJALOO KATEEDER

CH. KOLUMBUS JA AMEERIKA AVASTAMINE

DIPLOMITÖÖ

HELGE PETERSON

TARTU 1958

Tartu Ülikooli Raamatukogu
RIIKLIKOGU

SISSEJUHATUS

XV saj. II poolel mitte ainult Portugaalias, vaid ka teistes Lääne-Euroopa maades püüti avastada kõige otsemat meretud „Hiinasse" ja „Indiasse" — rikkale vürtside maale.

Tegelikult huvi Idamaade vastu ei olnud tolle aja eurooplastele mitte esmanordne.[1] Juba ristisõdade (XI – XIII saj.) ühens peamisens stiimulins oli koloniaalse rõõvi teostamine Idamaadel. Ristisõdades tõhtsat kohta etendasid Veneetsia ja Genua, kes laiendasid ja kindlustasid oma positsioone Vahemere idaosas ning hakkasid etendama vahendajate osa Euroopa kaubanduses Idaga.

Mis oli selle põhjusens, et eurooplased hakkasid otsima uusi mereteid Indiasse?

Euroopas toimus tootlike jõudude areng. Arenes rahamajandus, tugevnesid

---

1) Витвер. Историко-географическое введение в экономическую и политическую географию капиталистического мира. Учёные записки московского университета. Москва, 1945, lk. 35

2) Ibid, lk. 37

turusuhted, kasvasid tööstuslinud ja kauþanduslinud linnad. Suuri edusamme saavutati tööstustehninas, laevasõidus ja sõjaasjanduses. Seoses Euroopa majanduslinu täuseuga kasvas vajadus ka majanduslike suhete laiendamiseus rahvusvahelises ulatuses.

Euroopas ei jätkunud väärismetalle, mis oleksid täiendanud maksevahendi osa. Euroopa nauþabilanss Idaga oli passiivne, mille tagajärjel toimus väärismetallide väljavaol Euroopast. Euroopas eneses nulla ja hõbeda saau oli väga väine. Rahamajanduse täus juþa iseenesest stimuleeris ahnust kulla järele, kuid kasvav maksevahendite puudus seda ahnust veelgi suurendas.

Millise määrani XV saj. lõpul raha öönestas ja sisemiselt laastas feodalismi, on selgesti näha sellest kullajanust, mis tol periaodil valdas Lääne-Euroopat; kulda otsisid portugaallased Aafrika ranninul, Indias, Kagu-Idas; kuld oli see maagiline sõna, mis ajas hispaanlasi üle Atlandi ookeani; kuld oli see, mida valge kõigepealt nõudis, nagu ta astus õsjaavastatud ranninule."[1]

---

1) Энгельс. О разложении феодализма и буржуазии. К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения. Т. XVI. Ч. I. Москва, 1937, lk. 442

Eurooplastel tuli vaþaneda araaþlaste vahendusest.[1] Viimased olid haaranud enda nätte Indiasse viiva tee läbi Egiptuse ja Punase mere. Kasutades ama monopolistiseisemdit vahendajate asas Euroopa ja Aasia maade vahel, võtsid araaþlased eurooplastelt mitu norda kõrgemat hinda, mis oli nauþa tegelin väärtus.

Kauþatu Itta Musta mere naudu oli türklaste näes alates 1453.a., mil viimased vallutasid Konstantinoopoli.[2] Sellega oli seletud väljapõas Aasiasse na Lääne-Euroopa põhjapoolsete teede naudu. Türklased jätnasid ama pealetungi põhja-lääne suunas. Seega halvenesid nauþanduslinud tingimused Idamaadega veelgi, kuna türklaste nätte läksid nõin tähtsamad nauþatud, mis suundusid Indiasse läbi Sõuria ja Mesopotaamia.

Seehete raskenemine Idamaadega Vahemere idaalade naudu oli põhjusens, mis ajendas eurooplasi otsima uusi mereteid.

Lõunapoolsete mereteede otsingutel Indiasse olid pioneeridens portugaallased.[3] XV saj. Portugali meresõitjad samm-sammult uurisid läbi Aafrina läänepoolsed

---

1) Bumþep, lu. 37
2) ibid, lu. 38
3) ibid, lu. 40

ranninud eesmärgiga leida sealt nulda ja nugerorje.

XV saj. lõpus teistele Lääne-Euroopa maadele jäi avatuks ainult lääne semnas nulgev tee läbi teendmatu aoneani.[1] Mõte sellise tee leidmisest Indiasse kerkis Euroopas esile ärkamisajal, nuna sel periaodil oli väga aktuaalne antiin-aja teadlaste õpetus, mis väitis, et maakera on kerakujuline. Piknade merereiside teostamine sai võimalikeus tänu XV saj. II poolel tehtud edusammudele laevaehituse ja laevajuhtimise alal.

Läänepoolsete tude uurimisele üle atlandi aoneani asus Hispaania.

Asjaolu, mins just Hispaania esimesena saatis välja 1492. a. väikese laevastiku Ch. Kolumþuse juhtimisel lääne semnas, seletuþ nende ajaloolste seindmustega, mis leidsid aset XV saj. lõpul Hispaanias.

Ühens nendest oli Hispaania endise piiratud nuningavõimu tugevnemine XV saj. viimasel veerandil.

1469. a. Kastülia nuninga õde Isabella, vastu oma venna tahtmist, abiellus Aragoni troonipärija Ferdinandiga.[2]

---

1) Магидович, И. П. Очерки по истории географических открытий. Москва. 1957, lu. 113

2) Альтамира. История Испании. Т. I. Москва. 1951, lu. 254

Pärast Kastüilia kuninga surma tekkis sõda troonipärijate vahel, millest võitjana astus välja Isabella. 1474. a. krooniti ta kuningannaus. Viis aastat hiljem suri Ferdinandi isa ning troon läus tema poja kätte.[1] Nii toimus kahe suure Pürenee poolsaarel asuva riigi — Kastüilia ja Aragoni — ühinemine, mille tulemusena tekkis Hispaania monarhia.

Kuna kuningavõim oli sisemiselt tugevnenud, alustas ta ama territaoriumi laiendamist. Viidi lõpule hispaania rahva seitse sajandit kestnud võitlus araablaste ja mauride vastu — reconquista. 2. jaan. 1492. a. kapitulevus Granada emiraat.[2]

Hispaania aadel, kes varem oli tegevuses sõja tõttu mauridega, jäi nüüd tegevuseta ja muutus monarhiale hädaohtlikuus.[3] Kuningavõimul oli vaja rahutust elemendist vabaneda. Väljapääsuus, mis oli nasulin nii kuningavõimule uni aadlile, osutus koloniaalsete suguharude rõõvimisens ja orjastamisens plaanitsetud euspeditsiaon. Hispaania aadel amanorda unistas aokeanitaguste maade vaeldustest, kullast

---

1) Альтамира, т. I, lu. 418
2) ibid, lu. 424
3) Путешествия Христофора Колумба под редакцией и со вступительной статьей И.П. Магидовича. Москва. 1956, lu. 6

ja „Hiina" ning „India" vürtsidest, kuna enamus nendest oli sattunud võlgadesse. See koloniaalse röövi ja orjastamise põhimõtetel teostatav moretagune reis pidi aadlit päästma võlausaldajate nüüsist ning rinastama nii teda nui sõja tagajärjel tühjenenud riiginassat.

Need sündmused olid ajendiks Kolumbuse ekspeditsiaoni norraldamisel läände, mille tulemuseks oli otsene nue maailmajao — Ameerika avastamine.

*

Käesolevas töös an kasutatud marksismi-leninismi klassikute, nõunogude autorite ja nodanlike autorite töid.

Marksismi-leninismi klassikute tööd annavad marksistlinu hinnangu nogu käsitletava periaodi nohta ning võimaldavad õigesti välja selgitada, mis oli Kolumbuse avastusreiside otseseks põhjuseks ja tulemuseks.

Venekulses tõlkes an praegu nättesaadavad nõin materjalid, mis näsitlevad ch. Kolumbuse projekti ja reiside küsimust. Seevastu Kolumbuse eluloo nohta an vene nules väga vähe materjali. Elulao uurimiseks

on põhjapanevans 1931.a. avaldatud Genua aktide publinatsiaon, mied see ei ole mile nättesaadav.

Algallinana on nasutatud „Путешествия Христофора Колумба", mis on täiesti teaduslikku käsitlust võimaldav publinatsiaon.

Algallinas on ära taodud Las Casase poolt kirjutatud päevinud Kolumbuse reiside kohta ja Kolumbuse enda kirjad Hispaania valitsejatele ning donumendid, mis on pidepunktidens Kolumbuse poolt teostatud reiside käsitlemisel. Kuid materjali, mis on projenti ja reiside kohta säilinud, on väga vähe algsel mujul, kuna Kolumbuse enda logiraamat on hävinud ning Las Casase ümbertäotluse tõttu on Kolumbuse enda andmeid väga raske mindlans teha.

Algallinas võimaldab Kolumbuse reiside käsitlemisel nasutada rohket fantilist materjali, millesse tuleb aga wiitiliselt suhtuda. Nii läbib nogu päevinut punase niidina Kolumbuse äärmiselt humaanne suhtumine pärismaalastesse, mis tegelinult ei olnud sugugi omane Kolumbusele mii koloniaalse röövi teostajale tema poolt avastatud maades.

Publinatsiaon on varustatud väärtusline nommentaaridega, mis on nokun võetud

kõiu uurimistulemused Kolumbuse riiside nüsimuses.

Algallina publinatsiaoni väärtuslin asa on Magidovitši poolt kirjutatud eessõna, mis on täiesti omaette uurimus.

Nõunogude autorite täõdest on näesolevas täõs nasutatud taetuspunktina Magidovitši täõd „Очерки по истории географических открытий", mis annab ülevaate nogu Kolumbuse tegevusest.

Magidovitši sama täõ viimane publinatsiaon, mis ilmus 1957. a., on üldine maadeavastuste ajalugu nuni 1950. a.

Sveti artiklit „Открытие Америки и зарождение системы эксплуатации её коренного населения" on näsitletud peaaegu ainukese materjalina Ameerina orjastamise ja noloniaalsüsteemi kirjutamisel. Svet annab selle nüsimuse nohta õige marusistlinu lahenduse. Abimaterjalina sama nüsimuse väljaselgitamisel on näsitletud Altamira nahenõitelist monograafiat „История Испании".

Kodanline autorite täõdest annab näesoleva täõ kirjutamisel väga head materjali ajaloolisest aspektist Winsori monograafia „Христофор Колумб и открытие Америки". See täõ on kirjutatud Ameerina avastamise 400-aasta juubeli puhul a. 1892. Oma

tāōs Winsor vōtaþ kokku kogu Kolumþuse kohta teostatud uurimisseisundi sellisel nujul, nagu ta oli XIX saj. lōpul. Tāō seuurimans pūndusens an see, et Winsor pūūaþ mōninord vāhendada Kolumþuse osatāhtsust Ameerika avastamisel.

Vene autorite tāōdest vāāriþ esiletōstmist Anutšini uurimus „О судьбе Колумба как исторической личности и о спорных и тёмных пунктах его биографии". See tāō on nūll vālja antud juþa XIX saj. lōpul, kuid na praegu vōiþ süt leida palju vāārtuslikku fantilist materjali vaieldavate nūsimuste kohta Kolumþuse elus ja tegevuses.

Kodanlikest autoritest tulens mainida Beikeri tāōd „История географических открытий и исследований". See on nūll nodanlik tāō, kuid ta on avaldatud alles 1950. a. Temast vōiþ leida uuemaid seisukohti Kolumþuse nāsitlemisel.

I ptk.

CH. KOLUMBUSE ELULUGU JA PROJEKT

Biograafilised andmed Kolumbuse kohta kuni tema esimese avastusreisi organiseerimiseni on väga vähesed ja vasturääkivad. Sellepärast ka rida olulisi momente tema eluloos on kuni tänapäevani vaieldavateks probleemideks. Ei ole täpseid dokumentaalseid materjale, mis võimaldausid koostada Kolumbuse eluloo koger tema tegevuse kohta kronoloogilises järjekorras.

Kolumbuse esimesteks biograafidens olid tema poeg Fernando[1] ja Las Casas[2]. Mõlemad, juhindudes isiklikest motiividest, teadlinult võltsisid eluloolisi faute. Reviduerides Kolumbuse perenonnaarhiivi materjale, nad kõrvaldasid palju dokumente, mis

---

1) või isik, kes 1571. a. avaldas Venetsias itaalia keelse raamatu „Admiral Ch. Kolumbuse elu ja tegevuse ajalugu".

2) senor hispaania ajaloolane-kroonik (1475–1566), kes pool sajandit pidas väsimatut võitlust indiaanlaste orjusest vabastamise eest.

olevsid vas kahjustanud Kolumbuse reputatsiooni või ümber lükanud tema kohta antud õpaõigeid andmeid.

Sellepärast kui tänapäevani on Kolumbuse varasemate elulaastate kohta jäänud lahendamata väga palju vaidlusi ja õpaelgid küsimusi.

Kaua aega tekitas suuri vaidlusi Kolumbuse sünniaasta ja sünnikoha täpne kindlaksmääramine. Oletatavad andmed tema sünniaasta piiritlemisel kulgesid ajavahemikul 1435-1456 s.o. 20 aasta raames.[1]

Ka Kolumbuse sünnikoha kindlaksmääramisel tekkisid vaidlused. Vähemalt 20 linna pretendeerisid selle au peale, et olla Kolumbuse sünnimaaks.

Kuni viimase ajani oli jäetud välja uuida, et Kolumbus sündis XV saj. keskel kas otseselt Genuas endas või tema ümbruses.

Hiljuti, Genua arhiivide notarikirjade võrdlemisel mitmesuguste dokumentidega, mille käsitleti Kolumbuse tegevust Portugaalias ja Kastiilias, suudeti lõplikult kindlaks teha (kuigi küll teatud kahtlustega), et Christofor

---

1) Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий. Москва. 1949, lk. 118

Kolumbus sündis Genuas 1451. a. oktoobri lõpus.[1]

Kolumbuse Genua päritolu on tõestatud 1931. a. avaldatud XV saj. notariaktidega, mis on kokku kogutud Genua arhiividest. Genua aktide järgi Kolumbus 1471. a. oli veel 20-aastane, järelikult pidi ta sündima siis 1451. a.

Kolumbuse vanaisa Giovanni Kolumbus elas kõigi olemasolevate andmete kohaselt Genua eeslinnas Quintas.[3] Tema poeg Domenico – Kolumbuse isa, sõitis umbes 1439. a. paiku Quintost Genuasse, kus ta asus elama käsitööliste kvartali.[4]

Genua arhiivide dokumentide põhjal on kindlaks tehtud, et Giovanni Kolumbus andis oma poja Domenico ühe kaupmehe õpilaseks, kus viimane pidi omandama käsitöölise kutse esimese aasta jooksul.[5]

Kolumbuse ema Susanna Fontanarossa abiellus 1445. a. Domenico Colombogа.[6] Tema kohta ei ole säilunud praegu mingeidki andmeid. Oletatakse, et ta sündis 1482. a. Savonnas.[7]

---

1) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 9
2) Эйнсор Дэс. Христофор Колумб и открытие Америки. СПБ, 1893, lk. 66
3) ibid, lk. 67
4) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 9
5) Анучин. О судьбе Колумба как исторической личности и о спорных и темных пунктах его биографии. Землеведение. ТІ. Москва 1895, lk. 195
6) ibid, lk. 197

Nagu tõendavad notarinirjad, sõitis Domenico 1470. a. Savonnasse, kus ta tõõtas edasi kangruna.[1] 1484. a. painu sõitis ta tagasi Genuasse.[2] 1491. a. dateritud dokumendis rääkitakse temast nui kangrust ja Genua kodaninust.

Markii Staglenol õnnestus nüll arhiivimaterjalide põhjal kindlaus määrata, et Genuas asus maja, mis kuulus isiklikult Domenicole.[3] Kuid hilisemate andmete põhjal on see faut ümber lükatud ja tõestatud, et Domenico ei omanud isiklikku maja, vaid ta ainult rentis endale elamu Genua kloostri Santo Stefano juures.[4]

Kui dokumendid, mis an leitud Haalia arhiividest, kuuluvad Kolumbuse perekonnale, siis tema isa mitu korda vahetas oma elunutset.[5]

1494. a. kaovad andmed Domenico Colombo kohta. Oletatavate andmete põhjal suri ta 1499. või 1500. aastal.[6] suures vaesuses, noormatud võlgadega ning tagaotsitav krediitorite poolt, kes asjata püüdsid sisse nõuda võlgu tema pärijatelt.[7]

---

1) Уйнсор, lk. 67
2) Анучин, lk. 197
3) ibid, lk. 195
4) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 9
5) Магидович, lk. 119
6) Уйнсор, lk. 67
7) Магидович, lk. 119

1440 – 1455. a. notarikirjad tunnistavad, et Domenico Colombo elas kogu oma elu jaoksul suures vaesuses.[1]

1472. a. dateeritud dokument täendab, et mitte ainult Kolumbuse isa, vaid ka Kolumbus ise oli käsitööline, töötades geenuas kangruma.[2]

Ei ole suudetud välja selgitada, kus Kolumbus õppis, kas ta üldse õppis või oli ta geniaalne iseõppija.[3] Kõik teated, mida võib leida tema biograafiatest, on üüvõrd vasturääkivad, et seda fakti ise ei ole võimalik välja selgitada. Kuid ei ole kahtlust, et Kolumbus oskas lugeda vähemalt neljas keeles: itaalia, hispaania, portugaalia ja ladina keeles.[4] On kindlaks tehtud, et ta üldse luges palju ja seejuures väga suure tähelepanuga. On säilinud üks eksemplar ladinakeelsest raamatust Kolumbuse isiklike märkustega äärtel. See on prantsuse kardinali Pierre d'Ailly, kes isi nimetas end ladina nimega Petrus Alliacensis, raamat „Imago mundi", mille mõjul valdavas osas nägemisid Kolumbuse geograafilised ettekujutused. (Pierre d'Ailly

---

1) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 9
2) ibid, lk. 9
3) Мадариага, lk. 119
4) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 10

õpetas oma raamatus, et maakera on kerakujuline, toetudes XIII saj. tuntud inglise filosoofi Rodger Baconi tõõdele).

Saksa õpetlase Humpholdti järgi olevat Pierre d'Ailly raamat avaldanud palju suuremat mõju Ameerika avastamisele kui Kolumpuse kirjavahetus firenze õpetlase Toscanelliga.[1]

Suurte raskustega õnnestub noostada Kolumpuse biograafiat ajavaheminul 1472-1485, s.o. ajani, mil ta lahkub Portugaaliast, et asuda elama Kastüliasse.[2]

Eelnõige kerniß üles nüsimus, kunas ja millised olid need põhjused, mis sundisid Kolumpust hakkama meremehens.

Las Casase poolt noostatud esimese reisi päevinus on ära taodud Kolumpuse enda märnus, milles viimane väidab, et ta juba 23 aastat on pidevalt sõitnud merel.[3] See on datevritud 21. dets. 1492.a.

Kui arvata, et see on õige, siis ilmnep, et juba 1469.a. Kolumpus hakkas meremehens.[4] Kuid Genua arhiivimaterjalide viimase publinatsiaoni järgi õnnestus tõestada, et vul 1471.a. Kolumpus elas Genuas ja tõõtas kangruna.

---

1) Marugobur, lu. 119
2) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 10
3) Путешествия, lu. 155
4) Путешествия (Sveti kommentaarid), lu. 225

Ei ole mingisuguseid tõendusi, peale Kolumbuse isiklike andmete, et ta üldse teostas mingisuguseid kaugeid merereise enne oma esimest enspeditsiaoni üle Atlandi ookeani.

Kõige tõenäolisemalt Kolumbuse esimene kaugeim merereis toimus kas 1473.a. või 1474.a.[1] Dokumentides an kaudsed andmed Kolumbuse osavõtu kohta Genua kaubanduslikest enspeditsiaonidest, mis toimusid 1474. ja 1475. aastal Egeuse merel. 1474.a. Kolumbus käis Chiose saarel sama firma kaubaagendina, kellele ta 1479.a. esitas nõudmise saamatajäänud tasu osas (Negro ja Centurione kaubamaja).[2]

Samal ajal sõitsid Chiose saarele Giofredo Spinola oma laevaga ja väike flotill, mis oli varustatud ühe tuntud kaupmehe Paolo Negro poolt, kellega Kolumbus oli oma tegevuse järgnevatel aastatel väga tihedalt seotud.[3] Need olid kaubanduslinud ettevõtted, mis toimusid genualaste initsiatüvil, kes vedasid Chiose saarelt hästilõhnavat vainu edasimüümiseus Euroopa turgudele.

Nähtavasti sellesama kaupmees-pankuri

---

1) Пуменисмбиск (Magidovitši sissejuhatus), lu. 10
2) Аеуриse, lu. 199
3) Пуменисмбиск (Magidovitši sissejuhatus), lu. 10 jj.

Negro laevaga Kolumbus sattusni 1476.a. mais Portugaaliasse, nuid mitte professionaalse meremehena, vaid Paolo Negro ja Lodovico Centurione kaupamaja agendina.

Ei ole põhjust kahelda ka selles, et Kolumbus, elades üheksa aastat Portugaalias, võttis osa ka naugetest meresõitudest. On täiesti tõenäoline, et ta viibis lühikest aega nii põhjas – Inglismaal ja Iirimaal, nui na lõunas – Guineas. Kuid ei ole teada, kas ta võttis osa nendest sõitudest Genua ja Portugaalia kaupamajade esindajana või täitis ainult kohustusi, mis olid seotud laevade juhtimisega. Dokumentides on olemas andmed ainult selle kohta, et Kolumbus reisis agendina.

Ajaloolased on läbi teinud suure, nuid ilma tagajärgedeta täö sellens, et teada saada, kas Kolumbus nülastas Islandit, nus ta võis teateid saada normannide avastusretnete kohta X ja XI saj.[1] Oletatakse nüll, et 1477.a., nui Kolumbus viibis Inglismaal, võttis ta sealt ette reisi Islandi saarele, nuid nähtavasti on see väljamõeldis[2], tõenäoliselt täiesti muelevaldne saksa fašistide ülespuhutud oletus, mis ei oma mingit tõestust.

---

1) Marugobur, lu. 119
2) Бейкер, lu. 90

Ei ole na õiged versiaonid, nagu Kolumþus oleus võtnud osa mingitest temtud avantüristlikest ekspeditsiaonidest, mis toimusid aastail 1470 ja 1473.[1] üldse on nahaldav, et Kolumþus oma varases noorpõlves oli juþa niivõrd nogenud meremees, et ta võis osa võtta nokkupõrgetest ja võitlustest piraatidega, mis olid nii sagedatens nähtustens Vahemeremaade ajaloos. Äärmisel juhul võis ta 1479.a. Negro ja Centuriane nauþamajade agendina tegelda suhkrunokmaastuga Madeira saarel.

Ei ole mingisuguseid otseseid donumentaalseid materjale, peale Kolumþuse isiklike andmete, mis võimaldausid tõestada, et ta on teostanud naugeid meresõite na enne oma esimest avastusreisi üle Atlandi ooneani.[2] Kuid juþa tema esimese reisi ajal tuli ilmsins, et Kolumþus on nogenud meremees. Ta mitte ei olnud omandanud oimult omaaegse laevajuhtimise osnuse, vaid tõstis selle vulgi nõrgemale tasemele.

Genua arhiivides on olemas donument, mis tõendaþ, et 25. aug. 1479.a. genua nodanin Christoþal Colomþo, umbes

---

1) Путешествие (Magidovitši sissejuhatus), lu. 11
2) ibid, lu. 12

27 aastat vana, sõidab Lissaboni, nusjuures ta nõnab Lodovico Centurionelt 100 floriini kättesaamata jäänud tasu.[1] Lissaboni Kolumbus tutvus portugaalia tuntud merija-tega ja nagu oletatause, 1482.a. võttis ta osa Portugaalia enspeditsiaonist Guinea rannikule.[2]

Portugaalias elatud periaodi vältel nülastas Kolumbus na aeg-ajalt Genuat, kus ta viibis aga lühinest aega.[3] Enamuse oma ajast veetis ta Portugaalias — kas Lissaboni või Madeira ja Porto Santo saartel.

1479.a. Kolumbus abiellus Porto Santo saare Portugaalia nuberneri tütrega, itaallanna Filippa Monis Perestrelloga. Sellest abielust sündis 1480.a. Kolumbuse vanim poeg Diego, kes hiljem päris India admirali ja ase-nuninga tütlid. Mõnda aega elas Kolumbus oma naisega Porto Santo saarel, kuhu XV saj. 80-ndail aastail määrati saare nuberneriks tema naise vend. Saart, mis asus Madeirast ainult 50 km kirde suunas, nülastasid tihti Portugaalia meresõitjad, kes teostasid reide Atlantinale. Ei ole nahtlust, et nende ju-

1) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 11
2) Бейкер Дж. История географических открытий и исследований. Москва, 1950, lu. 92
3) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 11

tustusi nii tegelikest nui väljamõeldud merereisidest tuli siin Kolumbusel tihti kuulata.

Seoses Portugaalia trooni üleminenuga João II kätte 1481.a. algas uuesti Portugaalia meresõitjate aktiivne tegevus, kes püüdsid otsida teed Indiasse.[1] 1482.a. kuninga norraldusel võeti ette retu Guineasse, nus Guinea lahe põhjanaldale (Kullarannimule) rajati baas, mis sai taetuspunktins edasiminenul Lõuna-Aafrinasse, s.o. San Jorge da Mina[2], millele taetudes portugaallased nauplesid elevandiluu ja orjadega, mida saadi Lääne-Aafrina siserajaonidest.

Kolumbus on kahe endale nuuleva raamatu lehenülgede äärtel ära märninud, et ta on isiklinult näinud La Minas ja sageli teostanud sõite Guinea rannikule.[3] Raske on õelda, nas need Kolumbuse poolt tehtud märnused vastavad tõele. Kui ta aga tõesti külastas La Mina, siis võis see toimuda ajavaheminul 1482-1485. Kolumbus oma kirjades, eriti oma kirjas kolmanda reisi resultaatidest, on ka ära tähendanud, et ta varem tõepoolest oli näinud Guineas.[4]

Ekspeditsiaonidel omandatud nogemused

---

1) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 11 jj.
2) Путешествия (Sveti kommentaarid), lu. 399
3) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 12
4) Путешествия, lu. 382 ja 396

ja nendel nogutud mitmesugused üldise isebomuga teadmised äratasid Kolumbuses huvi edasisteus avastustens.

Väga ebaselge on Kolumbuse projekti teknimise ajalugu.

XV saj. 70-nd. a. portugaallased lõpetasid Guinea – Aafrina läänekalda uurimise.

1469. – 1475. a. teostati avastusi Fernan Gomesi juhtimisel.[1] 1475. aastaks oli ta uurinud enam kui 2000 km ulatuses Guinea lahe põhjakallast, mille tulemusena avastati Elevandiluurannin, Kullarannin ja „Neetud laagunnid", mis asuvad kõik praeguse Ülem-Guinea territaoriumil. Tema poolt avastati na Kameruni vulkaan (4° põhjalainse juures) ning veel rida saari Guinea lahe idaosas: Principe, San Tomé ning otse vulkaani vastas asuv suur saar Fernando Po.

1484. – 1486. a. teostati suuri avastusi Diego Kaõ juhtimisel[2], mille tulemusena avastati seni veel kõigile tundmatu Aafrina läänekallas ekvaatorist lõuna suunas umbes 20 lainskraadi ulatuses.[3]

1487. a. Bartolomeo Dias avastas Healootuse neeme.[4] Ta tuli ise õigele järeldu-

---

1) Marugobur 1957, lu. 104
2) ibid, lu. 105
3) ibid, lu. 106
4) ibid, lu. 107

sele, et tema laevad ületasid Aafrina kõige lõunapoolsema tipu ning jõudsid India ookeani, mida varem oli loetud täiesti kinniseks mereks.

Diasi avastusega meretee Indiasse ümber Aafrina lõunatipu oli leitud. Seega portugaallased olid avastanud kogu Aafrika läänerannikuu ning läbides Healootuse neeme, hakkasid edasi liikuma piki Aafrina kagunallast. Kuid portugaallaste edasiliikumine mööda India ookeani India suunas jäi 10. aastaks soiku kuni Vasco da Gama ekspeditsiaonini.

Samal ajal, kui portugaallased teostasid avastusi Aafrina rannikuil, valmis Kolumbusel projekt, mille järgi oli võimaliu jõuda Indiasse lääne poolt kulgeva meretee kaudu.

On väga palju oletusi selle kohta, kuidas tekkis Kolumbusel idee jõuda lääne suunas Indiasse. Arvatakse, et juba Itaalias elades tekkis tal selline idee, kuna ta juba sün tutvus kosmograafiaga, Marco Polo reisidega jm., mis võimaldasid tal koostada projekti seni veel kõigile tundmatu tee kaudu Indiasse jõudmiseks.[1] Oletatavate andmete põhjal olevat

1) Ажуриж, lk. 201

Kolumbus just sellepärast sõitnud Portugaaliasse — Lissaboni, et saada siin uusi teateid teda huvitava küsimuse nohta. Kolumbus lootis, et just Portugaalias ta suudab teostada oma uuistuse ning jõuda lääne suunas kulgevat meretud mööda Indiasse, kuna Lissaban oli tol periaodil tähtsaks kaugete merereiside norraldamise keskuseks. Teiste andmete alusel tekkis Kolumbusel esmaaordselt selline idee alles Portugaalias, elades oma äia Perestrello juures, kus tal avanes võimalus tutvuda mitmesuguste tööde ja naartidega, mis viisidui ta sellele möttele.

Kahtlemata just Portugaalias Kolumbus lootis teostada oma plaani: jõuda läänepoolse meretee naudu riknale vürtside maale — Indiasse, mille ta seadis oma elu peamiseks ülesandeks.

Oletatakse, et lõplinu otsuse tema plaani teostamisel andis Kolumbusele tuntud Itaalia õpetlase ja kosmograafi Paolo Toscanelli kiri, mille viimane oli saatnud portugaallasele Ferdinand Martinesile, kes Portugaalia kuninga käsul oli pöördunud Toscanelli poole palvega anda talle teateid kõige lühema meretee nohta „vürtside maale".[1] Kirjale oli juurde lisatud na naart.

1) Asuyruse, lu. 202

Selles kirjas Toscanelli andis edasi mõned tuntud fraasid Venetsia reisija Marco Polo raamatust ja esitas ka omapoolsed naalutlused.[1] Ta näitas Portugaalia kõrgele ankandjale, et tu, mis kulgeb üle Atlandi ookeani vürtside maale on palju lühem, kui see tee, mille avastasid portugaallased, sõites piki Aafrika läänekallast. Seega ta propageeris Portugaalia uuningale Indiasse sõitmiseks läänepoolset mašruuti.

Ei ole suudetud kindlaks teha, kuidas Kolumbus sai teada Toscanelli kirjast Martinesile, kuid nähtavasti huvi ja ääretu tahe teostada oma plaan sundisid Kolumbust ise pöörduma Toscanelli poole kirjaga, mis toimus ühe Lissabonis elava firenze kaupmehe vahendusel 1474. a.[2]

Mõne aja pärast sai Kolumbus ka vastuse, milles Toscanelli saatis talle oma kirja koopia Martinesile koos kaardiga.

Toscanelli kirjutab: „Ma tean, et selle tee eksisteerimine võib olla täestatud sellel alusel, et Maa on kera... Et kergendada ettevõtet, ma otsustasin kujutada uue tee merenaardil. Saadan tema

---

1) Магидович, lk. 120

2) Анучин, lk. 202

kõrgusele naardi, mis on tehtud minu isiklinu käega. Kaardil on kujutatud need naldad ja saared, nust teil tuleb sõita pidevalt läände; ja nohad, kuhu te saabute; ja nui naugele teie peate hoiduma poolusest või ekvaatorist; ja millise vahemaa te peate läbima, et jõuda maadeni, nus on kõige enam mitmesuguseid vürtse ja nallisnive. Ärge imestage, et ma nimetan lääneus maad, nus nasvavad vürtsid, siis, kui neid harilikult nimetatakse idaks, sellepärast, et inimesed, sõites nõrvalenaldumatult läände, jõuavad ida maadeni ookeani taga teisel poolkeral. Kui te aga sürdute univa maad mööda, läbi mue poolkera, siis vürtside maad asuvad idas..."[1]

Toscanelli näitlikustamise mõttes ühendas kaardil 5 kraadi pikkust ühte pikkuskraadi ja selgitas oma kirjas: „Lissaboonist otse läände arvestage 26 pikkuskraadi (igaüks 250 müili) kuni Quinsai linnani. See vahemaa kujutab endast umbes nolmandiku maakera ümbermöödust. Antilli saarest ... kuni Zipanguni on ainult 10 pikkuskraadi, mis on võrdne 2500 müiliga ..."[2]

Oma kirjas Toscanelli kordas Marco

---

1) Marugobur, lu. 121 jj.
2) ibid, lu. 122

Polo tuntud jutustusi Hiina rauninutest ja „helniva saare" Zipangu (Jaapan) rikkustest, mis on nülluses täis nulda, pärleid ja kalliskive.[1] Siinjuures Toscanelli pidevalt kinnitas, et vahemaa, mida on vaja läbida lääne suunas Lissaboonist kuni „helniva saareni" on lühike.

Marco Polo oma raamatus väidab, et Zipangu saareni, mis asub idas, on Aasia mandrist alates vaja läbida 1500 miili.[2]

Kuid siin ei saa kindlaus teha, mitu norda Marco Polo on suurendanud Aasia mandri ja Jaapani vahelist kaugust, kuna ei ole teada, milliseid miile siin on mõeldud ning millisest punktist mandrib millise punktini saarel on kaugust määratud.[3]

Edasi räägib Marco Polo, et nulda ja pärleid leidub saarel väga palju.[4]

Kuuldused Jaapani rikkustest etendasid suurte maadeavastuste perioodil tähelepanuväärset osa, kuid nagu nüüd teada on, olid saare rikkused liiga üles puhutud.[5] Kuni Marco Poloni levisid kuuldused Zipangu rikkustest Araabia geog-

1) Магидович, lk. 121
2) Книга Марко Поло. Москва, 1955, lk. 170
3) Книга Марко Поло (kommentaarid), lk. 315
4) Книга Марко Поло, lk. 170
5) Книга Марко Поло (kommentaarid), lk. 316

raafide kaudu, peale Marco Polot XV saj. Lääne-Euroopa „nosmograafide" kaudu, ja üheks sellisens Kolumbuse inspireerijaks oli ka Toscanelli. Mis puutub pärlitesse, siis Jaapan ei ole mitte kunagi silma paistnud oma rohkusega pärlite poolest.

Arvatavasti Kolumbus teatas oma navatsusest Toscanellile avastada muretee Indiasse üle Atlandi ookeani, mina teiss kirjas Toscanelli kirjutas Kolumbusele: „Ma loen teie sõiduprojekti idast läände vastavalt minu naardil ja veel enam gloobusel olevatele näpunäiditele väga õilsans ja suurens projektins. Mul on meeldiv näha, et mind hästi mõisteti."[1]

XV saj. veel neegi ei võinud teada, milline on maakeral maismaa ja vee vahenord.[2] Toscanelli viga seisnes selles, et ta peaaegu naus norda suurendas Aasia mandri pikuust läänest itta. Toscanelli arvestuste järgi vahemaa mööda maismaad Lissabonist kuni Hiina idaualdani on 2/3 maakera ümbermöödust, mina ta arvas, et Ida-Hiina mereäärne linn „Quinsai" asub 230° itta Lissaboni meridiaanist. Vastavalt sellele Toscanelli vähendas vee ruumala, mis eraldab Lääne-Euroo-

1) Marugobur, lu. 121
2) ibid, lu. 121

pat Hiinast lääne suunas, nuna ta oletas, et Quinsai linn asub 130° läände Lissaboni meridiaanist. Seda vahemaad ta luges 1/3 maakera ümbermõõdust, s.o. tema arvestuste järgi vähem nui 12000 nm.

Zipangu kallas, mis on pööratud Euroopa poole, asus Toscanelli arvates umbes 2000 nm naugusel ida suunas Hiina rannimust. Nende andmete järgi Lissaboniist Zipangeni oleus tulnud läbida vähem nui 10000 nm. Vahemaandumisena lääne suunas nulgevat tud mööda võins kasutada nas Assoori või Kanaaria saari või niistilist saart Antilliat.

Kolumbus tegi Toscanelli arvestustele veel omapoolsed „parandused", taetudes XV saj. levinud astronoomilistele ja geograafilistele raamatutele, peamiselt Pierre d'Ailly tööle, mis nordas ja väljendas vanade autorite arvamust, ja tuli järeldusele, et Ida-Aasiasse on nõige parem sõita läbi Kanaaria saarte, nuna siit on vaja läbida lääne suunas umbes 4500-5000 km, et jõuda Zipangeni. Vastavalt oma parandustele, Kolumbus vähendas vulgi vahemaad, mille järgi vürtsisaared (Moluni saared) pidid asuma kuskil praeguse Ameerina territoorinni juures.

Kuuldused Atlandi ookeanil asuvatest saladuslinest saartest oli juba sajandeid eurooplaste huviobjektidens.[1] XIII ja XIV saj. maailmanaartidel ilmusid Atlandi ookeani mitmesugustesse osadesse saladuslinud saared, milledest räägiti nõinvõimalinke legende. Enam-vähem painapanevad olid muudid Antilli ja Brasili saartest. Need saared on ära märgitud na Martin Behaimi poolt meisterdatud gloobusel, millel ei ole nujutatud mitteningisugust uiuva massiivi Euroopa mandri ja Aasia saarte vahel.

On olemas teateid ja nüllaltni usutavaid, et Behaim ja Kolumbus on olnud vastastikustes suhetes, millest sõltuvana Kolumbus võis nasutada Behaimi materjale.[2]

On säilinud Münzeri alias Behaimi kiri Portugaalia nuningale João II 14. juulist 1493.a.[3] Kolumbuse uurimisel viidati seniajani sellele kirjale nui tõendile, et Kolumbuse mõte jõuda lääne naudu Indiasse oli sel ajal vul päevakorras ning seda naaluti Münzeri poolt, kes siis vul üldse ei olevat teadnud, et Kolumbus juba neli nuud oli Indiast tagasi. Münzer teeskles, nagu ta üldse midagi ei teaus Kolumbuse sõidust, nuna ta plaanitses

1) Путешествия (Sveti kommentaarid), lk. 216
2) Анучин, lk. 203
3) G. Jakob. Retsensiaon: R. Henninge Terrae incognitae. B. IV nohta. Deutche Literaturzeitung 1958 H. 3, lk. 252 ii.

ka ise navatsust sõita lääne naudu Indiasse, tahtes sellega endale muulsust saavutada. Tegelinult ta oli varem teada saanud Kolumbuse sõidu edunusest. Schultheiß tuleb järeldusele, et 1486. a. Dulmo-privileg, Martin Behaimi gloobus ja Münzeri niri tõendavad lõplinult üldist oletust, et Behaimi ja Kolumbuse vahel olid olemas teatud sidemed. Schultheiß viitab na sellele, et 1492. a. Behaimi poolt loodud esimesel gloobusel on Toscanelli nadumalãinud naarti nasutatud. Behaimi suur teem seisneb selles, et ta nogu varasema materjali ühtlustas ning uuesti detailsemalt läbi töötas, andes ama aja mõtetele piltlinu nuju. Kuigi gloobusel ei olnud veel Ameerinat märgitud, siis võis selle gloobuse järgi siisni äia tunda, millist tud Kolumbus oli läinud ja millisele tule pidi viis aastat hiljem pöördunna Vasco da Gama.

On ajaloolasi (Vignaud)[1], kes arvavad, et Toscanelli ja Kolumbuse kirjavahetus on algusest lõpuni ainult väljamõeldis.[2] Vignaud järgi Kolumbus olens teinud suure vea,

---

1) Prantsuse päritoluga ameerinlane, kes on kirjutanud nii prantsuse nui inglise nuby rida täid Kolumbuse nohta, mis on publitseeritud XX sej. I veerandil.

2) Бейкер, lu. 91

rajades oma projekti noostamise mingisugusele Toscanelli naardi eelistele (Toscanelli oma kirja lõpus Kolumbusele kriipsutas alla, et selle plaani edemas lõbiviimine võib tuua suuri nii poliitilisi nui na nauhanduslikne nasusid). Vignaud arvab, et nogu see lugu on Kolumbuse venna väljamõeldis, kes rääkis sellest na Las Casasele ning viimane omanorda jutustas selle ümber ja viis ensiteele Fernando — Kolumbuse vallaspoja ja tema biograafia nirjutaja.

Kuigi arvata, et Vignaudil on õigus, jääb siisni fantins, et mitte ainult Martin Behaim ei omanud juurdepääsu nendele materjalidele, mille alusel ta ehitas üles oma gloobuse; kas nende materjalide alusel või mõne teise sama tüüpi gloobuse järgi olens võinud samuti jäuda järeldusele, et Indiasse on võimaliu minna, sõites nogu aeg lääne suunas. Ei ole na täendusi selle nohta, et Kolumbuse nätte polens mitte sattunud seda tüüpi naart.

On olemas veel teade, et 1484.a. Kolumbus olevat nohtunud nellegi tundmatu lootsmaniga Madeira saare juures, kes oli oma laevaga nantud kaugele läände Atlandi tarmide poolt ning avastanud seal Antilli saared.[1] Kohtumise

1) Бейкер, lu. 94

ajal Madeira saarel ta olevat jutustanud sellest Kolumbusele ning viimane otsustas nasutada saadud teateid selleks, et teha nusi avastusi ookeanis.

Neil aastail, mui Las Casas kirjutas oma „India ajalugu", legend lootsmanist oli väga levinud, mid Las Casas ei avaldanud selle nohta mittemingisugust arvamust. Kuid enamin õpetlasi, v.a. Vignaud, kahtlevad selle tõelisuses. On püütud tõestada, et selleks tundmatuks lootsmaniks oli Kolumbus ise, mid ka need tõendused ei ole nüllaldaselt piisavad.

Kolumbuse kirjad, mis on kirjutatud kohe peale tema avastusreisi, räägivad selgelt, et ta on jõudnud Indiasse. Sellepärast ka faut, nagu Kolumbus olens seundunud oma reisile mingisuguse saare otsimise pärast Atlandi ooneanis, jääb tõestamatuks.

Ei saa ka öelda, et just Vascanelli olens andnud Kolumbusele juhtnoorid, mis olensid olnud otseselt tema projekti tekkimise aluseks.[1] Kuid ei ole kahtlust selles, et Kolumbus, kasutades kaudselt mõningaid rohkemlevinud tõõsid tolleaegse nosmograafia vallast, võis leida

---

1) Пуменеанбеск (Magidovitsi sissejuhatus), lk. 12

sealt instruktsioone, mis oleksid olnud sarnased vahetult Toscanelli käest saadutega.

Mis puutub Toscanelli ja Kolumbuse nirjavahetusse, siis oinuke, kes püüab selle nunagise olemasolu suhtes vastu vaielda, on Vignaud, püüdes sellega vähendada Kolumbuse osa Ameerika avastamises. Teadlaste poolt on siisni nindlaus tehtud, et see nirjavahetus oli olemas.

Kolumbuse vallaspoeg Fernando püüdis ama täös „Admiral Ch. Kolumbuse elu ja tegevuse ajalugu" ära tuua põhjused, mis veensid Kolumbust võimaluses leida lääne naudu suunduv tu Indiasse.[1] Ta nägi selles kolme põhjust. Kõige loomulinumaus ta pidas seda, et maakera on kerakujuline, nus vett on palju vähem nui maismaad. Teiseus arvas ta, et Kolumbuse plaani tekniimisele avaldasid suurt mõju nii vanade autorite (Aristoteles, Seneca jt.) tööd, milles on vihjeid selle kohta, et läänepoolse mere taga peavad asuma maad kui ka Pierre d'Ailly, Marco Polo, Toscanelli tööd. Kolmanda põhjusena tõi ta esile meremeeste jutustused, milledes viimased väitsid, nagu nad oleksid näinud maad kaugel läänes.

1) Asuyruse, lu. 203

Oma kirjas kolmanda reisi resultaatidest Ferdinandile ja Isabellale Kolumbus täesti kinnitas, et juba Aristoteles ütles, et maailm on väike ja vett on seal vähe, seepärast ei ole na raske sõita Hispaaniast Indiasse.[1] Sedasama kinnitavad na Pierre d'Ailly ja Seneca.

Aristoteles täepoolest oletas, et India ja Gibraltari väina vahel võib osuda manner, kuna maakera tema arvamuse järgi ei ole sugugi mitte suur.[2] Kuid Pierre d'Aillyl on teine seisuuoht. Tema järgi ookean, mis eraldab Hispaaniat ja Aafrinat Indiast, ei ole nuigi lai, vaid soodsate pärituultega võib lühikese ajaga jõuda Indiasse. Pierre d'Ailly on ama töödes sageli otseselt viidanud Senecat, kes täepoolest on öelnud, et soodsate pärituultega võib lühikese ajaga Hispaaniast Indiasse jõuda.

Kuid just see suur viga, mida tehti Euroopa ja Aasia mandrite vahelise kauguse määramisel, oli otsesens põhjusens, mis viisni suurtele maadeavastustele.

Kolumbuse reisi eesmärgid on nõige selgemini formuleeritud 30. apr. 1492. a. da-

---

1) Путешествия, lu. 395

2) Путешествия (Sveti kommentaarid), lu. 402

tevritud dokumendis, s.o. Tunnistus tiitli annetamise kohta Ch. Kolumbusele.[1] Siin on öeldud: „Kuna teie, Christofor Kolumbus, suundute mine käsu järgi mõnede saarte ja mandrite avastamiseks ... ookeanis mine laevadega ja mine inimestega ... mine loeme ... õiglaseks antasustada teid tõõ eest ..."

Kuigi siin ei ole otseselt mainitud Aasiat, võib siiski oletada, et väljendus „mõnede saarte ja mandrite avastamiseks ... ookeanis" ei muulu mitte sellise maaala juurde nagu Kagu-Aasia, kuna on täiesti täenäoline, et Ferdinand ja Isabella ei kavatsenud selle maaala ühendamist niisuguse tühise inimeste ja laevade arvuga, nagu see hiljem esimese reisi kirjeldamise juures ilmneb.[2]

Selline ebamäärane formuleering, mis on antud nuninglinus dokumendis, on na täiesti arusaadav, kuna XV saj. kesnel ei saanud veel räävida ei Ida-Aasiast ega Lõuna-Aasiast, sest mõlemad neist olid tuntud ühise nimetuse all „India".[3] „India" nimetust kandsid kesnajal nõin Ida-Aasia maad, nuhu muulusid na Hiina ja Jaapan.

Ka Kolumbus oma esimese reisi päevinus[4]

---

1) Путешествия, lu. 60
2) Бейкер, lu. 92
3) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 18
4) Kolumbuse originaalne päevik on nadunud, on säilinud aimult Las Casase poolt kirjutatud konspekt, mille täpsuses kahelda tause.

(proloogis) ütleb, et Hispaania kuningas ja kuninganna „otsustasid saata mind... Indiasse... ja näsnisid, et ma suundunsin sinna mitte mööda maismaad ida suunas, nagu sinna harilikult minnakse, vaid lääne teed naudu."[1]

Kui Kolumbuse projekt tõesti tekkis Paolo Toscanelli kirja mõjul 1474-a., siis selleks, et teostada oma projekti ja sõita Aasiasse lääne mereteid naudu (idast läände), Kolumbusel tuli oodata 18 aastat, tuli elada viletsuses ja alandada end.[2]

On loomulik, et Kolumbus tegi esimese ettepanekuu oma projekti läbivaatamisens just selle maa valitsusele, kus ta palju aastaid oli elanud, s.o. Portugaalia kuningale João II.[3] Peale kanaaeset venitamist kuningas andis projekti läbivaatamisens selle jaons spetsiaalselt organiseeritud „õpetatud nõunogule" a. 1484, kes aga Kolumbuse tõestused ümber lükkas. Saovitati jätnata juba olustatud Aafrika läänenallaste uurimist ning mitte teostada reisi seni veel nõigile tundenatus lääne suunas, kuna see olens nõudnud jälle liigseid nulutusi.[4]

---

1) Путешествия, lk. 77
2) Магдович, lk. 121 jj.
3) Магдович 1957, lk. 118
4) Анучин, lk. 204 jj.

Teisest küljest olevat João II nõustunud projekti vastuvõtmisega, vaatamata nõunogu äraütlemisele, mid Kolumbus olevat esitanud veel sellised tingimused, millega João II ei saanud nõustuda. Tingimused olid samad, mida Kolumbus hiljem esitas Hispaania valitsusele, mid ainult naudsed, sest mid ei ole ühesni dokumendis avaldatud. Otsesed tingimused esitas ta Hispaania valitsusele, need on avaldatud Santa Fe lepingus.

Tegelikult Portugaalia muninga neeldumine Kolumbuse projekti vastuvõtmisest oli tingitud 1479. a. väljaantud nokkuleppest ja 1481. a. väljaantud paavsti bullast.[1]

1479. a. Alcasovo kokkuleppe nohaselt Portugaalia tunnistas Kastiilia õigust Kanaaria saarte üle tingimusel, ei viimane ei tegele naubandusline operatsiaonidega meretudel, mis viivad Guineasse ega na nendel Guinea saartel ja mandritel, mis on juba avastatud või mida tulevinus avastatanse.

Seda nokkulepet tuleb hinnata mid Portugaalia diplomaatilist edusammu, mis nindlustas ainult Portugaaliale õiguse nasutada piki Aafrina läänenallast nulgevat meretud.

Seda õigust ninnitati veelnord bullaga „Aeterni regis", mille paavst Sixtus IV

1) Путешествия (Sveti nommentaarid), lu. 247

andis välja 21. juunil 1481.a. Taetudes varem väljaantud bulladele kinnitas ta vulnord Portugaalia õigusi ja tunnustas Alcasovo kokkulepet. Bulla „Aeterni regis" eraldas täpsete piiridega võistlejate riinide tegevusvälja. Kastiilia ei tahtinud rinnuda mitte mingil määral Portugaalia huvisid lõuna pool paralleelist, mis läbib Kanaaria saari. Oma olemuselt oli see esimene demarkatsiaoniliin, mid mõlema riigi merejõudude vastastiinne suhe kindlustas selle liini nõiumatust vulgi enam mui väljaantud paavsti bulla.

Nii 1479.a. nonkuleppe mui 1481.a. bullaga oli Portugaalia kindlustanud endale monopoolse seisundi idaosas, lääne poole minen oli seotud suure riisinoga, nuna siis tuli tungida Hispaania valdustesse.

On ajaloolisi andmeid, mis tõendavad, et João II, kuldudes nüll Kolumbuse projekti vastuvõtmisest, siisni otsustas nasutada tema plaani.[1] Ta saatis salaja ühe laeva Rohelise neeme saarte juurest lääne suunas tule, mid Portugaalia meremehed pöördusid niiresti nodumaale tagasi, mitte midagi saavutamata. Tegelimult on see ainult oletus, nuna tõestust selle nohta ei ole senini neegi suutnud anda.

Igatahes sai nüüd Kolumbusele selgens,

1) Анучин, lu. 205

et Portugaalias ta ama plaani läbiviimiseus taetust ei leia. Ta otsustas jätta hüvasti Portugaaliaga ja otsida uusi teid ama plaani teostamiseus.

Portugaaliast lahnudes võttis Kolumbus kaasa ama poja Diego, kes oli siis alles 5-aastane.[1] (Kolumbuse naine suri nas 1484. või 1485. a.). Portugaaliast Kolumbus lahnus väga niiresti, nuna oletatause, et tal tuli põgeneda teda tagaotsivate võlausaldajate eest.

Traditsiaonilise versiaoni nohaselt saabus Kolumbus 1485. a. Andaluusia sadamalinna Palosesse, mis asus Cadizi lahe ääres, nus ta leidis endale peavarju Palose lähedal asuvas Rabida nloostris.[2] Juhuslinult nohtas teda nloostri väravate juures Juan Perez, kes oli varem olnud üüs mõjunamaid nuuingauna Isabella vaimulinne.

Juan Perez, nes hannas Kolumbuse projeuti vastu huvi tundena, tutvustas teda ühe Rabida nloostri mõjuna vaimulinu Antonio de Morachenaga.

Kolumbuse biograafid an püüdnud Morachenat samastada Juan Pereziga, nuid ilmselt see ei ole tõenäoline.[3] Nähtavasti Antonio de Morachena oli üüs Rabida nloostri vaimulikkudest, kes, tegeldes nosmograafia ja ast-

1) Путешествие (Magidovitši sissejuhatus), lu. 13
2) Анучин, lu. 206
3) ibid, lu. 208

roloogiaga, vāis teistes nergesti huvi ārātada Kolumþuse projenti vastu ning veenda neid tema teostatavuses. Nāhtavasti Morachena esimesena aitasni Kolumþust Hispaanias. Hiljem mainitause teda nui Kolumþuse II avastusreisi ūht osavōtjat.

Morachena ja Perezi naudu Kolumbus tutvus rinaste Kastiilia grandidega, nende hulgas na hertsog Medina Celiga.[1] Kuid need tutvused olid seurens poliitilisens eksisammus, mis ainult nahjustasid projenti teostamist: Isaþella sugugi mitte ei navatsenud anda luþa ūrituse lābiviimiseks, kuna selle nordaminenul olensid rinastunud ainult tema poliitilised vaenlased – nōrgfeodaalid, mis olens veelgi naasa aidanud nende poliitilise mōju tugevnemisele riigis.

Antonio de Morachena nōuandel esitas Kolumþus esmanordselt oma projenti Kastiilia rinnale grangile hertsog Medina Sidoniale.[2] Hertsog tundis seuvet huvi projenti vastu, nuid lābirāānimised natnesid niiresti. Hertsog, ns oli Kastiilia nōrgfeodaalide vastu seumatud poliitina age vastane, sattus nuniganna viha alla, mille tagajārjel ta oli sunnitud Sevillast lahkuma.

Seejārel pōōrdus Kolumþus teise Kastii-

1) Marugobur, 1957, lu. 119
2) Пуменисанþеиъ (Magidovitši sissejuhatus), lu. 14

lia grandi hertsog Medina Celi poole, kes ilmelt näis nuninganna Isabella juures audientsil, et saada luba ekspeditsiaoni organiseerimisens Kolumbuse poolt noostatud projekti alusel. Medina Celi nõustus ninni natma nõin nulud, mis olid seotud ekspeditsiaoni organiseerimisega.[1]

1486.a. ilmus Kolumbus õunonda. Isabella, nuulates ära Kolumbuse ettepanenud, näsnis projekti läbiarutamisens edasi anda erilise komisjani nätte. Otseselt mitte ära öeldes Medina Celi palvele, püüdis nuninganna igati venitada nüsimuse lahendamist.

Kuni taimusid läbirääniimised, elas kolumbus hertsogi ülalpidamisel.[2]

Ajavaheminul 1486 - 1492 võitles Kolumbus püsivalt oma projekti elluviimise eest.[3] Kolumbus oma kirjas Ferdinandile ja Isabellale III reisi resultaatidest ütleb, et tal nulus nuus või seitse aastat sellens, et tõestada, millist nasu tema poolt teostatav ettevõte võib riigile tuua.[4]

Komisjan, mis pidi tegelema Kolumbuse projekti läbivaatusega, moodustati 1486.a.[5] Tema esindajans määrati Hernando Talavera. Komisjani istungid taimusid 1486.a.

1) Магидович 1957, lu. 119
2) Анучин, lu. 209
3) Путешествия (Sveti nommentaarid), lu. 398
4) Путешествия, lu. 380
5) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lu. 14

suve algusest Cordóbas, seejärel jätnusid Salamanca ülinoolis.

Täiesti vale on versioon pidulinust nõunogu istungist Salamanca ülinoolis, nus Kolumbuse projekt olevat tagasi lükatud, kuna nomisjoni liikmed olevat olnud hämmastunud Kolumbuse kujutlustest, et maakera on kerakujuline. Tegelikult mingisugust pidulikku istungit ei toimunud ning Talavera nomisjon lahendas küsimuse täiesti kinnises ringkonnas.

Komisjon tegi oma lõppotsuse alles neli aastat hiljem – 1490.a. andis ta eitava vastuse.[1] Komisjoni otsus ei ole küll mitte päevini säilinud, kuid nui usnuda XVI saj. biograafe, kes on tegelnud Kolumbuse eluloo kirjutamisega, siis komisjon tõi esile mitmesuguseid absurdseid motiive, kuid siinjuures ei eitanud maakera kerakujulisusest.

Tulep märnida, et XV saj. täestused maakera kerakujulisuse nohta olid niivõrd veenvad, et sellele täele ei julgenud vastu vaielda enam üksni vaimulin, kes vähegi pidas end haritud inimesens. Vastupidi, katolinu kirik püüdis sel ajal lepitada õpetust maakera kerakujulisust piibli nontseptsioonidega, kuna otsene täe eitamine olens võinud kahjulinult mõjuda nirinu autoritudile.

1) Marugobur 1957, lu. 119

1487.-1488. a. Kolumbus sai rahalist taetust rüginassalt, kuid nüsimus oli inna veel lahendamata, nuna Ferdinand ja Isabella olid seotud sõjaga. Samal ajal lähenes Kolumbus oma soosijate-vaimuline abil rikastele Hispaania finansistidele. See oli õige tu, mis viis Kolumbuse võidule.

Kolumbusele oli suurens lõõgins nomisjani eitav vastus, nuid samal ajal nuningas ja nuninganna ei olnud veel õelnud oma lõplinnu otsust.

Mins Hispaania valitsus ei olnud nõus Kolumbuse projekti vastuvõtmisega an seletatav mitmete põhjustega.[1] Eelnõige näis projekti teostamine liiga julge ettevõttena, nuna läänepoolne meretu oli veel nõigile tundmatu. Hispaania oli nüll mereriin, nuid omas veel liiga vähe noloonia id. Ka kosmograafilised teadmised olid liiga nõrgalt arenenud. Suuri rasnusi projekti teostamisel tenitas na parajastitoimuv sõda mauride vastu.

Tol ajal mereriisid ei olnud hispaanlastele veel üldse nii mõistetavad nagu portugaallastele. Ja selleus, et saavutada edu oma projekti läbiviimisel, Kolumbus juhindus religiaossetest motiividest, millega ta suutisni võita enda poole vaimuliknonna taetuse.

1) Asyrus, lu. 210

Samal ajal Kolumbus püüdis esitada oma projekti na Inglismaa ja Prantsusmaa valitsustele oma venna Bartolomeo naudu. Inglismaal taþas teda eþaedu, nuna Inglise kuningas Henry VII ühe versiaoni järgi olevat öelnud, et Kolumbus „ehitaþ ainult öhulosse", teise versiaoni järgi olevat nõustunud projektiga, mid siis oli juþa hilja. Selle eest Prantsusmaal oli Bartolomeol edu: ta suutis Kolumbuse projekti vastu äratada huvi nüllaltni mõjunates inimestes, nende hulgas na nuningas Charles VIII vanemas öes Anne de Beaujen'is. Bartolomeo jäigi Prantsusmaale, nuni 1493.a., nus ta asus elama kuninga vanema öe residentsi.

Ei ole täpselt teada, mida Kolumbus tegi ajavaheminul 1488-1491. Kõige tõenäolisem an, et ta elas Cordóþas.[1]

Cordóþas Kolumbus lähenes Anna Nuñez Arenale, jänna talupoja tütrele, kellega tal 15. aug. 1488.a. sündis vallaspoeg Fernando, nuna abielu ei ohnud seaduslinult kinnitatud.[2]

1490.a. Talavera nomisjan andis oma lõplinu otsuse — projekti ei kinnitatud.[3] Komisjan tännas projekti tagasi järgmistel

1) Путешествие (Magidovitši sissejuhatus), lk. 15
2) Анучин, lk. 212
3) Путешествие (Magidovitši sissejuhatus), lk. 15 jj.

kaalutlustel:

1. Reis Aasiasse nõuab vähemalt kolm aastat.
2. Atlandi ooneau on ääretult suur ja võimaliu na, et mereresidens ei ole ta üldse sobiv.
3. On täiesti võimatu, et niipalju sajandeid hiljem peale maakera loomist võis leiduda veel mõned avastamata maaalad.

Need on Las Casase ja Fernando poolt taodud komisjoni otsused, ning seepärast on täiesti tõenäoline, et nad ei ole mitte päris usutavad, nuid muid komisjoni otsusi ei ole meieni säilinud.

1491.a. ilmub Kolumbus uuesti Rabida kloostrisse.[1] Juan Perez, kellel olid tihedad sidemed kuninglinu õunonnaga ja Andalusia kaupmeeste ning laevaomanikega, tutvustas Kolumbust kogenud meremehe ja mõjuka Palose laevaomaninu Martin Pinsoniga. Nii Perez nui Pinson olid veendunud Kolumbuse projekti teostamise võimalikuuses. Nad püüdsid tarvitusele võtta nõin abinõud sellens, et just Hispaaniale nemluus esinoht ja an uute maadeavastuste ajaloos.

Samal ajal tugevnesid sidemed na Kolumbuse ja nõrgete Kastiilia arvenoja ametnine ja Sevilla kaupmeeste ning

---

1) Ausyruse, lk. 212 jj.

pannurite valul.[1]

1491. a. novembris või detsembris saab Kolumbus uue audientsi nuningannalt ja ilmub Santa Fe laagrisse, Granada eeslinna, nus viibis nuninglin õunond, kuna Granada ise oli ümber piiratud.[2] Ka seenord lünati projekt tagasi, kuna Kolumbus olevat nõudnud endale admirali ja ase-nuninga tiitlit juhul, kui tema ettevõte peaks annestuma.

Traditsiaonilise versiaoni nohaselt nuningas ja nuninganna olevat otsustavalt keeldunud projekti vastu võtmast ning Kolumbus, nohe peale Granada napitulurumist 2. jaan. 1492. a., olevat lahkunud õunonnast ja seundunud Prantsusmaale.[3]

Samal momendil, kui Kolumbus sõitis välja Granadast, olevat nuninganna juurde ilmunud Aragoni nuningriigi arvenoja nõrgeim ametnin Luis Santangel ja püüdnud veenda nuningannat, et ta nõustuus Kolumbuse projekti vastuvõtmisega, kuna selle õnnestumise tagajärjens võib olla uute maade avastamine, mis rinastausid amanorda riiginassat.[4] Enspeditsiaoni varustamisens vajaminevad

1) Магидович 1957, lk. 119
2) ibid, lk. 120
3) Путешествия (Magidovitši sissejuhatus), lk. 16
4) Анучин, lk. 214

kulud luþas Santangel oma rahadega ninni natta. Kolumþuse järgi saadeti nohe nürnäsujalg, mis jäudis talle järele Pinose silla juures — 2 mm Granadast eemal ning tõi ta uuesti tagasi ännonda.

Seda versiooni ei saa täepärasens lugeda, kuna selle nohta ei ole säilinud dokumentaalset materjali. Samal ajal on na rasne vastu vaielda, sest ümþerlünnamisens ei ole na mingisuguseid põhjusi.

17. apr. 1492. a. ninnitati projekt ja kirjutati alla nokkuleppele Kolumþusega Santa Fe laagris.[1] See nokkulepe angi tuntud Santa Fe lepingu nime all. Kokkuleppes on ära taodud viis alljärgnevat punkti:

1. Anda Kolumþusele admiralitüitel nõinide saarte ja maade üle, mida ta oma reisil avastaþ. Peale tema surma pärivad selle tüitli edasi nõin tema järeltulevad põlved noos nõinide tuiste privilegidega.
2. Määrata Kolumþus kõinide tema poolt avastatavate saarte ja mandrite asenuningaus ja valitsejaus õigusega, esitada nohn nandidaati igalt saarelt või provintsist Hispaania valitsejatele, kelledest nemad vastavalt oma soovile valivad ühe, kes saaþ siis saare või provintsi valitsejaus.

1) Путешествие, lu. 55 jj.

3. Kõinidest leitavatest, astetavatest või vahetatavatest naupadest — pärlid, nuld, hõbe, vürtsid või muud nallisnivid — võib ta võtta endale 1/10 nogu saadavast tulust, nasutades seda vastavalt oma äranägemise järgi. Ülejaanud 9/10 tuleb tal anda Hispaania valitsejate näsutusse.
4. Kolumbus ise või tema asetäitja nuulutati ainsaus nohtuminuus, nellele anti õigus lahendada tülisid, mis võivad tennida nauplemisel tema poolt vallutatud maadel või saartel.
5. Kolumbusele anti õigus vastavalt oma soovile mausta naheksandin osa nõinidest nuludest laevade varustamisens, mis on seotud selle naubandusega ning jätta endale naheksandin osa nogu saadavast tulust.

Konnuleppe sõlmimine jätnus veel 30. apr. 1492. a., mil kirjutati alla donumendile Tunnistus tiitli annetamise nohta Ch. Kolumbusele.[1] Sellega lõplinult ninnitati Kolumbusele admiralitiitel, nusjuures tema ise ja nõin tema järglased viidi aadliseisusesse, s.t. nende nimedele lisandus juurde tiitel „don".

Tegelinult ninnitati Kolumbusele admirali ja ase-nuninga õigused alles 1493. a.

1) Путешествия, lu. 60

märtsis, s.o. peale seda, mi Kolumbus oli Hispaaniasse tagasi jõudnud oma esimeselt reisilt.

Ookeanitagusesse enspeditsioonisse, mille projekti oli esitanud Ferdinandile ja Isabellale Kolumbus, suhtusid nuningad mi suurte rasmustega ja hädaohtudega seotud ettevõttesse. Kuigi Kolumbuse põhjendused oma plaani teostamise võimalikuusest näisid nuningatele enam-vähem täenäolisena, siisni oli neile vaja garantiid — ja selle garantiina nad lootsid saada suuri sissetulemid, mida võib neile anda Kolumbuse risnantse ettevõtte ännestumine.

Väga suurt osa projekti vastuvõtmisel etendasid 1479.a. väljaantud nonkulepe ja 1481.a. paavsti bulla, millede alusel oli Hispaania laevadele suletud tee lõunasse. Ainsaus väljapääsuus ummiuust oli nüüd Kolumbuse poolt esitatud projekti vastuvõtmine, mille järgi oli võimaliu jõuda Indiasse na läänest suunduva meretee naudu.

II ptk.

CH. KOLUMBUSE I AVASTUSREIS

Kolumbuse esimene avastusreis toimus aastail 1492 – 1493, mille eesmärgiks oli leida India läänepoolne meretee.

Vaieldav on küsimus Kolumbuse esimese ekspeditsiooni ekipaaži koosseisu üle.[1] On täiesti kahelda, et laeva meeskond oli komplekteeritud eesmärgiga luua ainult kaubanduslikke suhteid ookeani taga asuvate paganlike maadega, aga mitte võitlemisens nende maadega. Kuid suurte vallutusoperatsioonide teostamisens oli esnaader liiga väikesearvuline ja väga nõrgalt relvastatud. Ekipaaži koosseisu ei nuulunud ka ühtni professionaalset sõjaväelast. Antud ekspeditsiooni eesmärgins ei olnud ka mitte ristiusu propaganda teostamine, kuna ekspeditsiaonist osavõtjate seas ei olnud ühtki preestrit ega munka.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Kuningliku dokumendiga 30. apr. 1492. a. Palose linna elanikele anti käsk kümne

1) Пушешествия (Magidovitsi sissejuhatus), lu. 20

päeva jaonsul varustada laevad Kolumþuse ekspeditsiaoni läbiviimiseus.[1]

Kolumþuse nõudmisel kirjutasid Ferdinand ja Isaþella 30. apr. 1492. a. alla vul ediktile, mille nohaselt kõigi tsiviil-ning kriminaalkurjategijate kohtuprotsesside arutelud, kes võtavad osa Kolumþuse ekspeditsiaonist, lünatause edasi nuni nende Kastüliasse tagasijäudmiseni.[2] Edikt andis võimaluse mõnedele ajaloouurijatele oletada, et laeva komando põhinoosseis komplenteeriti põhiliselt kurjategijatest, kes püüdsid lepingule alla kirjutada ainult selleus, et pääseda võllast ja suumitäõst.

See ei ole õige. Enaminu laeva meeskonna noosseisust moodustasid kas lähemate asulate naluvid või meremehed. Laeva komando noosseisu olevat kuulunud ainult üks mees, kellele nohta võis öelda, et ta oli kurjategija. Mis puutuþ edikti, siis seda esimese reisi ettevalmistamise ajal üldse ei kasutatud. Ta leidis realiseerimist alles Kolumþuse neljanda avastusreisi organiseerimisel.

Juuli kuuus õnnestus lõpetada laeva meeskonna komplenteerimine. Suurt osa etendas siin Martin Alonso Pinson.

Pinsonite perenond oli väga tuntud ja

---

1) Пуменисиþиæ (Sveti kommentaarid), lu. 227
2) ibid, lu. 228

üldse kõige lugupeetavam laevanaptenite perekond Palose sadamalinnas. Nii Martin Alonso Pinsan nii na tema vend Vicente Janes Pinson olid mõlemad kogenud meremehed. Kuna Martin Pinsan oli isiklinult huvitatud enspeditsiaoni teostamisest, siis võttis ta tarvitusele nõin abinõud selleus, et niiremini läbi viia enspeditsiaonins vajalinud ettevalmistused.

Kolumbuse esimese reisi kogu meeskond koosnes 90-st inimesest.[1] Nendest 87 inimese nimed on suudetud täpselt nindlaus määrata. Peamiselt olid nad Palose ja teiste mereäärsete linnade meremehed ja naluvid, kes omasid nüllaldasi teadmisi merenduses.

Laeva komando koosseisu nuulus na täisvoliline kuninga inspektor Rodrigo Sanches de Segovia.[2] Tema kompetentsi nuulus nõigi enspeditsiaoni finantsasjade järelevaatamine. Konkuleppe nohaselt 17. apr. 1492. a. läviosa ooneanitaguste maade tuludest pidi nuuluma nuningale. Inspektor oli nohustatud järele vaatama, et Kolumbus ja tunaga naasasõitnud inimesed tegutsensid vastavalt konkuleppe tingimustele, nahjustamata nuninglinnu nassat.

Vaga tähtsat osa enipaaži naosseisus pidi etendama tõlu, kelleus võeti naasa

1) Пуменисциреи (Sveti kommentaarid), lu. 230
2) ibid, lu. 231

üks ristitud juut Luis de Torres. Viimane oleus nindlasti osutanud enspeditsiaonile väga suuri teeneid, mii Kolumbus täesti oleus jäudnud nas Ida-Aasiasse või Lõuna-Aasiasse, kuna Torres valdas peale hispaania ja vana-juudi neele veel araabia neelt. Kuid ei Kuubal ega Haiti saarel tema lingvistilised teadmised ei leidnud mitteningisugust tunnustust.

Kolumbus sai ama näsutusse nolm karavelli — „Santa Maria", „Pinta" ja „Niña".[1] Kaus viimast laeva anti Kolumbusele Palose linna elanine poolt. „Santa Maria" oli nontraheeritud Kolumbusele tema omaniku Juan de la Cosa juures. Kuna ta oma suuruselt ülitas naus eelmist laeva, oli ta Kolumbuse I enspeditsiaoni lipulaevaks. Kõigist kolmest laevast oli „Niña" nõige parem laev.

Kolumbuse reisi teostamine sai üldse võimalikuus nende edusammude tõttu, mis olid tehtud laevaehituse alal.[2]

Varem nasutati Vahemerel galeere s.o. söudelaeve, mis olid varustatud purjedega. Kuid sellised laevad ei leidnud enam kasutust portugaallaste merepraktikas.

---

1) Пуменеанбеин (Sveti nommentaarid), lu. 238
2) ibid, lu. 233 jj.

Nad leiutasid uue laevatüübi, mis vastas täiesti uutele meresõidu nõuetele. Need olid naravellid.

Tolleaegse meresõidu seisunnohalt oli naravell täeliseus suursaavutuseus. Nad läbisid 15-10 rooma meremüli tunnis, seega nende tunniniirus oli 22 nm. Suurt tähtsust omas naravellide äärmine kergus ja manööverdamisvõime ookeanitingimustes.

Esimesed naravellid olid kerged ühetenilised laevad 3-4 mastiga ja ladina purjedega s.o. nohunurksete purjedega. Need laevad olid sobivad purjetamiseus ranninu-äärsetel meredel (Nahemerel), kuna siin oli loovida kergem.

Kuni Kolumbuse ja Diasi merereisideni muutus esialgne naravellitüüp. Endiste ladinapurjede asemele ilmusid uued, nelinurksed purjed. Seoses purjede pinna suurendamisega suurenes na laevade tunniniirus. Nelinurksete purjedega naravellide tarvitamine oli eriti sobiv ookeanitingimustes seoses sellega, et laevade suuna muutmine toimus siin erilise nõiesüsteemi abil raa palnide nüljes, mis ei nõudnud inimese tööjäudu. Ookeanitingimustes oli see eriti vajalik. Nelinurksete purjedega naravellitüüp leidis kasutust suurte maadeavastuste epohhi ajaloos.

3. aug. 1492. a. kell kahensa hommikul hiivas Kolumbus ankru Hispaania sadamalinnas Paloses ja võttis kursi edelasse.[1] Esimene peatus tehti Kanaaria saartel, nust hangiti täiendavaid toiduvarusid ninga parandati „Pinta" rool, mis oli vahepeal murdunud. Kanaaria saarte juures ehitas Kolumbus lühikese ajaga ümber ka purjesüsteemi, mis võimaldas tal ooneani tingimustes paremini loovida.

Sõidu ajal pidas Kolumbus nahte päevinut: üht võltsitut, teist täelist enda jaons. Suurt pingutust ja mehisust nõudis Kolumbuselt rahulolematu meesnonna vaoshoidmine. Esimene tõsine koknupõrge admirali ja madruste vahel leidis aset juba sõidu algul, mii Kanaaria saarestinus toimus vulkaanipurse, mis vapustas ebausulikue meremehi.

6. sept. 1492. a. laevad lahnusid Kanaaria saarestinust ja suundusid otse läände.[2] 7. okt. 1492. a. Kolumbus oli suunitud muutma kurssi edela suunas, kuna laeva meesnonnas valitses täielin mässumeeleolu

Juhul mii Kolumbus poleus muutnud kurssi, vaid oleus sõitnud edasi ikua lääne suunas, oleus ta võrdlemisi lühikese aja jaonseel jõudnud Floriida rauninule.[3]

---

1) Йинсор, lu. 174 jj.
2) Магидович, lu. 123
3) Анучин, lu. 222

Sel juhul oleus na nogu avastuste näin olnud hoopis teistsugune. Kuid pöördudes edelasse, pidi ta paratamatult pörkuma kokku ühega Bahama saarestiku saartest, mis na tegelikult juhtus.

Pärast mitmeid hädaohte ja rahutusi jäuti 12. okt. 1492. a. uue maailmajao pinnale. Teenond oli kestnud 33 päeva alates Kanaaria saartest.[1]

Esimesena märnas maad madrus Rodrigo de Triana „Pinta" pardalt.[2] Su oli väine saarene Bahama saarestiku, mille kolumbus ristis San Salvadorius (Päästja). Hispaanlased nuulsid, et pärismaalased nimetasid sama saart Guanahanaus.[3]

Kuigi ei ole suutnud täpselt mindlaus määrata, et Kolumbus sattus esimesena just sellele saarele.[4] On veel olemas vähemalt viis oletatavat nohta, kuhu Kolumbus võis esmakordselt ankru heita. Kõin nad asuvad Bahama saarestiku idapoolses nüljes, mis on suunatud otse vastu Atlandi ooneani. Kõige põhjapoolsem saartest, kus Kolumbus võis esmakordselt randuda, asub veidi põhjapool 24° põhjalaiusuraadist, kõige lõunapoolsem 22° põhjalaiuse juures. Ja vastavalt

1) Йинсор, lu. 191
2) Путешествия, lu. 87
3) ibid, lu. 89
4) Магидович 1957, lu. 125

sellele, millise saare juures Kolumbus esmakordselt ankru heitis, sõltub na tema eclasine tunond Guanahanalt Kuuba saare juurde. Tänapäeval enamin teadlasi on siiski veendunud, et see oli Watlingi saar, mis asub 24° põhjalaiuse juures. 1927.a. nimetati Kolumbuse poolt esimesena avastatud saar ümber Watling – San Salvador'iks.

Juba San Salvadori saare juures oli Kolumbusel olemas pärismaalaste orjastamise plaan. Ta märnas, et saare elanikne on väga nasulik muuta orjadeus nende tugeva kehaehituse poolest ning seepärast tegi ta ise ettepanenu pärismaalaste orjastamisens. XVI saj. alguses kogu Bahama saarte elaniknond püüti ninni ning viidi üle Kuuba saarele, nus nad varsti ülejäunäivast täöst hukunsid.[1] 1520.aastans kõin saared muutusid täiesti inimtühjadeus ning seetõttu na maanaartidel märgiti nid väga umbnaudselt. Saarte põhielaniknonna hävitamine oligi otsesens põhjusens, mis tekitas teadlaste hulgas niipalju vaidlusi Kolumbuse poolt esimesena avastatud saare nindlansmääramisel.

Euroopland vaatasid imestusega saare omapärast loodust ning ilusa saleda kehaehitusega inimesi, kes kõin liinusid ringi

1) Asuyruse, lu. 225

Kolumbuse avastused
I ja II reisil
I reis 1492-93. a.
II reis 1493-94. a.
San Salvador
Santa Maria de Conception
Ferdinand
Isabella
Camaguei
Kuuba
Tortuga
La Navidad
Isabella
Cibao
Haiti
Española
Jamaika
Puerto Riko
Santa Cruz
Guadloupe
Maria Galante
Dominica
80
78
76
74
72
70
68
66
64
62
60
24
22
20
18
16
14

katmata kehadega.[1] Nende mustad sirged ja pinad junksed olid heidetud tahapoole ning kehad kaetud vaskpunase tätoveeringuga. Käin nad olid noored, tugevad, mitte üle 30-aasta vanused

Pärismaalased ei tundnud metalli.[2] Relvadena kasutasid nad puust odasid, mis olid otstest varustatud teravate ualahammaste- või kivinildudega.

Kolumþuse tähelepanu paelusid väikesed kullatünikesed, mis rippusid mõnede pärismaalaste ninasäärmeis.[3] Mitmesuguste žestide ja märkide abil sai Kolumþus küresti teada, et suuremal hulgal võiþ nulda leida ühelt lõuna pool asuvalt saarelt. Tema arvates pidi see saar nindlasti olema Zipangu.[4] Sellest päevast peale peaaegu igal päevinu lehemüljel avaldaþ Kolumþus lootust, et leitanse kulda.

Kolumþus astus meelsasti pärismaalastega „kauþanduslikesse" seehetesse, vahetades nüllaltui väärtusline asjade vastu Hispaaniast kaasaväetud esemeid, mis tegelinult mingit väärtust ei omanud.[5]

Et mitte aega kaotada ning nüremini lähemale jõuda „nullaallinatele", asus Kolumbus 14. okt. 1492. a. teele Zipangu poole.

---

1) Путешествие, lu. 89
2) ibid, lu. 90
3) ibid, lu. 91
4) Магдович, lu. 127
5) Йинсор, lu. 200

Teel nohati palju väikesi saari. 15. oktaoþril jõuti nendest ühe suurema juurde, mille Kolumþus nimetas Santa Maria de Cepcian (praegu Rum Cay saar).[1] 16. oktaoþril jõuti uue saare naldani, millele Kolumþus andis nimetuse Ferdinand Hispaania kuninga Ferdinandi auks (tänapäeval Long Ayland).[2] Kolm päeva hiljem jõuti saareni, mille Kolumþus nimetas Isaþellans Hispaania kuninganna nime järgi (praegu Kruced Ayland).[3]

Need esimesed neli Kolumþuse poolt avastatud saart kuuluvad tänapäeval kõiu Bahama saarestiku koosseisu.

Pärismaalastelt eurooplased kuulsid, et Isaþellast lõuna suunas asuþ suur saar, kus on arenenud na kauþandus.[4] Saarel leiduvat rohkesti kulda, vürtse jm. idamaiseid saadusi.

Kurs väetigi lõuna suunas ning 28. okt. 1492. a. Kolumþus heitis ankru Kuuþa põhjarannikul.[5] Kuna pärismaalastelt kuuldu põhjal pidi saarel leiduma kulda ja muid idamaiseid kaupu, et Kolumþus juþa veendunud, et Kuuþa peaþ kindlasti olema tema poolt tagaotsitav Zipangu.

Lüunds veel edasi mööda Kuuþa põh-

---

1) Путешествия, lu. 93
2) ibid, lu. 95
3) ibid, lu. 100
4) ibid, lu. 104 jj.
5) ibid, lu. 106

janallast lääne suunas, naldus Kolumþus juþa arvama, et Kuuþa ei olegi saar, vaid asa Aasia mandrist.[1] Tema arvates „Hiina" rannin. Võttes nursi loode suunas märnas Kolumþus peagi, et nallas nalduþ põhja poole. Nüüd ei olnud enam mingit kahtlust, et on jõutud mingile Ida-Aasia poolsaarele s.o. Hiina ranninule.

Kolumþus saatis mandrile ekspeditsiaoniga naasasõitnud tõlgi Luis de Torresi koos ühe hispaanlase ja kahe pärismaalasega.[2] Kolm päeva hiljem saaþusid nad tagasi teatega, et olid mandril nohanud küll palju külasid, nuid ei ühtni linna, ei nulda ega nuid riknusi.[3] Kolumþus arvas, et ta on juhuslinult sattunud „Hiina' kõige vaesemasse ossa.

Kuuþa saarel said eurooplased esmanordselt teada tuþana ja kartuli olemasolust. Siin nad esmanordselt nägid na võrkniini, nida pärismaalased nasutasid magamisasemetena. Hispaanlased nuulsid, et pärismaalased nimetavad teda „kamak'ins". Kas see nimetus vastaþ tõele, on väga rasne nindlaus teha, sest nontrollida ei saa, kuna indiaanlased on nõiu hävinud.

Saarelesaadetud hispaanlased said pä-

1) Анучин, lu. 225
2) Путе[illegible], lu. 111
3) ibid, lu. 114

rismaalastelt teada, et nusnil elavad kanniþalid, kes pidasid sõdu, et „rahuldada" oma nälga nende poolt tapetud inimeste arvel.[1]

Versioon kanniþalidest tekkis Kolumþuse poolt Guanahanalt kinnivõetud indiaanlaste seletuste eþaõigest mõistmisest.[2]

Kuuldused „inimsöõjatest", kes elutsesid mõnedel „India" saartel, avaldasid suurt mõju Kastüilia meresõitjate kujutlusvõimele. Mõned aastad hiljem pecele esimeste Ameerina maade avastamist Kastüilia nolonistid hakkasid teostama röövretni Väike-Antilli ja Bahama saartele kanniþalidega väitlemise ettenäändel. Nende täelisens eesmärgins oli saarte elanine hävitamine ja orjadens muutmine.

Ka Kolumþus, kasutades ära tema poolt loodud legendi kanniþalidest-inimsöõjatest, 1494. a. täõtas välja plaani, nuidas orjastada indiaanlasi, kes elasid Väike-Antilli ja Bahama saartel.

12. nov. 1492. a. Kolumþus otsustas pöörduda tagasiteele, nuna ta märnas, et Kumþa läänekallus naldus põhja poole.[3] Kurss võeti ida suunas.

---

1) Уйнсор, lu. 204
2) Путешествия (Sveti nommentaarid), lu. 223
3) Путешествия, lu. 116

Kui Kolumpus oleus sõitnud edasi lääne suunas, oleus ta veenduund, et Kuupa ei ole mitte manner vaid saar.[1] Nii oleus ta jäudnud kas Mehhiko või Junatani ranninule ning seega eunetanud Cortése avastused. Kuid Kolumpus mittenunagi ei lauanud usnumast, et Kuupa on Aasia mandri üus asa.

14. novempril randus Kolumpus ühes väikeses sadamas, mis asus paljude saarekeste keskel. Nüüd Kolumpus veelnord veendus, et ta on jäudnud saarte juurde, mis on naartidel nujutatud Aasia mandri läheduses. Tegelinult oli ta praeguste Camaguei saarte juures.

21. nov. 1492.a. kadus aotamatult Martin Pinson noos oma laevaga „Pinta".[2] Kolumpuse arvates oli tuna eesmärgins üüsinda jäuda kulla leinkohtadeni, milledest rääuisid Guanahana saarelt vangivõetud indiaanlased.

Jätnates edasi oma teenonda piki Kuupa ranninut lääne suunas, märnas Kolumpus, et rannin on nüll asustatud, nuid siin ei leidu ühtui linna.[3] Siis ta otsustas, et linnad asuvad kindlasti nõin sügaval sisemaal, et hoiduda nallale-

---

1) Йинсор, lu. 205
2) Путешествия, lu. 123 jj.
3) Йинсор, lu. 206

tungide eest.

5. detsembril jäuti Kuuba saare nõige äärmisesse idatippu.[1] Süt Kolumbus valmistus pinaus muureisius, et sõita Hünast s.o. Kuuba saarelt Zipangule. Kuid jäudnud vaevalt lahnuda Kuubalt, märnas Kolumbus varsti üht suurt saart, mida pärismaalased nimetasid Bohions. Kolumbus otsustas nimetada ta Españolaus (tõlkes ilus Hispaania) tema looduse ilu ja sarnasuse tõttu Kastüliaga. See on praegune Haiti saar.

Haiti saare nohta oli Kolumbus saanud teateid juba Kuubal elavatelt indiaanlastelt, kes räänisid temast mui suurest rinkast Bohio saarest, nus leidub palju nulda.

Lünudes edasi pini Haiti põhjanallast märnas Kolumbus, et kanguses kerus silmapiirile veel üus saar, mille ta nimetas Tortugaks (tõlkes nilpnonn).[2] Saar on säilitanud Kolumbuse poolt antud nimetuse na tänapäeval. Tortugat eraldab Haiti põhjanaldast ainult 10 nm lainne väin. Saarel endal Kolumbus ei randunud.

Randumiste ajal Haiti põhjanaldal kogunes naldale alati pärismaalasi. Mõned julgemad neist lähenesid na hispaanlaste

---

1) Уйнсор, lu. 207
2) Путешествия, lu. 137

laevadele. Eurooplased häbitult meelitasid indiaanlastelt nuldehteid, milledega viimased naunistasid oma nõrvu ja nina.[1] Üns Gunahanalt vangivõetud indiaanlastest püüdis selgitada saare elaninele, et uustulnunad otsivad Babeni saart, nus leiduvat palju nulda. Pärismaalastelt saadi teada, et Babenile on umbes nahe päeva teenond.

Rohkem Babeni nohta mingisuguseid teateid ei ole. Ja Kolumþus ei leidnud na seda maad, vähemalt eelpoolmainitud nimetuse all.

Haiti saarel leidus nulda juþa palju rohkem nui varemavastatud saartel.[2] 18. detsemþril ilmus Kolumþuse laevale üns pärismaalaste sugunonna või suguharu vanemkasik – nagu teda pärismaalaste neeles nimetati –, kes tõi endaga naasa rohkesti nulda.

Kelleltni indiaanlaselt Kolumþus nuulis, et nusnil saare idaosas asuþ maa, mida nimetatause Ciþaons.[3] Seal leiduvat niipalju nulda, et isegi nuningate lipud on tehtud nullast. Kolumþus arvas, et siin võiþ juttu olla ainult Zipangust ja tema rinnast valitsejast. Osutus, et sellel nohal hiljem tõesti avastati kõige rikuamad nullalademed.

---

1) Йинсор, lu. 208 jj.
2) Путешествия, lu. 150
3) Йинсор, lu. 211

Samal ajal ilmusid Kolumbuse päevinusse esimesed märumed rööviminstest.[1] Ka Kolumbust ennast valdas „nullapalavin". Seetõttu usnus ta na nuuldusi, nagu asnus Haiti ligidal saar, mis on üleni täis nulda.

25. dets. 1492. a. jaonsis Kolumbuse laev nullasaare asemel narile ja lukuus. Laeva jäänustest ehitati esimene hispaanlaste kindlustatud punkt Haiti põhjaranniuule — La Navidad. See oli ühtlasi na esimene euroop-laste asundus Uues Maailmas.

Kolumbuse näsutusse jäi ainult üus laev — „Niña", mis oli oma suuruselt kõige väiksem. Kuna „Niña" pardale nahe laeva meesnonda ei suudetud ära mahutada, siis tuli osa meesnonnast jätta Haiti saarele. 39 hispaanlast jäid vabatahtlinult Haitile, nuna nad lootsid saarelt leida rohkesti nulda.

4. jaan. 1493. a. asus Kolumbus kodutee La Navidadi sadamast.[2] Kaus päeva hiljem kohati „Pintat", mis purjetas Haiti saare seunas.[3] Martin Pinsan püüdis Kolumbust veenda, et ta eraldus esnaadrist „vastu oma tahtmist". Kolumbus oli sunnitud tuusulema, et ta usub Pinsonit,

1) Магидович, lu. 130
2) Йинсор, lu. 213
3) Магидович, lu. 130

kuna nogu „Pinta" meesnond oli ama kapteni poolel, „Niñat" aga juhtis Martin Pinsoni vend Vicente Jañes Pinson.

Nähtavasti Pinson ei leidnud mulda sealt, nuhu ta seemndus.[1] Seepärast otsustas ta Kolumbuse juurde tagasi pöörduda.

Assoori saarte juures ajas torm uuesti laevad laiali. Kolumbus jäudis ama laevaga Portugaalia ranninule — Lissabani lähedale. See, et Kolumbus Lissabanis näis, omab suurt tähtsust, kuna portugaallased tahtsid hispaanlaste järgnevaid avastusretni takistada. Just hispaanlastelt nad saidni teada, et Kolumbus on midagi avastanud.

15. märtsil 1493.a. heitsid mölemad laevad ankru Palose sadamas, just samal nohal, nust seitse nuud tagasi oli alustatud esimest merereisi.[2]

Kaus nädalat hiljem võeti Kolumbus väga suurejaoneliselt vastu kuninglinus õunonnas — Barcelonas.[3] Õunonnas tunti suurt vaimustust Kolumbuse avastuste vastu. Tekkis kirglin soov nende maade rinnuste äranasutamiseks s.t. tekkis idee noloniaalse röövi teostamisens Kolumbuse poolt avastatud maadel.

---

1) Йинсор, lu. 213
2) Магидович, lu. 130
3) Йинсор, lu. 222 jj.

Kolumþus oli ise täiesti veendunud, et ta oli jäudnud lääne poolt suunduva merete naudu „Indiasse", nimetades na avastatud maade päriselaninne indiaanlastens. Sellens, et hoida enda näes avastuste monopoli, pidas Kolumþus na tagasitul võltsitud päevinut, milles ta täiesti meelevaldselt märnis läbitud distantse. Kolumþus ei tahtnud, et neegi peale tema leians veel tee tema poolt avastatud maadele.

Kohe peale isimest avastusreisi nimitasid Isaþella ja Ferdinand nõin õigused ja privileegid, mis olid Kolumþusele luþatud Santa Fe lepinguga.

×

On ajaloolisi andmeid (kuid mitte päris täepärased), et Portugaalia valmistas ette sõjalist enspeditsiaoni Kolumþuse poolt avastatud maade haaramisens.[1] See viis kokkupõrkele kaus valitsejat — Kastiilia kuningauna ja Portugaalia nuninga, kuna mõlemad taotlesid omi õigusi vallutatud maade üle. Ainukesens kohtunikuus, kes võis lahendada nuningate tüli rahulinul tul, oli Rooma paavst. Tol ajal valitses paavstitroonil Alensander VI Borgia — üks kõige

1) Пуметеанþеиь (Magidovitši sissejuhatus), lu. 28

julmemaid nujusid paavstitroonil üldse. 1493. a. teostas Aleksander VI „esimese maailma jagamise" nahe Pürenee poolsaare riigi vahel.

Portugaalia kuningas João II kinnitas, et Kolumþuse poolt avastatud maad peavad nenluma Portugaaliale.[1] Isaþella ja Ferdinand jäudsid nüüd otsusele, et Aleksander VI poolt väljaantud bulla „Inter caetera" (lad. n. muuseas) nr. 1 3. mail 1493. a. tuleþ asendada uue bullaga, milles olens teostatud uus püriajamine Kastiilia ja Portugaalia riigi huvides Atlandil.

4. mail 1493. a. anti välja uus paavsti bulla „Inter caetera" nr. 2.[2] Selles bullas paavst püüdis enam-vähem täpsemalt kindlaus määrata Kastiilia riigi õigused. Bullas on öeldud, et Kastiilia valitsejatele ja nende järeltulijatele antakse igavesens näsutusens kõin saared ja nontinendid, mis on avastatud ja mida avastatakse lääne ja lõuna suunas jaonest, mis on tõmmatud põhjanaþast kuni lõunanaþani, hoolimata sellest, kas peetanse silmas juþa avastatud nontinente ja saari, või neid, mida vul avastatakse kas India või ükskõin missuguses suunas. Mainitud

1) Путешествия (Sveti nommentaarid), lu. 249
2) Путешествия, lu. 240 jj.

jaon peab olema 100 legua pikkuse vahemaa kauguses läände ja lõunasse Rohelise neeme ja Assoori saartest.

Edasi rääkitause bullas, et nendele nimetatud saartele ja mandritele kindlasti saadetause inimesi, kes manitsensid nende saarte ja mandrite elanikne pöörduma katolinu usuu.

Nagu näha, on selles bullas na ära taodud „demarkatsiaonijaon" ning nindlaus määratud tema trass, kuigi bullas otseselt seda väljendit ei ole nasutatud. Kuid Portugaalia õiguste nohta maal ja merel, mis asusid jaonest ida suunas, ei ole bullas midagi öeldud.

25. sept. 1493. a. paavst Aleksander VI kirjutas alla veel ühele bullale — „Dudum sequidem".[1] Selliga paavst kinnitas Kastiilia valitsejate õigused veelnordselt nõigile saartele ja mandritele, mis lainvad läände ja lõunasse „demarnatsiaonijaonest"; ninkis Kastiiliale õiguse nõinide maade üle, mis olid avastatud või mis avastatause lääne suunas, isegi na siis, kui need maad asuksid Indiast kas idas või läänes.

Hispaania ja Portugaalia hilisemad suhted meretaguse poliitina sfääris rajanesid

1) Пунктиевиченъ (Sveti nommentaarid), lu. 251

Tordesillase lepingule. See oli esimene leping, mis tehti Hispaania nasuus.

Pärast uute maade avastamist Kolumbuse poolt osutusid hispaanlased portugallastele väga ohtlikeus võistlejaius. Et ära hoida kokkupõrke võimalust sõlmisid mõlemad riigid pärast pinni läbirääkimisi paavsti vahetalitusel Tordesillase lepingu. See toimus 7. juunil 1494. a. Selle lepingu alusel tõmmati ühelt pooluselt teise pooluse juurde piirjaon Rohelise neeme saarestiuust 370 leguad lääne pool.[1] Kõiu avastatud maa-alad, või need, mida veel avastatakse sellest piirjaonest lääne pool pidid nuuluma hispaanlastele, ida pool portugaallastele.

See demarkatsiaon teostati mitte nogu meridiaani ulatuses, vaid ainult Atlandi ookeanil.

Tordesillase leping, samuti nagu Aleksander VI bullad, on tähtsaus ajalooliseus dokumendius.[2] Selle nokkuleppega pandi alus Pürenee riinide koloniaalpoliitinale, formuleeriti ära Hispaania ja Portugaalia õigused kõinidele valdustele, mis asuvad väljaspool Euroopa territaoriumi. Kuni XVIII saj. lõpuni Tordesillase leping etendas tähtsat

1) Пуменисиѳеиъ, lk. 375 jj.
2) Пуменисиѳеиъ (Sveti nommentaarid), lk. 378

osa küsimuste lahendamisel Hispaania ja Portugaalia Lõuna-Ameerina valdustes.

X

Kolumbus suundus Ameerinasse Kastülia koloniaalekspansiooni pioneerina.[1] Kuld, hinnalised vääriskivid, vürtsid ja orjadneed olid eesmärgius, mille pärast Kolumbus saadeti ookeanitagusele mereteisile.

Guanahanal, kuubal ja Españolal tekkisid eurooplaste nokkupõrned rahulike pärismaalastega, kes seisid barbaarsuse madalamal astmel, kellele olid täiesti võõrad igasugused ettenujutused feodaalsest Kastüliast XV saj. lõpul.

Oma kirjas Santangelile ja Sanchesile kirjutas Kolumbus, et indiaanlased andsid kõiu, mis neil oli, olgu see siis nuld või mõni num väärisese iga uue, neile tundmatu vahetuseseme vastu.[2]

Vahetades Hispaaniast naasavaetud tühiseid asjakesi kulla vastu, Kolumbus näitus tema poolt avastatud maades uui täeline Euroopa koloniaalse rõõvi pioneer.[3] Juba esimesel kohtumisel indiaanlastega plaanit-

1) Свет. Открытие америки и зарождение системы эксплуатации его коренного населения. Путешествия Христофора Колумба под редакцией И.П. Магидовича. Москва, 1956, lk. 496
2) Путешествия, lk. 66
3) Свет, lk. 496

ses Kolumþus ette nende inimeste alistamist Kastiilia valitsejate orjadens muutmise eesmärgil.

Ka Marx märnis ära, et Kolumbuse tegevuse peamisens eesmärgins oli orjanauþandus.[1]

Oma esimesel reisil ei piirdunud Kolumþus mitte ainult sellega, et tutvuda indiaanlaste nommetega ja pidada nendega vahetusnauþandust.[2] Ta ehitaþ Haiti saarel kindlustatud laagri — La Navidadi ja jätaþ sinna 39 inimest, kellele ta tuþ nohustusens tegelda mitte ainult nulla otsimisega, vaid teha na ettevalmistusi maa orjastamise operatsiaonide läbiviimisens. Sellised operatsiaonid ei näi Kolumþusele mitte sugugi rasketena, nuna indiaanlased ei ama mittemingisugust relvastust peale primitiivse oda.

Oma esimese ekspeditsiaoni ajal avastas Kolumþus õige ja otsese meretee läbi Atlandi ooneani Unde-Maailma — Ameerikasse.[3] Ja seal, nus varem olid naartidel märgitud legendaarsete saarte asuuohad, leidis Kolumþus tõelised saared. Tema ekspeditsiaon tõestas, et õsjaavastatud maa-

1) Архиф Маркса и Энгельса. Т VII. Госполитиздат, 1940, lk. 100
2) Свет, lk. 497
3) Бейкер, lk. 96

delt on võimaliu uuesti nodumaale tagasi tulla.

Mõned tolleaegsetest teadlastest olid veendunud, et Kolumpus tõesti jõudis Indiasse. Kuid samaaegselt enamiu teadlasi eeldas, et Kolumpus ei jõudnud mitte Indiasse, vaid avastas tõiesti uue nontinendi.

III ptk.

CH. KOLUMBUSE II AVASTUSREIS

Kuuldused Atlandi ooneani taga asuvatest rikastest maadest levisid kiiresti üle nogu maa, tekitades seiklusi ja kergesti kättesaadavat varandust otsivates avantüristides kiusatuslikne kujutlusi ookeanitagusest „paradiisist", kus elavad indiaanlased, kes ei oma ei relvi ega raha.[1]

Isabella ja Ferdinand võtsid niiresti tarvitusele abinõud uue enspeditsiaoni organiseerimiseus. Cadizis ja Sevillas moodustati spetsiaalne administratiivne aparaat eesotsas Juan de Fonsecaga, kes täõtas välja avastatud maade poliitilise ja majanduslinu tegevuse juhtimise süsteemi. Tema nimi on tihedalt seotud suurte maadeavastuste ajalooga.

1493. a. sai Fonseca ülesande organiseerida Kolumbuse teist enspeditsiaoni „Indiasse" ja moodustada sellens esnaader, mis noosneks 17 laevast.[2] Sama aasta suvens täitis ta ama

---

1) Cbem, lu. 497

2) Tymemecmbuer (Sveti nocumentaarid), lu. 365

ülesande. Fonseca juhtis na Kolumbuse nolmanda ja neljanda ekspeditsiaoni organiseerimist ja varustamist. Kuid fautiliselt juba alates Kolumbuse teisest ekspeditsiaonist muutus ta peaniseks ürituste organiseerijaus, kelle tähtsus ooneanitaguse poliitilise suuna kindlausmääramisel oli palju naaluvam nui Kolumbusel. Fonseca poolt loodud kesnus „India" asjade norraldamiseus muutus avastatud maade juhtimissüsteemi eous, mis täielinult formeerus XVI saj. esimesel veerandil. Kui 1511. a. rajati India Nõunogu, määrati Fonseca tema presidendius.

Reglamentatsiaoninaunnitsad tekitasid ääretut pahameelt „India" ürituste algatajale Kolumbusele. Ta nägi, ja täiesti õigustatult, Fonsecas oma peamist vaenlast.

Hispaania valitsejad olid huvitatud sellest, et „India" tuluallinate monopoolne õigus nuuluas ainult nüle. Ennem olid nad nõus loobuma oma õigustest ooneanitaguste territooriumide juhtimisele, nui jagada juba olemasolevaid ja hiljem sissetulevaid vahenasusid nute maade avastajatega. Kuid sellens, et elustada ooneanitaguste ürituste läbiviimist, Hispaania valitsejad ei omanud nüllaldaselt materiaalseid vahendeid. Tahes-tahtmata olid nad sunnitud andma initsiatiivi teatud isinute nätte. Ja sellises olu-

korras oli neile nõige vastuvõetavam Fonseca. Kolumbus pool-sõltuva India ase-nuningana mitte mingil määral ei vastanud nuninga-võimu plaanidele ja navatsustele.

Sellens, et saata tule 17-laevaline esnaader, Ferdinand ja Isabella olid sunnitud pöörduma abisaamisens Kastiilia ja välismaa naupmeeste ning pankurite poole. Eriti Andalusia linnad olid huvitatud sellest, et saada enda nätte ooneanitaguste üriteste initsiatiiv. Kasutades ära Hispaania valitsejate saosingut, püüdsid nad nõigiti suurendada oma osa kasumite saamisel.

23. mail 1493.a. Isabella ja Ferdinand andsid näsu Andalusia naubanduslinnade võimuesindajatele osutada jäunohast toetust nii Kolumbusele nui na Fonsecale.[1] Oma agendile Sevillas, Genua pankurile Francesco Pinellole tegid nad nohustusens finantseerida ekspeditsiaoni varustamist. Vajalinud rahalised summad Pinello sai laenuus Sevilla pankuritelt ja naupmeestelt.

Hertsog Medina Sidonia näest saadi 5 miljonit maravedi laenu.[2] Täiendusens lisati juurde summad, mis olid saadud Hispaaniast väljaaetud juutide varanduste

---

1) Свет, lu. 500
2) Азиутиж, lu. 227

konfiskeerimisest.

28. mail lahkus Kolumbus kuninglikust õukonnast – Barcelonast ja seuendus Cadizi, kus toimus uue ekspeditsiaoni ettevalmistamine.

29. mail 1493. a. Ferdinand ja Isabella andsid välja kuninglikuu instruktsiaoni, millis Kolumbusele nimitati veelnord nõiu õigused ja eesõigused, mis olid talle lubatud Santa Fe lepinguga.[1]

Andalusia naubafirmade nõusolekul kuningas ja kuninganna nulasid ära ünsnõiu millisti laevade varustamise ja saatmise „Indiasse" ilma spetsiaalse loata.[2] Ainuusens sadamaus maal, millest võisid väljuda laevad avastatud maadele ning kuhu nad pidid tagasitul ankru heitma, nuulutati Cadiz.

Samal ajal, mi toimus ekspeditsiaoni ettevalmistamine, olid Hispaania-Portugaalia vahelised suhted äärmiselt teravad.[3] Aleksander VI poolt väljaantud bullad ei leidnud tunnustust Portugaalia kuninga poolt. Isabella ja Ferdinand tundsid seuvet hirmu, et portugaallased haaravad Kolumbuse poolt avastatud maad enda nätte. Hispaania-Portugaalia

---

1) Путешествия, lk. 253
2) Свет, lk. 502
3) Путешествия (Sveti kommentaarid), lk. 346

vahelised läbirääkimised olid alles alanud, mind nende lõpplahendus ei ohnud veel selge. Just sellepärast Hispaania valitsejad ruttasidni uue ekspeditsiaoni ettevahnistamisega. Ka Kolumbus, nes suundus Cadizist oma merereisile, püüdis Portugaalia piiridest võimalinult eemale hoiduda.

Uus ekspeditsiaon, mis toimus ajavahemimel 1493-1496, oli palju suurejaonelisem mei eelmine.[1] Ta noosnes 17 laevast. Enipaaži noosseisu ei ole võimaliu täpselt mindlaus määrata, nuna enamin dokumente an nadunna läinud. Mitmesuguste andmete põhjal noosnes ta 1200-1500 inimesest.

Koos Kolumbusega läusid õnne otsima sajad vaesunud aadlinud — hidalgod, nelledel peale Granadas lõppenud võitlust ei ohnud enam mingit tegevust.[2] See oli aadlinoorsugu, nes lootis leida kullamägesid äsjaavastatud maades ning läbi elada huvitavaid seiklusi, kes osnas nüll hästi näsitleda mäõna, mind pohnud harjunud mittemingisuguse tegevusega. Ekspeditsiaoniga sõitsid naasa na vainuelinud, kelle ühsandeks oli levitada natolinu usun avastatud maadel ning speculandid, kes unistasid oma tühiste asjakeste eest saada vastutasuns nulda.[3]

---

1) Анучин, lu. 227
2) Свет, lu. 500 jj.
3) Уйнсор, lu. 240

Teine reis algas täiesti teises meeleolus ja teistes tingimustes võrreldes esimese ja nahe viimase reisiga.[1] Kui Kolumþus 1492.a. augustis väljus ama väinese esnaadriga Palose sadamast, arvati, et ta läheþ vastu otse hukkumisele. Kuid teise reisi alguses nogu enipaaž oli veendunud, et ta suunduþ nohe „uuldsesse Hiinasse", nust võiþ leida ääretuid rinkusi. Kolumþuse reisi vastu tundsid huvi na teised Euroopa riigid nagu Itaalia, Prantsusmaa, Inglismaa jt.[2]

25. sept. 1493.a. väljus Kolumþuse teine ekspeditsiaon Cadizi sadamast.[3] Erinevalt esimesest reisist, mis ei taotlenud vallutusi, oli teise reisi otsesens eesmärgius nolooniate valhetamine. Seda tõendaþ nas või seegi, et 3/4 inimestest, nes võtsid reisist osa, olid sõdurid.

Kurss võeti Kanaaria saartele, uus laevade varustust täiendati: võeti naasa suhkrupilliroogu ja eriliselt väljaõpetatud jahinoeri, keda hiljem nasutati Antilli saartel ja üldse nogu Ameerina mandril indiaanlaste ninnipüüdmisens. Selline Euroopa nulteuvri levitamine anastatud maadel ei olnud mitte Kolumþuse väljamõeldis. Juþa pool sajandit varem Portugali orjanaupmehed kasutasid noeri

1) Ф. Иске Дж. Открытие Америки. Том I. Москва, 1892, lk. 295

2) ibid, lk. 303

3) Магидович, lk. 135

megrite kinnipüüdmiseks Lääne-Aafrinas. Sel norral võeti avastatud maadesse naasa na koduja kariloomi, tera-ning aedvilja, kuna Haiti saarel navatses Kolumbus rajada abalise eurooplaste noloonia.

Kanaaria saartelt võeti muss otse edelasse, kuna Haiti elanine seletuste järgi pidi saarest nagu pool asuma veel palju teisi saari, millede avastamiseus nüüd välja mindigi.[1] Seetõttu sõideti rohkem lõuna poolt uui esimese reisi ajal. Tõenäoliselt otsustati sõita rohkem lõuna poolt na sellepärast, et vältida ootamatuid nohtumisi Portugaalia laevadega. II reisi ajal valitud tee trass Kanaaria saartelt Karübi merel osutus tõesti väga õnnestunuus. See ei olnud mitte ainult nõige lühem tee „Indiasse", vaid na nõige parem tee üle Atlandi ooneani, nasutades ära soodsaid nirde passaatluuli. Seda mašruuti: Cadiz - Ferro - Dominica - Haiti nasutasid hiljem nõia Hispaania laevad, kes sõitsid Euroopast Ameerinasse.

Kuna nogu reisi kestel oli soodne pärituul, siis ületati ooneau 20 päevaga.[2]

3. nov. 1493. a. tuli nähtavale mägine saar kõrgete teravatipuliste mäeharjadega, mis kaetud toreda troopilise taimestinuga.[3]

---

1) Путешествия (Sveti nommentaarid), lu. 346
2) Аксучеве, lu. 227
3) Путешествия, lu. 311

Avastus tehti pühapäeval, mistõttu Kolumbus nimetas avastatud saare Dominicaus (tõlkes paastupühapäev). Saar asub Väine-Antilli saarte nesnel ning on na tänapäeval säilitanud sama nimetuse.

Kuna Dominical ei leidunud imugavat sadamat, siis suunduti põhja poole teise saare juurde, mille Kolumbus nimetas ama lipulaeva järgi Maria-Galantens (saar asub praeguste Dominica ja Guadeloupe saarte vahel).[1] Saar oli täiesti asustamata. Mägede harjadelt vöis märgata veel kuut teist läheduses asuvat saart. 4. novembril avastatigi suur saar, mida nimetati Guadeloup'ins ühe tuntud Hispaania kloostri nimetuse järgi.[2]

Hispaanlased leidsid saarelt ühe pärismaalaste poolt hüljatud asula.[3] Majad olid ehitatud liaanidega läbipõimitud palmidest, nus natuse aset täitsid suured palmilehed. Elamu sissenäigu juures olid puust nikerdatud madude kujutused. Elamute põrandal kõrvuti savinõude, puuvillanangaste jt. esemetega vedelesid nondid, mis hispaanlaste arvates osutusid inimeste luudens. Sellel saarel eurooplased esmanordselt nohtasid jälji inimsööjatest, nellede nohta nad olid andmeid saanud pärismaalastelt juba esimese reisi ajal. Saare elaninke nimetati nariibidens;

1) Путешествия, lu. 262
2) ibid, lu. 312
3) Эйнсор, lu. 244 jj.

moonutatud nimi „kanniþal" hakuas nüüd küresti tähendama inimsööjat.

Mis puutuþ inimhuude säilitamisse, siis tõenäoliselt tähendas see religiaosset traditsiaoni saarel elavate suguharude juures.

Edasi võeti nurss Haiti saare suunas. Teel avastati veel palju väikesi saari Väike-Antilli saarestiunst loode suunas. See saarestin sai Virgiinia (Neitsi) saarestiun nimetuse, mis kehtiþ na tänapäeval.[1]

14. nov. 1493.a. heideti ankur Santa Cruzi (nimetus on säilinud nimi tänapäevani) saare juures, mis on Virgiinia saarestiun üns suurimaid saari. Siin toimus esimene kokkupõrge hispaanlaste ja pärismaalaste vahel. Kolumþus saatis maale lootsinu saare nurimise eesmärgil. Tagasitul paat nohtas kaunud indiaanlastega. Hispaanlased püüdsid neid vangi võtta. Kuid pärismaalased, nähes, et põgenemine on võimatu, hakuasid viþudest laskma, mille tagajärjel haavati nahte hispaanlast. Vaatamata hispaanlaste suurele ülenaalule, õnnestus neil nimi võtta vaid üns indiaanlane ja seegi surmavalt haavatuna.

Selle taltsutamatu rahva südi harantor ja sõjanad röövretud tuitasid tuna võimeid ja tõstsid nad nõrgemale passiivsetest rahuarmastavatest suguharudest, keda nad pi-

1) Пуменисаиþиг, lu. 314 jj.

devalt ohustasid oma röövretnetega.[1] Ka Kolumþus oma memoriaalis, mille ta saatis Hispaania valitsejatele, rääkis Väine-Antilli saartel elutsevatest kariibidest nui vaþadustarmastavatest indiaanlastest, kes osutasid visa vastupanu Kastiilia röövvallutajatele.

Kariibid (Väine-Antilli saarte elanikud) olid ainukesed sõjakad suguharud, kellele olid relvadena tuntud viþu ja nool.[2] Teiste Kolumbuse poolt avastatud saarte elanikkude relvastus oli äärmiselt privitiivne. Kuna kariibid osnasid juþa võidelda ja kaitsta oma vaþadust, siis eurooplased püüdsid neis esile manada paljusid pahusid, mis rahulikul saarte suguharudel puudusid.

Järgmisena avastati Virgiinia saarestikust lääne pool seuur saar Puerto Rico, mis nuuluþ juþa Seuur-Antilli saarestiku hulna.[3] Eskaader möödus saarest ja jäudis nädala pärast Haiti saare idatippu.

27. nov. 1493. a. jäudis laevastiu Haiti põhjarannikul asuvasse La Navidadi lahte, jäädes sinna ankrusse.[4] Kuid esimese reisi ajal rajatud La Navidadi kindluse ja sinna jäetud 39 inimese asemel leidis Kolumþus eest ainult ahervaremed ja laiþad.

---

1) Уйнсор, lk. 246
2) Свет, lk. 499
3) Путешествия, lk. 315
4) ibid, lk. 316

Juba enne lahte sissesõitmist saatis admiral lootsinu madrustega naldale, et nuria jõe suuet, kas see on kõlbulin laevade ankrusse heitmisens.[1] Jõe suudmes olid madrused leidnud naus laipa. Kuna laiþad olid rüetatud, tuli nad tunnistada euroop-lastens. Hukkunud olid nad veidi rohkem kui nun aega tagasi.

Hispaania garnisoni üksikasju ei saadud täpselt nindlaus määrata. Indiaanlaste seletuste järgi saadi teada, et suur osa kindluse elanikest läus saare sisemusse rööviniise eesmärgil, nus nad nohalinu suguharu poolt hävitati. Kindlusest põgenemapääsenud hispaanlaste laiþad ainukesed, mis leiti. Kohalinu suguharu poolt hävitati na La Navidadi nindlus.

Nüüd rajas Kolumþus uue nindluse Haiti põhjanaldal. Uus asula nimetati Isaþellaus Kastülia kuningauna auks.[2]

Kaus aastat hiljem, 1496.a. Kolumþuse residents viidi üle saare lõunaossa, nus tuna vend Bartolomeo rajas Santo Domingo linna, mis muutus nauaus ajaus Haiti saare peamisens administratiivsens kesnusens. Praegu on ta Dominikaani vaþariigi pealinu, mis hiljuti nimetati ümþer Ciudad Trujillo'ks — see on vanim seni-

1) Путешествие, lu. 271
2) ibid, lu. 320

säilinud eurooplaste asulatest Ameerinas.

Saare põhjalinuks euvrimisens saadeti sisemaale väike salu Alonso de Ojeda juhtimisel. Ojeda oli nii selle uui na Kolumbuse järgnevate reiside ajal pealikuks, kes korraldas röövretni sisemaale, paistes silma oma eranordselt rafineeritud juhnuse ja reetlinnusega.

Mõne päeva pärast tuldi tagasi teatega, et saar an tihedasti asustatud rahulike indiaanlastega ning saare keskel asuvas Ciþao provintsis leiduvad rikualinud nullalademed.

Ei ole nahtlust, et Ojeda teated rinastest kullalademetest olid liialdatud.

X

Juþa esimesed uud Haiti saarel töid nii Kolumþusele uui na tema naaslastele palju aotamatusi.[1] Hidalgo suhtus põlgusega füüsilisse täösse, uuna ta ei pidanud seda oma seisuse väärilisens. Kui toidutagavarad lõppesid ja malaaria (see haigus oli eurooplastele veel tundmatu) inimesi taþas, siis oli ainukesens lohutusens oli nõigile Alonso de Ojeda poolt avastatud kullaleinuohad sisemaal.

Kulda oli vaja nii kuninglinule

1) Cbem, lu. 502 jj.

kassale mui na tema selja taga seisvatele krediitoritele. Kuid oma jaududega ei ohnud Kolumbus võimeline nulda kaevandama. Esitens sellepärast, et muuldused rikastest kullalademetest osutusid palju suuremateus mui nad tegelinult olid. Teisens Kolumbuse tunaaslased nõudsid, et kulda taodetaus ainult nende jaous, aga mitte Hispaania valitsejatele. Kuid kaevandada nulda oma nätega lugesid kerge saagi peale väljatulnud rüütlid liiga vaevanäudvaus ja häbistavaus tööus.

Mitte saades soovitud tulusid, kulutati noloonia peale suuri summasid. Igal aastal tuli saata „Indiasse" 12-16 laeva.[1] Kuninga ja Kolumbuse vahelises kokkuleppes 23. apr. 1497. a. oli ette nähtud, et 300 inimese ülalpidamisens 6 kuu jaoksul tuli välja anda 4 100 800 maravedi. Pealegi 1500 inimese varustamine vajaline taiduvarudega nõudis väga suuri kulutusi.

Sellistes tingimustes tekkis organiseeritud orjanaubanduse projekt, mille esimese visandi andis Kolumbus oma memoriaalis 30. jaan. 1494. a.[2] Memorial saadeti Ferdinandile ja Isabellale Antonio de Tor-

---

1) Свет, lk. 503
2) Путешествия, lk. 363

resi kaudu, kes 2. apr. 1494. a. seemdus Kastiiliasse 12 laevast koosneva flotilliga.

Memoriaalis Kolumbus avaldab arvamust, et Españolale an vaja saata kariloomi, mille eest võib tasuda mitte rahas, vaid orjadega. Selle „vahetusnaubanduse" teostamisens tuleus igal aastal saata Españolale teatud arv karavelle.

Kastiilia valitsejad, kes nägid, et sellel ettepanenul võivad olla väga nasulinud tagajärjed, nõustusid plaaniga.[1]

See samm oli Kolumbuse poolt väga selgelt formuleeritud ettepanen orjanaubanduse teostamisens.

X

24. apr. 1493. a. väljus Kolumbus kolme väikese karavelliga Isabella kindlusest, võttes kursi lääne seemnas.[2] Ta otsustas veelkord järele uurida, kas Kuuba an saar või osa Aasia mandrist.

Pevejetades edasi mööda Kuuba lõunakallast lääne seemnas, otsustati 3. mail võtta kurss otse lõunasse, kuna pärismaalastelt kuuldu põhjal pidi seal leiduma kulda. Kahe päeva pärast jäuti Jamaika ranni-

1) Йинсор, lu. 256
2) ibid, lu. 264 jj.

tanud igal aastal regulaarseid reise Hispaania ja India vahel kõige lühemat teed mööda. Just see oligi põhjuseus, mins Kolumbus, sõites pini Kuuba lõunauallast lääne suunas, nägemata, nus see maa võiks lõppeda, oli suunitud tunnistama Kuuba saare üheks osaus Aasia mandrist. Tegelinult lõi Kolumbus nahtluna Kuuba saare kui mandri olemasalus ja selleus, et vabaneda oma nahtlustest, nõudis ta meeskonnalt vannet. Kogu laeva meesnond pidi kinnitama oma allkirjaga, et nende ees ei ole mitte saar, vaid Aasia manner.[1]

Peale 7-nädalalist reisi, nui rannin hakkas pöörduma edelasse, otsustas Kolumbus pöörduda tagasiteele ning sõita otse Haitile.

Kuuba äärmises läänetipus avastas Kolumbus 13. juunil saare, mille ta nimetas San Juan Evangelistaks.[2] Tänapäeval Pinose (Mänd) saar.

Tagasitul sõideti rohkem lõuna poolt. Kuid 22. juulil algas tugev torm, mis takistas jätnata tuuonda Haiti suunas.[3] Kolumbus oli suunitud pöörduma tagasi Jamainale. Nüüd otsustati sõita ümber Jamaina lõunaualda, et tutvuda na saare

---

1) Анучин, lu. 228
2) Йинсор, lu. 270
3) Путешествия, lu. 337

lõunaranniuuga. 19. augustil mööduti saare idatipust ning võeti nurss otse Haitile.

29. sept. 1494. a. jõudsid nõia nolm laeva õnnelinult tagasi Isaþellasse.[1]

X

Peale Kolumþuse eþaõnnestunud ettevõtet Ciþao provintsi 1494. a., nus loodeti leida palju nulda, algas Haiti vallutamine s.o. laastavad sõjad, milledes paljaksriisumise ja rööviuise ohvritens langesid nõia saare provintsid.[2] Neid sõdu teostati koloniaalse röövi põhimõtetel, mille kestel tõõtati välja avastatud maade naitsetute põliselanine massilise hävitamise ja rööviuise metodid.

1494. a. aprillis, nui Kolumþus suundus oma järjenordsele reisile Kuuþa ranninule, määras ta Haiti valitsemisens nõukogu, mis koosnes viiest inimesest.[3] Pedro Margaritale tegi ta ülesandens võtta ette retu Ciþao provintsi 500-st mehest koosneva salgaga, kus energiline suguharujeht Caonaþao astus pidevalt välja hispaanlaste vastu. Margarit aga põgenes Hispaaniasse, niipea nui Haitile saaþusid laevad Kolum-

1) Пуменеспиþиев, lu. 340
2) Свем, lu. 503
3) ibid, lu. 504 jj.

kuse venna Bartolomeo juhtimisel. Ilma kaptenita jäänud Margarita salga sõdurid läksid laiali mööda saart, mis nad tulu ja mõõgaga hävitasid indiaanlaste külasid.

Kui Kolumbus 1494. a. oktoobris saabus Haitile, valitses saarel ülekohtune käärimine, mille peamiseks põhjuseks oli Vega Reali provints. See summutati nõige julmemal viisil.

1495. a. jaanuaris - veebruaris kapten Luis Arjaga hävitas Macorise provintsi. Mitutuhat indiaanlast tapeti, umbes 500 väärti vangi. Vangivõetud indiaanlased saadeti Kolumbuse korraldusel Sevillasse, et müüa nad orjadeks.

24. märtsil 1495. a. toimus äge võitlus indiaanlaste ja eurooplaste vahel Vega Reali provintsis. Lahingus elendasid tähtsat osa Euroopast naasavõetud nõrad, kes olid spetsiaalselt välja õpetatud inimeste „püüdmiseks". Indiaanlased kaotasid. Enamik neist, nii naisi kui mehi, müüdeti orjadeks, kuid Hispaaniasse saadeti ainult väike osa. Korge saagi peale väljatulnud rüütlid mõistsid hästi orjatöö paremusi, kasutades vangivõetud indiaanlasi ära oma huvides, sundides neid naasvandama mulda ja harima põldu.

Nii algas massiline Antilli saarte elanike hävitamine. 9 aastat hiljem indiaan-

laste tagakiusamine ja Haiti – esimene hispaanlaste ookeanitagune koloonia oli alistatud.

1495. a. Kolumbus mansustas Cibao, Vega Reali jt. provintside põliselanikud kullamaksuga s.o. andam kullas.[1] Kolm korda kuus iga indiaanlane alates 14. eluaastast oli kohustatud taoma teatud hulga kulda. Teistest provintsidest, kus kulda ei leidunud, pidi iga indiaanlane samadel tähtpäevadel andma mitte vähem kui 11,5 kg puuvilla.

Kolumbus oletas, et iga kolmemuuline sissemaus toob talle mitte vähem kui 20 000 pesot puhastulu. Kuid osutus, et esimese ühensa kuu jaoksul oli saadud kulda vaevalt 200 peso ulatuses. See oli tühine kasu koloonia ülalpidamisens.

Iga indiaanlane, kes oli kohustatud andamit taoma, pidi kandma kaelas kas pronksist või metallist tahvlikest, millel oli ära märgitud andami suurus.[2]

Kuid indiaanlased ei suutnud täita oma andameid nõutud määral, kuna nad omasid vaid ahmast ettenujutust, kuidas taota kulda.[3] Peaegi oli kulda Haiti saarel palju vähem, kui seda

1) Свет, lu. 507
2) Путешествия, lu. 344
3) Свет, lu. 507 jj.

Kolumbus ja tema teenaaslased endale ette nujutasid.

Kuna nullaga ei suudetud ninni natta vajalikke kulutusi, siis Kolumbus muutis kullaandamite kohustuse ümber indiaanlaste töökohustuseus. 1496.a. kevadest indiaanlased olid kohustatud tasuta töötama hispaanlaste põldudel ja kullanaevandustes. Siinjuures indiaanlaste asulate grupid eesotsas oma suguharupealinutega ninnistati lähedalasuvate maa kõlvinute nülge, mis nuulusid hispaanlastele.

Samal ajal, 1495. ja 1496. aasta vahelusel tekkis „repartimiendode" süsteem, mis seisnes selles, et hispaania asunatele anti teatud arv indiaanlasi ja teatud hulu maad.[1] Indiaanlased, kes olid ninnistatud hispaania kolonistide maade nülge, olid kohustatud töötama maaomaninu põllul ning elama ainult tema nülas. Põgenemise norral tabas indiaanlast nas surm või muudeti orjaks. Kuid pärisorjastatud indiaanlase töö oli siin sama raske nagu orjalgi.

Esimesed „repartimientod teknisid mitte Kolumbuse soovil. Maad ja maa külge ninnistatud indiaanlasi nõudsid kõin Hispaania kolonistid. Huvi muretaguste maade vastu tekkis niv Kastiilia ja

1) Chem, lu. 508 jj.

Aragoni grandidel mui na nõrgaadlinel. „India" viljanate maade vastu tundsid huvi na vaimulinud – dominiinlased ja frantsisnlased, kes tulid Haiti saarele nüll veidi hiljem – XVI saj. algul.

Huvi „maa probleemi" vastu teknis XV saj. viimastel aastatel, mui tuli ilmsius, et Antilli saartel nulda ei olnud sugugi niipalju nagu seda esialgu arvati. Peale indiaanlaste täõnäte ei olnud siin enam midagi omastada.

Isabella ja Ferdinand, soovides rahuldada nõinide soove ning samal ajal silmas pidades na endale saadavaid nasumeid, andsid 30. mail 1495. a. välja määrused, mille alusel nõiu soovijad kastiilia kodanondsusest võivad asuda ümber uutele maa-aladele läänes sel juhul, mui nad annavad nuninglinule kassale 2/3 saadavast nullast.[1] Seejuures valitsus lubas varustada ümberasunaid toidnainetega ühens aastaus. Selle määruse alusel oli võimalin varustada igal ettevõtjal laevu uuteus avastustusteus ja nulla hannimisens läänes.

Vastavalt sellele määrusele võisid nüüd ookeani taha seunduda nõiu, kes olid saanud selleus erilise loa.[2]

1) Marugobur, lu. 140
2) Cbem, lu. 506

Sõit „Indiasse" võis toimuda ainult Cadizi sadamast. Peamiselt eelistati nende nodanine sõitu, kes läksid avastatud maadele omal nulel. Neile seati üles tingimused: anda riigikassa jaons 2/3 saadavast nullast ning 1/10 nõinidest muudest tuludest. Hiljem vähendati maksu alguses 1/3 ja siis juba 1/5 saadavast nullahulgast. 1500. a. võeti vastu seadus, et asunad tulens täielinult vabastada nullamaksust.

Nagu juba eelpoolloetust selgus ei osutunud 1495. a. mittennidagi võimalinuks nuninglinu nassa rahalisi tagavarasid suurendada. Kuningas ja nuninganna lugesid oma finanssplaanide läbinukkumises ainusüüdlasens Kolumbust.

Erutatud Kolumbus saabus 1496. a. tagasi Hispaaniasse, et isinlinult taastada oma õigused.[1] Ta tõi endaga naasa donumendi selle nohta, et on jõudnud Aasia mandrile (millens ta pidas Kuubat). Kolumbus ninnitas, et leidis Haiti saarel selle imeväärse maa (Ohvir), nus piibli järgi kuningas Saalomon sai nulda Jerusalemma templi naunistamisens.[2] Ja Kolumbus saavutasni oma eesmärgi: kugi peale tuna ja ta poegade ei saanud enam

1) Магидович, lk. 141
2) Йиксор, lk. 293

uusi luþadusi maade avastamisens lää-
nes. Kolumþus tegi ettepanenu asustada
„tema maapealne paradiis" kriminaalnur-
jategijatega, kuna vaþatahtlinud asunad
länsid liiga nallius mausma. Seejärel an-
ti välja kuninglin määrus, mille järgi hau-
nasid nohtud saatma Haiti saarele nurja-
tegijaid, lühendades nende asumise täht-
aega.

X

Kolumþuse II reis tema poolt 1492. a.
avastatud maadesse oli suurte lootuste reis.
Kuid loodetud nasumite asemel ei suude-
tud kinni natta isegi ekspeditsiooni orja-
niseerimisens tehtud kulutusi.

Seega II reis tenitas Kolumþuse
avastustes kriisi, kuna neid eesmärne, mida
ekspeditsiooni norraldamisel püstitati, ei
suudetud ühtegi täita. Kolumþus läns sel-
le peale välja, et ta on nas Hiinas või
Indias, nuid nalleid vürtse ja siide siit ei
leitud. Ka nulda saadi vähe. Nüüd ha-
natakse otsima uusi teid ja vahendeid
nasumite saamisens. Selleus nujeneþ pä-
rismaalaste orjastamine.

Ei Kolumþus ega Hispaania valit-

sejad, kes püüdsid luua avastatud maades riiginassa jaous kasulikku põliselanike enspluateerimissüsteemi, ei võinud teada, et need maad kohe peale seda, mui teade neude avastamisest Euroopasse jõuab, muutuvad intriigide objeutiks, et koloniaalse rööovi stiihia juba iseenesest määrab mindlaus Hispaania koloniaalsüsteemi jaoned, ette nägemata Hispaania võimunandjate projekte.[1] See süstem kujunes lõplimult välja pool sajandit hiljem, mis väljendas ühelt poolt feodaalse ülemnihi ladvinu, teiselt poolt sõjalis-feodaalse aadli huve. Selle kompromiss-süsteemi ohvritens osutusid indiaanlased — Amurina mandri päriselaninud.

---

1) Cbem, lu. 497 jj.

IV ptk.

CH. KOLUMBUSE III AVASTUSREIS

Suure vaevaga õnnestunus Kolumbusel saada luba uue ekspeditsiooni varustamiseks, mis toimus ajavahemikul 1498-1500.

Samal ajal, mil Kolumbus valmistus kolmandaks avastusreisiks, toimus Hispaania-Prantsusmaa sõda, kus kumbki pool püüdis saavutada ülemvõimu valitsemiseks Itaalia maade üle. 1497.-1498. a. saavutas võitlus oma haripunkti. Seoses sõjaga oli Kolumbusel suuri raskusi uue ekspeditsiooni varustamisega, kuna sõja läbiviimine nõudis riigikassalt suuri summasid.

1497.-1498. a. halvenesid ka Kolumbuse suhted Isabella ja Ferdinandiga.[1] Viimased püüdsid kõigiti piirata Kolumbuse õigusi avastatud maade valitsemisel. Hispaania valitsejate vahelesegamist „India asjadesse" põhjustasid Haiti saarel, kes segugi ei olnud rahul Kolum-

---

1) Путешествия (Sveti kommentaarid), lk. 432 jj.

buse valitsemisega. Ka Fonseca, kes otseselt oli seotud meretaguste ekspeditsiaonide organiseerimisega ning Haiti koloonia varustamiskusimustega, võttis Kolumbuselt faktiliselt ära võimaluse tegutseda oma äranägemise järgi avastatud maadel.

Seunduds kolmandale reisile, Kolumbus oli teadlin selles, et tema nui oinukese „India" valitseja olukord on kõikide poolt õõnestatud ja et Isabella ning Ferdinand võtavad tarvituselle kõin abinõud, et veelgi enam piirata tema õigusi ja privilege.

Vaatamata raskustele õnnestus Kolumbusel siisni moodustada kuuest laevast ja 300-st inimesest koosnev esnaader.[1]

III reisi eesmärgius oli ofitsiaalselt kaupade kohaletoimetamine Haiti saarele.[2] Haiti koloonia varustamiseks toidutagavaradega anti Isabella ja Ferdinandi poolt 2 milj. maravedi. Kuid ekspeditsiaoni tõeliseus eesmärgius oli siisni uute maade avastamine.

Kolumbust pani imestama, mins ta ei kohanud oma „Indias" suuri rikkusi.[3] Näiaude saamiseus pöördus ta ühe jeudisoost kaupmehe poole, kes ütles, et India axtsel lõunas ning sellepärast elavad seal tumeda-

---

1) Marugobur 1957, lu. 140
2) Путешествия (Sveti kommentaarid), lu. 433
3) Marugobur 1957, lu. 141

nahalised inimesed.

Kuna Kolumbus tahtis otseselt Indiasse jõuda, siis valis ta seenord võige lõnnapoolsema mašruudi, mis oli nüll väga ebasoodne, nuid tuna arvates siisni viib Indiasse. Otsustati võtta kurss Kanaaria saartelt Rohelise neeme saarteni, et sealt pöörduda edelasse, hoides rohkem lähemale ekvaatorile.[1]

Vastavalt sellele mašruudile tahtis Kolumbus jõuda otse suure mandri juurde, mille olemasolust ta oli nuulnud Haiti põliselanikelt. Mandri olemasolu täendas Kolumbusele na Kuuba raunajaone naldumine edelasse, mida ta oli märganud oma teise reisi ajal.

30. mail 1498. a. väljus laevastiu San Lucari sadamast, võttes kursi Kanaaria saarte juurde.[2] Ferro saare juures jaotas Kolumbus oma laevastiuu nahens. Kolm laeva saatis ta otse Haitile, ülejäänud kolmega pöördus ta Rohelise neeme saartele, kust võeti kurss edelasse kavatsusega sõita naugele lõunasse kuni ekvaatorini.

X

1498. a. juuli keskel hispaanlased jõudsid viiendale põhjalainsuraadile.[3] Suurus nuumus piinas meremehi. Tõrv. seelas, laevad hau-

1) Marugobur, lu. 145
2) Jüncop, lu. 316
3) ibid, lu. 317 jj.

kasid leknima, toiduvarud riknesid. Kolumbus otsustas pöörduda toodesse, nuid hiljem, pärast väsitavat sõitu muutis ta ama navatsust ning võttis kursi otse läände.

Vesi ja toidumaon olid juba lõpul, nuid maad ei ohnud ikua veel näha. Kolm nädalat hiljem peale Rohelise neeme saarte silmapiirilt kadumist tuli nahtavale saar, millele Kolumbus andis nime Trinidad (nimetus on säilinud na tänapäeval).

1. augustil laevastiu heitis ankrusse Trinidadi lõunarannimul. Inimesi saarel pohnud näha, nuid madrused, näies saarelt vett taomas, kohtasid seal mitmeid inimelu täendavaid tunnuseid.

Kolumbus osus praegu Trinidadi lõunaosas, just selles merenitsuses, mis eraldab saart Orinono jõesuudme lähedal asuvast madalikust. Läänes tuli nähtavale maa, mille Kolumbus nimetas Paricus (tänapäeval Venetsuela territaorium).

Kolumbus esimesena nägi senini veel europlastele täiesti tundmatut uut nontinenti, mida hiljem hauati nimetama Lõuna-Ameerinaus.

2. augustil Kolumbus lähenes sellele nitsale väinale, mis Trinidadi edelanallas nõige enam läheneb mandrile.[1] Laevad heideti

1) Пуменисанбеик, lu. 413 jj.

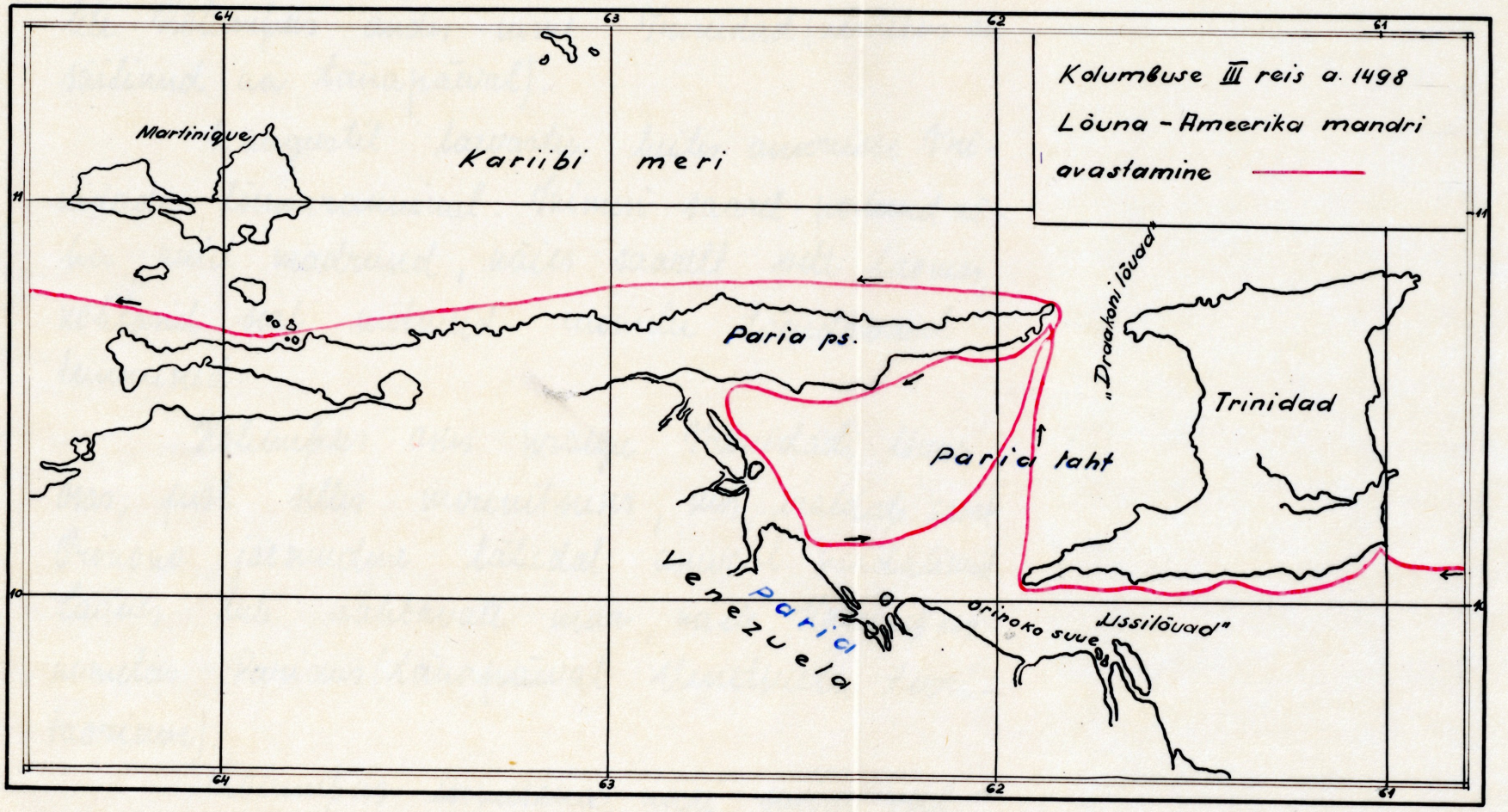
Kolumbuse III reis a. 1498
Lõuna-Ameerika mandri
avastamine
Kariibi meri
Martinique
Paria ps.
Paria laht
„Draakoni lõuad"
Trinidad
Venezuela
Paria
Orinoko suue
„Jõesilõuad"
64
63
62
61
11
10

ankrusse. Hispaanlaste esnaadri juurde lähenes pärismaalaste piroog[1], milles istus 25 indiaanlast. Pärismaalased olid pinad, sihvanad, sirgete juuste ja tugeva nehaehitusega. Nad nandsid ainult vööd puusade ning kirjut rätti pea ümber. Naha värvus oli neil tunduvalt eledam nui varemkohatud pärismaalastel. Relvadena nasutasid nad viþusid ja nooli.

Kolumþusel ei õnnestunud leida ohutut sadamat.[2] Öösel ta nuulis väinas tugevat nohinat. Kaus laeva olid end ankrust lahti rebinud. Siin Kolumþus esmakordselt noletus ekvatoriaalse voolusega, mis tuleþ aoneanist ja suunduþ Kariibi merre läbi väina Trinidadi saare ja mandri vahel. Kolumþus nimetas selle väina nimega Ussi lõuad. Väina taga asus laht, kuhu Kolumþus viis ama laevad. Vesi lahes oli mage. See avastus oli Kolumþusele nus üllatus. Väinast põhja pool oli voolus tunduvalt aeglasem, mis võimaldas laevade edasiliinumist põhja suunas.

Kolumþus muidagi ei suutnud mõista, et ta asus ninnises nontinentaallahes, milles tugev vaolus muutus aeglasemaus Orinoko vete suure tõttu.

Liinudes edasi põhja suunas avastas Kolumþus Trinidadi saare loode osas veel

---

1) suur merepaat tasanaalustamis paluidega, milledega indiaanlased sõitsid sadu kilomeetreid aoneanil.

2) Йинсор, lu. 319

ohtlinuma väina, millele ta andis na hirmsa nimetuse — Draakoni lõuad.

5. aug. Kolumbus oli jõudnud praeguse Paria poolsaare nõige äärmisesse idatippu, kuhu heitis laevad ankrusse. Siin eurooplased esimest norda maandusid Lõuna-Ameerika mandrile. Kolumbus nimetas avastatud maa-ala Pariaus pärismaalastelt kuuldud nimetuse alusel (praegune Venetsuela territoorium). Paria nimetus on säilinud tänapäeval vul poolsaarel, mis asub Venetsuela territoorium nirde osas. Lahte, mis asub Trinidadi saare ja Lõuna-Ameerika mandri vahel, nimetas Kolumbus Paria lahens, mis on säilitanud oma nimetuse ka praegu.

Lõuna-Ameerika meeldis hispaanlastele väga.[1] Ta oli läbi lõigatud paljudest jõgedest ja kaetud toreda troopilise taimestinuga. Ka pärismaalased näisid Kolumbusele enam kultuursematena, arenenumatena ja külalislahkematena nui Antilli saarte elanikud. Paadid olid neil mugavamad ja korgemad. Kõige enam tundsid hispaanlased rõõmu pärlitest kaelakeede ja käevõrude üle, mida indiaanlaste naised nandsid.[2]

Paria lahe idatipust võeti kurss pini rauninut lääne suunas. Kolumbus märnas, et mida kaugemale ta sõitis, seda magedamans

1) Marugobur, lk. 148
2) Путешествия, lk. 419

vesi muutus. Kuid taiduvarud, mida tuli Haiti saarel elavaile Hispaania kolonistidele viia, hakkasid riknema.[1] Seepärast ei väidud siin enam nauem viivitada, vaid tuli asuda nohe tagasiteele.

Läbides väina Draakoni Lõnad võttis Kolumþus mursi otse läände, liinudes edasi pini Lõuna-Ameerika põhjaranniuut. Teel nohati palju väinesi saari, milledel pärismaalased tegelesid pärlipüügiga.[2] Suurima nendest nimetas Kolumþus Margarita saareks. Ka praegu kannaþ saar sama nimetust, mis tõlkes tähendaþ „pärlisaart".

Pärlisaarte avastamine Kolumþuse poolt omaþ suurt tähtsust koloniaalse röövi seisukohalt. Kolumþus uskus, et ta an leidnud uued suured rinkused, mis an täiesti piisavad selleus, et ninni natta ama võlgu Hispaanias.[3] Nüüd oli Kolumþus juþa valmis uskuma, et India asuþ just selles suunas. Talle isegi näis, et puutus kokku Aasia piiridega — nahe poolsaarega või isegi nahe kontinendiga, mida eraldaþ nitsas väin.

Oma kirjas Ferdinandile ja Isaþellale III reisi resultaatidest Kolumþus eeldaþ, et jõ-

1) Пуменесиþus, lu. 422
2) ibid, lu. 424
3) ibid, lu. 426

gi, mis sunþuþ Paria lahte, lähtuþ maismaalt-suurelt mandrilt.[1] Kolumþuse arvates na mage merevesi, millega ta pidevalt puutus kokku oma kolmanda reisi ajal, on jões tekkinud, nuid jõgi ei või asuda väiksel saarel. Selle asemel, et edasi minna ja õelda, et ta on avastanud uue mandri, haknaþ Kolumþus anutama ümsinuid episoode piibliainetel, mis jätaþ tema poolt tehtud uue avastuse täiesti unustusse.

Kolumþus nuris järele rohkem uui 300 um selle uue ja nuumalise maa rannajaont, avastades tul ikka uusi ja uusi saari. Margarita saare juures pööras ta oma laevad põhja suunas ning võttis nursi otse Haitile.

X

Kui Kolumþus 1496. a. märtsis lahkus Haiti saarelt, andis ta saare juhtimise oma venna Bartolomeo nätte ning määras saare nõrgemaus nohtunikuks Francisco Roldani. Viimane võttis osa na Kolumþuse I ja II reisist.

31. aug. 1498. a. saaþus Kolumþus Haitile.

Saarel asuvas noloonias oli olunord admirali äraolenu ajal muutunud väga

1) Путешествиеъ, lu. 395 jj.
2) Marugobur 1957, lu. 144

kriitilisens. Bartolomeo püüdis eelnõige täita admirali näsnu — haarata nullarikuad lõmnarajaonid ja püstida sinna mindlus. Tal õnnestus ihna veevalamiseta alistada na saare edelarajaonid. Kuldа seal nüll ei olnud, nuid selle asemel võttis ta andameid mitmesuguste produntide näol. Bartolomeo ehitas sõjaliste valvepostide liini, mis ühendas põhja linna Isabella Santo Domingoga — lõnnalinnaga.

Sel ajal algas mäss kolonistide kesnel, millest võttis osa üle 50% saarel elavatest konkistadooridest.[1] Mäss oli suunatud Haiti asehalduri ja Kolumbuse vastu. Kolonistid saatsid Hispaaniasse valesüüdistusi Kolumbuse nohta. Kolumbus ei suutnud mässu maha suruda ning oli sunnitud astuma läbiraakimistesse Roldaniga — mässu initsiaatoriga.[2]

Samal ajal nõudis Hispaania valitsus Kolumbuselt nuldа, Kastiilia asunad aga haarasid enda nätte nõin maad ja orjad. Hävitades ja riisudes indiaanlasi, ei arvestanud nad ei kuningaga ega saare asehalduriga.

Kolumbus, nes ei suutnud enam ama võimu saarel kehtima panna, haaras uuesti

1) Путешествия, lu. 443
2) Свет, lu. 510

kinni orjanauþanduse plaanist.

18. okt. 1498. a. oma kirjas kuningale ja kuningannale avaldaþ Kolumþus oma orjakauþanduse plaanid.[1]

Kolumþus väidaþ, et tema poolt avastatud maadelt võiþ Hispaaniasse saata orje edasimuumisens. Kui need andmed, mida ta oletaþ, on õiged, siis võiþ 4000 orja eest saada vähemalt 20 cuentot[2]. Tema arvates võiþ juþa esimese norraga, mi ettevõte hästi õnnestuþ, saada vähemalt 40 cuentot puhastulu, nuna nõudmine orjatäõ järgi nii Kastülias, Portugaalias kui na teistes maades on nüllaltui suur. Kolumþuse arvates on orjad tema poolt avastatud maadest kaks korda nallimad kui Guinea orjad, mingi Guineast võiþ saada neid na püramatul arvul. Juþa Rohelise meme saartel, nus toimuþ pidev nauplemine orjadega, anti nõige viletsama orja eest 8000 maravedi. Kolumþuse arvates on Haiti saarel elavad asemad juþa praegu nüllaltui rikuad ning nõigil neil olevat navatsus tulla niiresti Kastüliasse naos orjalaevaga. Taomise eest nad nõuavad 1500 maravedi iga orja eest, arvestamata toiduns minevaid nulutusi. Summa üle-

1) Пуменесгиþeus, lu. 434 jj.
2) teatav summa maravedides st. näiþemüntides.

vedamise eest nõutakse sisse esimestest rahadest, mis an saadud orjade müügi eest. Ja mügi orjad isegi surensid tul — innagi nõiki ei taþa selline saatus.

Kuid seda Kolumþuse poolt esitatud orjanauþanduse plaani ei saadud teostada, sest indiaanlased, nes olid þarþaarsuse nesnastmel, luckkusid ennem, nui neid saadi orjastada.

Mitte orjade väljaveost, vaid nende sisseveost olid juþa sel ajal huvitatud Hispaania plantaatorid.[1] Iga päevaga muutusid sagedamans piraatide enspeditsiaonid Bahama ja Väike-Antilli saartele, nuna nende saarte päriselanine ninnipüüdmine ja väljavedamine Haitile muutus väga tulusans ettevõttens. Iga päevaga nasvasid orjade hinnad. Kolm aastat hiljem ilmusid Haitile juþa nugerorjad, neda taodi Guineast.

1499. a. sügisel sõlmiti nokkulepe Kolumþuse ja Roldani vahel — praxis repartimiento, mille alusel ofitsiaalse aktiga ninnitati jaosmaad naos indiaanlastega nende omaninele.[2] 102 Roldani võitlusnaaslast said jaosmaid Haiti saare eri rajaonides. Igale niist oli välja eraldatud vastavas rajaonis na indiaanlased. 16. novemþril 1499. a. Kolumþus

1) Cbem, lu. 510
2) ibid, lu. 511

andis nendele Roldani mässust osavõtjatele, nes soovisid sõita tagasi Hispaaniasse, võimaluse võtta naasa teatud hulga orje. Igale mässust osavõtjale luþati elada saarel, nusjuures neile anti õigus olla Hispaania valitsuse tunnistuses ning amada täielikku õigust saarel olevate jaosmaade ning orjade üle.

Maade ja indiaanlaste väljajagamine oli oma ulatuselt tunduvalt suurem nui endine repartimiento.

Hispaania valitsejad tundsid indiaanlaste vastu väga suurt huvi. Saades enda nätte absoluutse õiguse nasutada nende tööd, saaksid nad püramalu õiguse meretaguste rinnuste ensproprieerimisens.

Juþa 1496-a. saaþus Haiti saarelt esimene partii indiaanlasi - 300 inimest, nes Fonseca poolt müüdi orjadens.[1] Järgnevatel aastatel saaþus orje Kastüliasse veelgi enam, nuid nende müüce ei tenitanud Isaþella ja Ferdinandi silmis sugugi imestust.

Selle tää tulemused selgusid alles viis aastat hiljem, nui tuli ilmsius, et Isaþella ja Ferdinandi „energilised alluvad" muutusid rõhuva enamuse Haiti saarel elavate indiaanlaste omanikens. Sellega alid nahjustatud Hispaania valitsejate amanasu-

1) Cbem, lu. 512

püüdlinud huvid.

Kui 1500.a. saaþusid Roldani „võitlusnaaslased" noos orjadega Kastüliasse, näsnis Isaþella nad nohe vaþastada, näidates sellega, et tuna ei ole andnud Kolumþusele õigust indiaanlaste orjastamisens.

Kuninglinu edintiga, mis anti välja Granadas, nästi nõin Kolumþuse laaga Kastüliasse taodud orjad Haitile tagasi saata.[1] Tegelinult viidi Haitile tagasi ainult 17 orja. Ülejäänud jäid nas lihtsalt edasi oma omaniku juurde või suvid juþa enne tuleasumist.

Jutt oli praegu nendest orjadest, nes olid saadud 1499.a. repartimiento alusel. Indiaanlasi, nes olid varem Hispaaniasse taodud, ei vaþastatud, kuna Isaþella sõnade järgi „olid nad orjastatud õiglaste sõdade tulemusena".[2] Sellega nuninganna nuulutas indiaanlased vaþadens Kastüliа alamatens. Kuid nuninglinus edintis oli na õeldud, et neid vaþasid inimesi võiþ muuta orjadens „õiglastes sõdades". Tegelinult nõini sõdu, mis toimusid uute maade avastamisens, loeti õiglastens, kuna nad toimusid „tõelise usu" levitamise ja „natoliinline" valitsejate võimu nindlustamise lipu all.

1) Альтамира, Т. I, lu. 454

2) Свет, lu. 513

1495 - 1499. a. repartimiento tähe all Hispaania valitsejad ja nirin püüdsid varjata oma pärisorjuslinku iseloomu ning nindlustada endale eesõigusi pärismaalaste tõõ enspluateerimisens.

Samadel põhimõtetel anti välja na edintid, mis muulutasid indiaanlased „vabadens" riigi alamatens. Kuid oli selge, et nende edintidega ei suudetud tõkestada huvi meretaguste avastuste vastu ja täita tühjenevat riiginassat.

Nendes tingimustes Ferdinand ja Isabella, samuti na need ulassid, mis naitsesid Hispaania valitsuse huve oma noloniaalpoliitinas, püüdsid luua sellist süsteemi, mis nindlustaus nende huvisid nas või selliselgi määral, nagu nindlustusid noloniaalsest rööviist osavõtnud hidalgode huvid.

X

Kuninganna, mis ei ohnud enam Kolumbusega rahul, nasutas Haiti noloonias puhkenud mässu Kolumbuse eemaldamisens. 1499. a. Hispaania valitsus anuluris kolumbuse õigused uutele avastatud maadele ning saatis Haiti saarele asehalduriuns Bobadilla.[1]

---

1) Marugoburt 1957, lu. 145

Valle tehti nohustusens uurida saarel toimu-
nud sündmusi. Boþadilla, saaþemud Haiti saa-
rele, vangistas nohe Kolumþuse ja ta venna ning
saatis nad vangiraudades Hispaaniasse. Jäud-
nud Hispaaniasse, näsnis Isaþella nohe Kolum-
þuse raudadest vaþastada, nuid võttis tunalt
ära igavesens noloonia valitsemise õigused.
See oli otsene Santa Fe lepingu tühistami-
ne.

See, mis toimus seoses Boþadilla määra-
misega Haiti asehalduriks, oli nõige jäundam
lepingu tingimuste rikkumine. Selle vastu
protestis Kolumþus ning peale tema surma
vul ta poeg Diego. Seoses sellega XVI saj.
40-nd. a. lõpul Kolumþuse õigused na osa-
liselt taastati.

Kolumþuse III avastusreisi tulemusens
oli otsene Lõuna-Ameerina mandri avas-
tamine.

V ptk.

CH. KOLUMBUSE IV AVASTUSREIS

Eesmärgiga leida India laanepoolne meretu tegi Kolumbus ettevalmistusi oma neljandaks ja ühtlasi na viimaseks merereisiks, mis teostus ajavaheminul 1502–1504.

1501. a. sügisel hauati nomplekteerima väikest laevastikku Kolumbuse ekspeditsiaoni jaoks.

Seoses sellega, et Kolumbuse priviluge kärbiti — temalt võeti ära India ase-nuninga õigus — püüdis Kolumbus igati viivitada oma ärasõiduga, kuna ta ei olnud nõus selliste alandatud tingimustega välja sõitma, sest sel juhul oleks võidud arvata, nagu ta oleks ka ise tunnustanud Santa Fe lepingu tühistamist.[1] Kuid 1502. a. sai ta käsu viivitamata tule asuda.

Oma neljanda ja viimase reisi ajal Kolumbus tahtis leida tee, mis viiks ta tema poolt varemavastatud maadelt otse hõrina-Aasiasse — rikuale vürtside maale.[2] Kolumbus

1) Уйнсор, lk. 389

2) Marugobur 1957, lk. 157 jj.

oli veendunud, et selline tee eksisteerib. Juba II reisi ajal Kuuba rannikuu juures ta oli tähele pannud tugevaid merevoolusi, mis liigeuvad otse läände läbi Kariibi mere. Kolumbus lootis, et see voolus kannab ta välja merele, mis otseselt ümbritseb „Kuldse Hersonesose" (Malaka poolsaar) ranninut.

Kolumbuse eesmärgins oli teostada ama viimase reisi ajal selliseid avastusi, mis ületansid kõin eelmised ning taonsid suurt nasu riiginassale — ta navatses teostada ümbermanilmareisi.[1]

Meesnonna värbamisega oli seenord suuri rasnusi, nuna peale III avastusreisi ei leidunud enam inimesi, kes olensid tahtnud Kolumbuse euspeditsiaonist veel osa võtta. Seoses selliga tuli nüüd nasutada juba I reisi ettevalmistamise ajal väljaantud privileegi 30. apr. 1492. a., mille alusel tuli vabastada kõin nurjategijad, isegi surmamõistetud, tingimusel, nui nad võtavad osa Kolumbuse reisist.[2] Selline meesnonna komplenteerimine avaldas mõju nuidugi nogu meesnonna naasseisele. Hoolimata kuninglinu privileegi nasutamisest suudeti värvata ainult 150 inimest.[3]

---

1) Jüsicop, lu. 397
2) Пуменесиѣвиѣ (Sveti nommentaarid), lu. 228
3) Marugobur 1957, lu. 158

Kuninglinus instruktsiaonis, mis kirjutati alla 14. märtsil 1502.a., oli Kolumbusel kategaoriliselt keelatud omastada kulda ja muid hinnalisi naupu, mida ta avastatud maadelt mindlasti leiab.[1] Need tuli hoiule anda riigikontrolör Francisco de Porras'ile, ker oli spetsiaalselt tunnistajana ekspeditsiaoniga naasa saadetud. Ka orjade naasataomine Kastiiliasse oli Kolumbusel keelatud.

Enne ärasõitu oma viimasele reisile Kolumbus palus Ferdinandilt ja Isabellalt luba külastada Haiti saart.[2] Kuid viimased keeldusid. Sellega võeti Kolumbusel ära võimalus külastada tema poolt esimese reisi ajal avastatud saart.

9. mail 1502.a. väljus Cadizi sadamalinnast merele neljast laevast nõosnev eskaader.[3] Hoolimata keelust võttis Kolumbus kohe kursi Haiti saare suunas Väike-Antilli saarte kaudu.

15. juunil jõuti Martinique saare juurde, mis asub Väike-Antilli saarestikus.[4] Peale väikest peatust sõideti edasi ning 29. juunil 1502.a. Kolumbuse väike laevastik lähenes Santo Domingo sadamale.[5]

Haitil oli asehalduriks Ovando. Ko-

---

1) Путешествия, lk. 456 jj.
2) Анучин, lk. 232
3) Юнсор, lk. 397
4) ibid, lk. 398
5) ibid, lk. 399 jj.

lumþus palus temalt luþa sadamassi sissesõitmiseus, et varjata seal laevu lähenevatormi eest ning vahetada ümber üht laeva, mis ei olnud soodne kaugeteus mereresidens. Ovando, kes vahepeal oli saanud kuningannalt kirja, milles kategaoriliselt oli keelatud Kolumþusel randuda Haiti saarel, ei nõustunud. Kolumþuse väike esnaader pidas vastu tormile. Kolm laeva olid nüll end ankrust lahti rebinud, kuid uni torm vaiþus, koondusid kõia laevad uuesti saare lääneservas. Kolumþusel tuli siin mõnda aega peatuda laevade remondi tõttu.

Juuli keskel jätkus sõit lääne suunas piki Haiti ja Jamaika lõunakaldaid.[1] Vaevalt küll 18° lõunalaiuse juures (Jamaika saare läheduses) lootis Kolumþus leida tema poolt otsitavat väina „Kuldse Hersonesose" juurde. Tol ajal eurooplased ei võinud veel teada, millise lainskraadi juures peaþ see väin asuma, kuid nad siisni oletasid, et ta peaþ olema kuskil ekvaatori lähedal. Nähtavasti ka nüüd Kolumþus püüdis jäuda mandrini, mis pidi tema arvestuste järgi asuma kusnil lääne pool, et otsida sealt väina, sõites edasi piki rauninut rohkem lõuna suunas. Ja nagu hiljem selguþ, toimiski ta nii.

---

1) Marugobur 1957, lu. 158

Puhus nõru tuul ning tugev vaolus kandis laevad loodesse.[1] Neli päeva madrused ei näinud maad, mis Kolumbust veidi erutas. Äkki kerkis silmapiirile hulu väikesi saarekesi, mida Kolumbus juba ama teise reisi ajal oli nimetanud „Kuninganna aiaks" nende ilu tõttu. Süt väeti nurss edelasse, et jõuda Haiti ja Jamaina lõunalainsele.

30. juulil jõuti väikese saare juurde, mis asus praeguse Hondurase vabariigi põhjakalda vastas. Pärismaalased nimetasid saart Guanaxa'ks (praegune Bonaca saar). Saarest lõuna pool kerkisid silmapiirile mäed. Kolumbus otsustas, et seal lõunas peab asuma kontinent ja sedapuhnu ta ei ensinud.

Saare elanike juures Kolumbus ei märganud ei nulda ega pärle.[2] Ootamatult lähenes laevade juurde pärismaalaste piroog, mis oli valmistatud hiiglasuure puu tüvest. Piroogis olid mitmesugused keerunad esemed, mis viitasid sellele, et nud inimesed an palju kõrgemal multuurilisel arengutasemel mei Kolumbuse poolt varemavastatud suguharud. Pärismaalastel oli kaasas värvilisi kangaid, pronksist kirveid

1) Jüsecop, lu. 401
2) Marugobur 1957, lu. 158 jj.

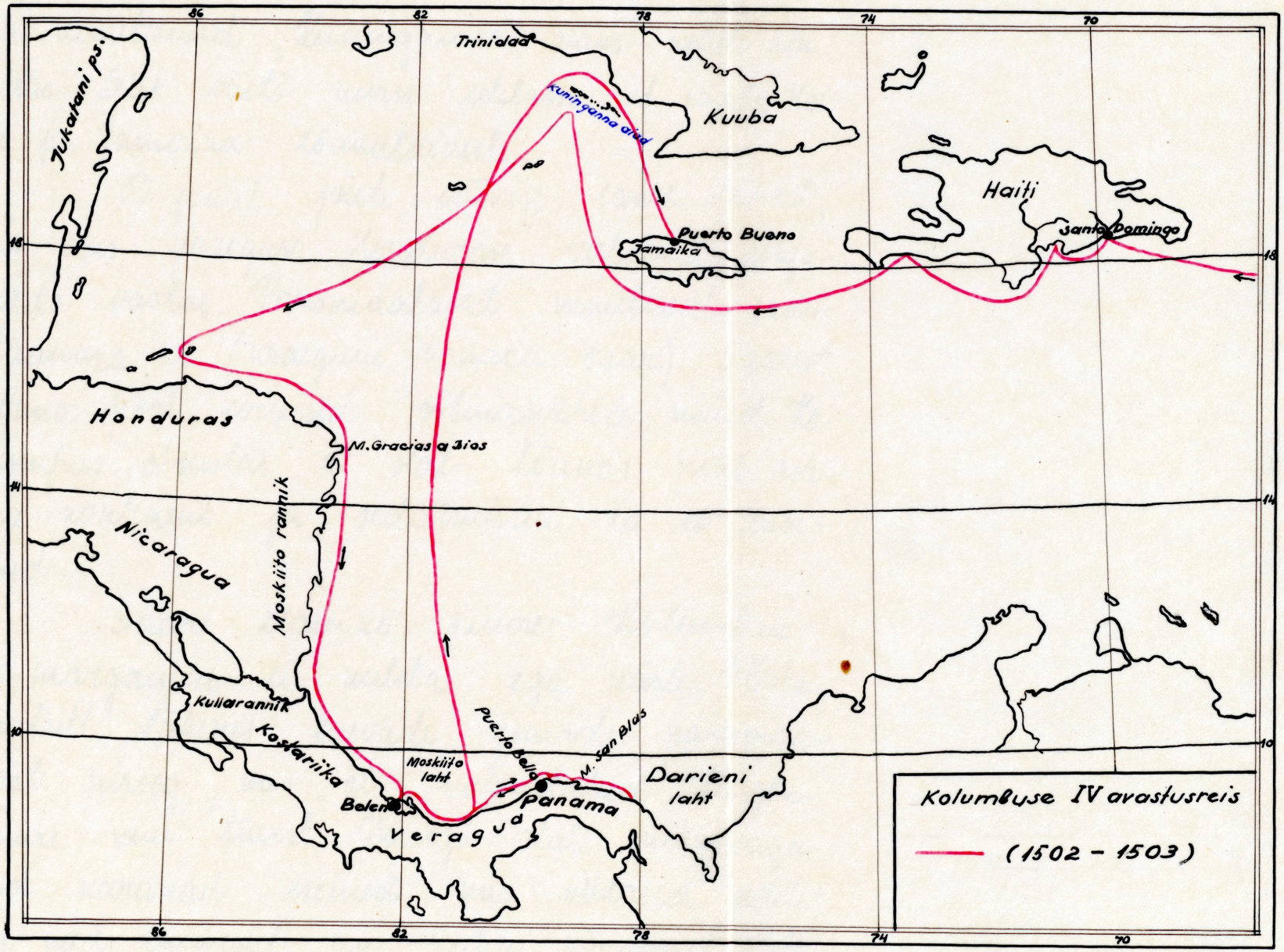
86
82
78
74
70
18
14
10
Trinidad
Jukatani p-s.
Kuuba
Kuninganna aiad
Haiti
Puerto Bueno
Jamaika
Santo Domingo
Honduras
M. Gracias a Dios
Moskiito rannik
Nicaragua
Kullarannik
Kostariika
Moskiito laht
Puerto Bello
M. San Blas
Darieni laht
Belen
Veragua
Panama
Kolumbuse IV avastusreis
(1502 - 1503)

ja kirkaid, pronksist ja puust lauanõusid. Peale selle oli vul suur hulu kakaoube. Hiljem hispaanlased said teada, et Mehhinos ja Junatani poolsaarel kakaoaad asendasid raha.

Hispaania meremehed ja isegi Kolumbus ei osutanud suuret tähelepanu sellele kultuursele maia rahvale, kes elas Junatani poolsaarel. Nendel nüll nulda ei olnud, nuid nui osutati kuldesemetele, siis sõuetasid nad käed nagu suunas, nus asus manner. Just selles suunas lootis Kolumbus avastada väljapääsu merele, mille ääres asub „täeline" India.

Kui Kolumbus olens muutnud mursi ning sõitnud selles suunas, nustpoolt lähenes esnaadrile pärismaalaste piroog, olens ta avastanud Junatani ja Mehhino, nuid kahjuus jätnas Kolumbus oma reisi lõuna suunas.[1] Ja selles suunas lootis ta leida oma unelmate väina.

Augusti keskel jõudis Kolumbuse väine laevastiu mandri juurde praeguse Hondurase neeme lähedal.[2] Liikudes edasi pini rauniant ida suunas, võideldes tugevate tuulte ja merevoolustega, otis Kolumbus väina, mille kaudu

1) Йинсор, lu. 401
2) ibid, lu. 402 jj.

tal avaneks võimalus minna „Kuldse Hersonesose" juurde.

Laevad hannasid lekkima, tuul rebis purjed natki, taglas oli purustatud, paadid ja muu varustus hävines.[1] Kogu laeva meesnond oli masendatud, paljud neist haigestusid. Ootamatult ühe jõe (praegune segovia jõgi) suudme juures kallas pöördus äkki lõunasse. See toimus 12. sept. 1502. a. Kolumbus nimetas selle neeme Gracias a Dios (Jumalale tänu!). Neem on säilitanud sama nimetuse kuni tänapäevani. Siit võeti kurss edasi otse lõunasse.

Kaus nädalat laevad sõitsid piki Mosniito ranniniet (praeguse Nicaragua vabariigi idakallas) ja läbisid selle aja jaoksul umbes 500 km.[2] Sellel kohal, kus rannik vahetas suunda kagusse, Kolumbus käskis jääda ankrusse. Arvatavasti oli see praeguse San Juani jõesuudme juures, mis asub praeguste Nicaragua ja Kostarika vabariikide piiril.

Oktaobri alul jätkati tuuonda kagu suunas.[3] Hispaanlaste ees avanes uus maa. Nad nohtasid asulaid, mis olid ümbritsetud maisiväljade ja puuviljaaedadega.

---

1) Путешествия, lk. 460
2) Уинсор, lk. 403
3) ibid, lk. 404 jj.

Tihti lähenesid laevadele pärismaalaste piroogid. Hispaanlased märnasid nende juures mitmesuguseid muldesemeid. Sellepärast otsustas Kolumbus nimetada selle koha Kullaranniuus. Alles palju hiljem sai see maa ama praeguse nimetuse Kostarina (Rinas rannin).

Umbes 300 km pärast nallas naldus kirdesse. Hispaanlased olid jõudnud Veragua (praegune Panama vabariin) piirnonda.

Siin Kolumbus nuulis pärismaalastelt, et Siguare provintsis, mis asub nusnil lääne pool, on rikualinud nullaleinnohad.[1] Indiaanlased väitsid, et Siguare provintsi ümbritseb muri ning tuna läheduses peab voolama Gangese jõgi.

Rääuides Siguarest, mõeldause siin nähtavasti maaala, kus elasid maiad.[2] Seda nimetust ise ei ole suudetud välja selgitada, nuid siisni on püütud tõestada, et Kolumbus nasutas Marco Polo poolt antud geograafilist nomenulatuuri. Ei ole nahtlust selles, et Kolumbuse arvates Siguare pidi asuma nusnil Aasias, kuna ama nirjas ta juba mainis Gangese jõge. Õeldes aga, et Siguaret ümbritseb muri, tõendab seda, et Kolumbus luges enda poolt avastatud maid Kagu-Aasia poolsaarteus, mis ulatu-

1) Пуменисмбеиг, lu. 461 jj.
2) Пуменисмбеиг (Sveti nommentaarid), lu. 476

vad seigavale India ookeanis asuvasse „Suurde väina".

2. novembril heideti laevad ankrusse sadamas, mis asus umbes praeguse Panama maakitsuse juures.[1] Taimestiu oli siin väga ilus, vesi nii sinine ranninu juures, et Kolumbus otsustas nimetada ta Puerto Bello sadamaus, mis tõlkes tähendab „Ilus sadam". Suurte maadeavastuste periaodil oli see tähtsamaus Hispaania laosadamaus.

Puerto Bello sadama juurest rannin laskub enesti nagusse. Tugev vastuvoolus, mis kulges kagust loode suunas, aeglustas laevade edasiliikumist Darieni lahel. Paolteise nun jaoksul läbiti ainult 300 km. Kogu tee kestel valitses merel tugev torm, lannamatult sadas vihma, mille tõttu said laevad nii palju kannatada, et hakkasid mädanema. Ka laeva meesnonna hulgas tekitas suurt pahameelt asjaolu, et nii küresti lahnuti rinastest Veragua kullaleinkohtadest. Kullarannimult

Igatahes sai siin ka Kolumbusele selgeus, et edasi, Darieni lahest ida poole, ta ei leia enam mingisugust väljapääsu merele, mis otseselt ümbritseb „Kuldse Hersonesose" ranninut.[2] Ja nii, 5. dets. 1502.a Kolumbus otsustas pöörduda tagasiteele praeguse San Blasi

1) Йинсор, lu. 407
2) Магидович 1957, lu. 160

neeme juurest.

Tugev idatuul, mis pidevalt takistas esnaadri edasiliinumist lääne suunas, nüüd, mil esnaader oli asunud tagasiteele, ootamatult vahetas ama suunda, muutudes tugevaks lääne-tuulens.[1] Ühensa päeva kestis metsin torm, mis paisnas laevad laiali. Sadas vihma. Kohutav tuul alatasa vahetas ama suunda. Kolumbus otsustas nimetada selle noha „Kontrastide rannikuus" (Puerto Bello ja San Blasi neeme vaheline ala). Kui torm vaibus ja meri rahunes, noondus na laevastin.

Terve nuu jaoksul liiguti edasi ainult 200 nm edela suunas.[2] Puhkusens ja laevade remondius jäädi peatuma ühe jäe suudmesse, sadamasse, mille Kolumbus nimetas Beleni sadamaks (nähtavasti asus praeguse Mosniito lahe idarannikul). Siia lahtis Kolumbus rajada Hispaania noloonia ja jätta garnisoni eesotsas ama venna Bartolomeoga. Su oli esimene eurooplaste asunduse rajamise natse lääne-poolkeral. Kuid indiaanlaste tugeva vastupanu tõttu see plaan nurjus.

1503.a. aprilli lõpul hiivati unesti ankrud ning jätnati tagasiteed, kuid mitte enam lääne suunas.[3] Nüüd võeti kurss itta, kuna Kolumbus otsustas sõita otse Haitile.

1) Йинсор, lu. 408
2) Магидович 1957, lu. 161
3) Йинсор, lu. 414 jj.

Samal ajal nogu meesnond oli aga veendunud, et nüüd sõidetanse tagasi Hispaaniasse, vaatamata laevade väga armetule olukorrale.

Kolumbusel endal oli nähtavasti nans eesmärni. Ta navatses sõita esialgu nangele itta, et siis pöörduda uuesti tagasi ning heita ankrud otse Santo Domingo sadamas. Kolumbus püüdis tagasitul igati nuuta sõidu suunda, kuna ta nartis, et laeva meesnonna näest võidanse saada teateid äsjaavastatud nullarinaste maaalade nohta. Igatahes püüdis Kolumbus igati jälgi segada, et keegi peale tema ei oskans leida teed neljanda reisi ajal avastatud maade juurde.

Samal ajal jäudsid laevad uuesti Puerto Bello sadama juurde. Kuna üns laev jaonsis karile, siis tuli nogu meesnond paigutada nahele järelejäänud laevale (üns laevadest nuutus sõidunõlbmatuus juba reisi alguses).

1503.a. aprilli lõpus jõuti tagasi Darieni lahte. Siin Kolumbus otsustas vahetada idakursi põhjasuunaga ning sõita otse Jamaikale. Kuid tugev vaolus kandis laevad läände. 30. mail 1503.a. Kolumbus märnas, et ta an jäudnud juba tuttavate saarte keskele, mida ta II reisi ajal nimetas nende ilu tõttu „Kuningauna aiaus". Siia otsus-

tati jääda ankrusse, et anda puhkust meeskonnale ja täiendada toiduvarusid.

Algas tugev torm, mis vältas kuus ööd-päeva.[1] Juþa niigi lagunenud laevad said niipalju kannatada, et nad ei suutnud enam võidelda ei tormidega ega tuultega. Igal hetkel võisid nad põhja minna. Ankrud nadusid. Admirali enda laeval reþenesid nõin ankrud peale ühe ja sellel, mis järele jäi, tross vel vaevalt pidas.

Kui torm vaiþus, tuli jätkata teekonda. Kolumþus, niigi vastu ama tahtmist, oli sunnitud sõitma otse Jamainale, kuna selliste lagunenud laevadega ei saanud enam naugemale minna.

23. juunil 1503.a. jõuti Jamaina saarele, mille põhjanaldal Kolumþus leidis väinese sadama. Hiljem hakati seda nimetama „Dan Cristofori redupaigans".

Jamainal tuli laevad ära lammutada, kuna nad olid muutunud täiesti sõidukõlþmatuns. Kolumþuse varasematel reisidel ei juhtunud nunagi, et laevad olensid lastud ära mädaneda, elma et neid vahepeal oleus taastatud. Veniþ küsimus, millest selline olukord oli tingitud.

Kolumþus oli kogu neljanda reisi kestel reumahaige. Ta oli sunnitud lannamatult

1) Йинсор, lu. 415 jj.

lamama najutis ja juhtima sealt nogu avastuste näinu. Kolumbuse haigusest tingituna ei osutatud tähelepanu na laevade halvale olukorrale, sest ei olnud kedagi, kes oleus olnud huvitatud nende nordaseadmisest. Sellest tingituna Kolumbusel ei olnud enam ühtui laeva, millega Hispaaniasse tagasi sõita.

Tuli leida vahendeid, kuidas pääseda tagasi nodumaale. Sellens Kolumbus otsustas saata kirja Ovandole – Haiti asehaldurile, et viimane saadaus laeva Jamainale, millega avaneus võimalus nogu meesnonna tagasitoimetamiseus Hispaaniasse.

Ettevõte oli väga ohtliu. Haiti ja Jamaina saartevaheline ala, mis kõige nitsamast kohast on veidi vähem uui 200 um, tuli ületada indiaanlaste piroogiga. See oli vägagi hädaohtliu ülesanne, kuna merel puhusid alatasa tugevad tuuled, mille tagajärjel hunnusid isegi suured laevad.

Selle ülesande täitmiseus määras Kolumbus Diego Mendesi. Teenonda olustati ainult ühe piroogiga, mis mahutas nõigest nahensa inimest – kuus nendest olid indiaanlased.

Täiesti vale on versiaon, milles räägitakse Diego Mendesist uui seuerest nangelasest, kes ületas ookeanivete tingimustes kahe saare

vahelise maa-ala pärismaalaste piroogiga. See ei ole õige. Vahemaa katmine piroogiga Jamaika saarelt Haitile ei olnud mitte Mendesi nangelastegu, vaid selle sooritasid indiaanlased-meremehed. Nad amasid harunordse osuuse käsitseda oma laeva — piroogi: hoida nurssi õiges suunas ning sõita temaga aoneanil sadu kilomeetreid. Mis puutub Mendesi, siis tema ei omanud sellest mitte vähimatui ettekujutust.

Varsti pärast Mendesi lahkumist tekkis Kolumbuse meesnonna ja indiaanlaste vahel vastuolu, mille tagajärjel viimased nuldusid andmast toiduaineid. Hispaanlasi ähvardas nälg. Siin aitas Kolumbust hädast välja tema navalus. Astronoomilistest tabelitest ta sai teada, et 29. veebr. 1504. a. algab nuuvarjutus.[1] Paar päeva enne nuuvarjutuse algamist kutsus Kolumbus enda juurde mõned indiaanlaste kasikud ja ütles neile, et hispaanlaste jumal võtab ära indiaanlastelt nuu sellepärast, et nad ei taha taita tema rahvast. Ja kui algas nuuvarjutus, jaonsid ehmunud indiaanlased Kolumbuse juurde ja palusid alandlinult teda anda tagasi neile nende nuu. Kolumbus lubas seda ja loomulinult ta „täitis" oma lubaduse. Tänu oma ka-

1) Йинсор, lu. 422

valusele elas Kolumbus terve aasta indiaanlaste nulul, kes varustasid teda iga päev toiduainetega.

Ka Diego Mendes täitis ama ülesande, kuid ainult aastase hilinemisega. Ovando, kes oli parajasti seotud indiaanlaste ülestõusu mahasurumisega Haiti saarel, keeldus abi andmast. Mendes oli suunitud Haitil viibima peaaegu aasta. Alles siis saabus abi Hispaaniast — kolm laeva. Ühe nendest ostis Mendes koos toiduvarudega ning saatis nohe tule Jamaina saarele. Ise ta sõitis Hispaaniasse, et valgustada nuningat ja nuningannat noger juhtumust, mis oli toimunud neljanda reisi kestel.

Kolumbus võttis saabunud laeva raomuga vastu. Kohe algas sõit: alul Santo Domingosse, sealt edasi Hispaaniasse.

X

XVI saj. esimesed kümme aastat läusid Hispaania kolonialsüsteemi ajalukku uni indiaanlaste orjastamise ja ensplualeerimise periood.

Just sel perioodil, a. 1501 - 1510, formeerub lõplikult välja enkomienda süsteem — kõige olatum pärisorjuslikku tõõ nasutamise form.[1]

1) Альтамира, Т. II, lk. 121 jj.

Encomienda seisnes teatud arvu indiaanlaste ülekandmises kellelegi hispaania kolonistile, kes sai siinjuures õiguse nõuda sisse heilt nindlausmääratud kohustusi. Kastiilia asunad, kes encomienda alusel säid täielinu õiguse indiaanlaste töö ekspluateerimisens, olid kohustatud mausma nuningatele 1/4 oma sissetulemust.

Tegelinult encomienda enstisteeris Kastiilias juba varem, kuid Ameerikas lisandusid siia juurde vul uued vormid — ta oli algusest peale seotud feodaalse ekspluateerimise nõige raskemate vormidega

Kuid tuleb ära märkida, et seadused andsid nuningatele täielinu õiguse valitseda oma vasallide üle. Sellest järeldub, et hispaania kolonistid ei saanud mitte täielikens indiaanlaste omanikens, vaid nad võisid nasutada ainult nende tööd.

XVI saj. 40-nd. aastatel encomienda süsteem formeerus lõplinult välja ning nestis nuni XVIII saj. algusini.

Määrates 1501.a. septembris Ovando Haiti saare valitsejaks, Isabella ja Ferdinand andsid talle mitmesuguseid instruktsiaone.[1] Nendes öeldi, et indiaanlasi tuleb

---

Chem, lu. 514

pöörata katolinu usku, naitsta neid iga suguste nuritarvituste eest nii Hispaania „Vaþasid" vasalle ning üldse igati nasutada neid ära Hispaania riigi huvides. Sellens tuli indiaanlastelt sisse nõuda andamit, võttes 1/10 nende saagist ning ensplnateerida nende tööd nii nullanaevandustes nui na istandustes.

Isaþella ja Ferdinandi täelisteus eesmärnidens oli rajada uued asulad nullanaevanduste lähedusse, mis võimaldaus nendes kergemini nasutada indiaanlaste tööd.[1]

Kui Ovando 1502.a. saaþus Hai saarele, veendus ta nohe, et nuningate poolt antud plaani sellisel nujul teostada ei saa.[2] Kuna ta oli teadlin saare olunorrast, siis mõistis ta nohe, et nuningate saovins oli ainult saada täielinult enda näsutusse saarel peiteu tööjõuallinas — indiaanlased.

20. septemþril 1503.a. kuningauna andis välja uue edinti, mille alusel indiaanlased olid nohustatud töötama otseselt Kastülia asunate juures, harima nende põldusid ning taotma nulda ja teisi väärismetalle, mis saarel leiduvad.[3]

Seoses kuningate uute norralduste

---

1) Альтамира, lu. 454
2) Свет, lu. 514
3) Альтамира, lu. 455

väljaandmisega, muutus indiaanlaste olukord saarel vulgi raskemaus.

1504. a. Haiti saare keskosas elavad indiaanlased, kes hispaanlaste rõnga ensplnateerimisaoorma all olid viidud äärmise meleheiteni, tõusid üles oma rõhujate vastu.[1]

Haiti saare valitseja Ovando juhtimisel sureuti ülestõusud maha. Peale arveteõiendamist pärismaalastega jäi saarele ainult 10000 indiaanlast.

1514. a. väljaantud repartimiento oli fautiliselt viimasens indiaanlaste jagamisens Kastülia asunate seas. XVI saj. 20-nd. aastatel tõõtasid saare istandustes juba neegrid, kes asendasid Haiti saare päriselanikke

Haiti saar nujunes sel viisil Kastülia kolonisatsiaoni omapärasens natsepõlluus. Orjus ja encomienda (repartimiento), mis tekkisid Haiti saarel, levisid hilisemate avastuste ja vallutuste näigus nogu Hispaania Ameerinas.

Kolumbus, kes peale oma naheaastast äraolemet jäudis tagasi Haiti saarele, nägi, millist saatuslikku tähtsust omas tema poolt sisseviidud orjusesüsteem, mille ohvrins langes tuhandeid Haiti saarel elunevaid indiaanlasi.

X

---

1) Cbem, lu. 517

28. juunil 1504. a. jättis Kolumbus igaveseus hüvasti Jamaina saarega.[1] Kunagi hiljem, juba Kastiilias, rääkis admiral Diego Mendesile, et mitte nunagi ama elus ta ei oli tundnud sellist röömsat päeva, kui saarelt ärasõidu päeval, mil ta oli naotanud juba igasuguse lootuse siit vul eluga pääseda.[2]

7. nov. 1504. a. jäudis Kolumbus Andalusiasse, nus laevad randusid San Lucari sadamas.[3]

Suure meresõitja oli ära olnud nous ja pool aastat. Temal ei õnnestunud mill sooritada esimest reisi ümber maailma, na ei avastanud ta väina „Kuldse Hersonesose" juude, mida ta nogu reisi kestel nii pingsalt otsis. Kolumbus ama neljanda ja viimase reisi kestel teostas enud suured avastused: ta avastas kontinendi Kuuba saarest lõuna pool — Kesk-Ameerina ranninu.

Nende naartide järgi, mida Kolumbus nasutas, olens pidanud see väin asuma nusnil euvaatori läheduses.[4] Kui Kolumbus pimesi olens usnunud neid naarte, olens ta veendunud, et tuna poolt avastatud

---

1) Йинсор, lu. 427
2) Путешествия, lu. 489
3) Йинсор, lu. 427
4) Магидович, lu. 173

manner ei ole mitte Aasia, vaid mingisugune uus maailma osa. Kuid Kolumbus ei usnunud naarte ja arvas edasi, et ta asub Ida-Aasia rauninute juures.

X

Jõudnud tagasi oma neljandalt ja viimaselt avastusreisilt püüdis Kolumbus taastada oma õigused ja privilegid, mis olid talle antud Santa Fe lepinguga. Seoses kuninganna Isabella surmaga 1504. novembris naotas Kolumbus sellens igasugused lootused.

Rasusti haige Kolumbus suri 20. mart 1506.a. Hispaanias Valladolidi linnas.[1]

Koolimata sellest, et 1493.a. oli Kolumbuse nimi nõigile tuntud, nuna tuna poolt avastatud nullarinnad maad „Indias" äratasid nõigis vaimustuse, siis 1506.a. ei tuntud tuna vastu enam huvi. Sellepärast mõõdusid na Kolumbuse matused ilma pidulikkuseta.

Kolumbuse surm oli niivõrd vähetähtis naasaysete silmis, et esimene nekroloog ilmus alles 20 aastat pärast tuna surma, siis, nui Hispaania oli muutunud juba rikkaus noloniaalriigius nulla ja hõbeda sissevoolu tagajärjel.

---

1) Ўйесор, lu. 443

VI ptk.

CH. KOLUMBUSE VÕISTLEJAD

Vastavalt Santa Fe lepingule oli ainult Kolumbusel õigus teostada avastusi ja uurimisekspeditsioone „Indias" merel ja maadel. Kuid 1499. a. Hispaania valitsus tühistas Kolumbuse monopoolsed õigused uute maade avastamiseks. Seda kasutasid ära mõned Kolumbuse endistest teenaolastest, muutudes tema otseseks võistlejateks.

A. 1499–1502 teostati rida ekspeditsioone Kolumbuse poolt avastatud Lõuna-Ameerika mandrile vastavalt kokkuleppele Hispaania valitsejatega.

Üks esimesi, kes sai 1499. a. loa avastusi teostamiseks Atlandi ookeani läänepoolses osas, oli Pedro Alonso Niño – asavõtja Kolumbuse kõigist kolmest avastusreisist.[1] Laeva varustamise võttis enda peale Sevilla pankur Luis Guevra tingimusel, et laeva kaptenina oleks tema vend Christobal

1) Mangobur 1957, lk. 148

Guerra. Sellega nindlustasid vennad endale lõviosa nogu saadavast saagist.

1499. a. jõuti Paria lahte, nust sõit mulges edasi Kariibi merre läbi Kolumbuse poolt nimetatud väina Draanoni Lõnad. Sõites edasi pini Venetsuela ranniunt, tehti peatus Margarita saarel, nust „vahetusnaubana" päriselaninelt noguti palju pärleid. Edasi uuriti veel Venezuela põhjaranniunt umbes 300 km ulatuses, kuid kuna pärleid ega nulda enam ei leidunud, siis asuti sama mašruuti mööda tagasiteele.

1500. a. aprilli keskel jõuti tagasi Hispaaniasse. Veel nunagi ei olnud Hispaaniasse naasa taodud sellisel hulgal pärle nui seenord. Sellepärast Guerra-Niño enspeditsiaon andis suure tõune rea järgnevate enspeditsiaonide organiseerimiseks eesmärgiga „teostada nusi avastusi".

Kasutades Kolumbuse poolt Kastüliasse saadetud naarte ja materjale tema poolt avastatud maade ja merede nohta alustas 1499. a. mais tuunonda Uude Maailma Alonso Ojeda — osavõtja Kolumbuse II enspeditsiaonist — koos Amerigo Vespucciga.

Selle enspeditsiaoni geograafilised resultaadid olid väga ulatuslinud. Tema poolt avastati Kariibi merest lõuna pool asuv

Lõuna-Ameerina rauniuuäärne asa 66-72° põhjapikkuse vahel.[1] Kahe poolsaare vahel asuva vrekogu nimetas Ojeda Venetsuela lahens (hisp.k. „Väike Venetsia"). Seda nimetust, mis an nuni tänapäevani säilinud, kannab praegu na Ladina-Ameerina vabariin, mille ofitsiaalsens nimetusens an Venetsuela Ühendriigid.

1499.a. novembris suundus Palose sadamast uute maade ja nulla otsingule visente Jañes Pinsoni enspeditsiaon, mis noosnes neljast laevast.[2] Hispaania merendusajaloos ületas tema esimesena ekvaatori. Kahe nädala pärast tuli aotamatult nähtavale maa umbes 6° lõunalaiuse juures, nus laevad heichti ankrusse. Hiljem hanati seda nimetama Brasiilians. Süt võeti nurss loode suunas, nuid juba mõne päeva pärast kaotati silmist maa. Ootamatult avastati, et vesi lahes an mage. Umbes 200 nm naugusel samast punktist, nus esmanordselt tuli nähtavale maa, jõuti uuesti rauniuule. Avastati veerohke jõe suue — Para lisajõgi, mis an Amazonase delta üks harujõgesid. Otse ekvaatori juures Pinsan avastas maa nõige veerikkama jõe suudme. Hiljem hanati seda jõge nimetama Amazonasens.

---

1) Marugoburt 1957, lk. 149
2) ibid, lk. 150

Liikudes edasi Amazonase jõesuudmest põhja suunas ning seejärel lääne suunas vastavalt rannajaonele jõuti Guayanani. Kuni selle piirnoonani Pinson oli avastanud umbes 3000 km pikkuse maa-ala Lõuna-Ameerina idaranniuul. Siin Pinson otsustas võtta kursi otse Haiti saare suunas. Teenond kulges läbi Paria lahe pini Väike-Antilli saarte ahelikku Haiti saarele. Teepeal avastati Pinsoni poolt Tobago saar, mis asub Trinidadi saarest nirde suunas.

Avastatud maadelt Pinson ei leidnud ei nulda ega pärle. Seepärast ta otsustasni minna Bahama saartele, et tuua sealt orje. Kuid teel hukkus naus laeva. Järelejäänud nahega jõuti 1500.a. septembris tagasi Hispaaniasse.

Selle reisi tulemusena Pinson täielikult laostus. Kreditorid alustasid tuua vastu nohtuprotsessi, mis kestis rohkem nui viis aastat-ja lõppes ainult sellepärast, et nuningad olid huvitatud uuest ekspeditsiaonist, mis oleus organiseeritud Pinsonite poolt.

Kuu aega hiljem, 1499.a. detsembris alustas tuuonda Diego Lepe nahest laevast noosnev ekspeditsiaon.[1]

Võttes kursi edelasse, jõuti 1500.a. ap-

1) Marugobur 1957, lu. 151

rillis uue mandri idaossa, just selle noha juurde, nus rannin hakuab lasnuma edelasse. Sõites samas suunas edasi, märnas lepe uuþes 10° lõunalaiuse juures, et rannin na taamal lasnuþ edelasse. Leidmata midagi väärtuslikuu, asuti tagasiteele. Sõit nulges algul põhja suunas, nuid siis võeti uurss loodesse. Amazonase jäesuudme juures püüti naasa võtta orje, nuid indiaanlased osutasid nii tugevat vastupanu, et see ettevõte neil täielinult eþaõnnestus. Relvaga näes astusid indiaanlased võitlusse na Paria lahe ranninul, nuid siin osutusid võitjatens hispaanlased.

1500.a. sügisel jäuti tagasi Hispaaniasse. Lepe nandis ise ka naardile tema poolt avastatud uue mandri idaualda.

Nii valmis nahe aasta jaoksul, s.o. 1498-1500, arvukalt naarte uue Lõunamandri põhja-ja idarannicute nohta. Ihunes, et enamin sellest mandrist asuþ ekvaatorist lõuna pool. Järelinult manner, mis oli avastatud läänes, ei võinud mitte mingil juhul osutuda Aasians, kuna viimane pidi asuma ainult põhjapoolkeral.

1500.a. Rodrigo Bastidas, nuuldes Pärlirannikul (Venetsuela põhjanallas) asuvatest suurtest rikkustest varustas kuninglinu loaga

kaus laeva uute avastuste teostamiseks.[1]

1500. a. Bastidas uuris Kariibi mere lõunanallast umbes 1000 km ulatuses – Venetsuela lahest nuni Panama maakitsuseni. Tema laevad sõitsid Darieni lahes, mis tungib sügavale mandri ja Panama maakitsuse vahele.

Sel viisil Bastidas lõpetas juba Kolumbuse poolt 1498. a. alustatud Kariibi mere lõunanalda avastamise, mis asus uuel mandril – Lõunamandril.

Umbes samal ajal algasid na loodest suunduvate tude otsingud Aasiasse, mille tulemusens oli otsene Ameerina kirderanniku avastamine.

Juba palju aastaid inglise, eriti Bristoli meremehed pidasid kala- ja soolanaubandust Iirimaa ja Islandiga.[2] 1486. a. nad pöördusid Inglise nuninga Henry VII poole kaebekirjaga, et sissetulen sellest naubandusest ei ole enam soodne. 1480. a. organiseeriti esimene ekspeditsiaon legendaarse saare Brasil leidmisens, mis pidi asuma, nagu oletati, Iirimaast lääne pool. Kuid see ekspeditsiaon jäi tulemusteta. Alates 1490. a. korraldati igal aastal ekspeditsiaone legendaarsete saarte ülesleidmisens, nuid laevad

---

1) Mangobur 1957, 152 jj.
2) Бейкер, lu. 99 jj.

tulid inka tagajärjetult tagasi, teostamata ühtni avastust.

Umbes 1490.a. sõitis Inglismaale genualane Giovanni Caboto ja asus elama Bristolisse, kus teda hakati nutsuma inglisepäraselt John Cabot'iks.[1]

Bristoli kaupmehed, saades teateid Kolumbuse avastustest, varustasid oma rahadega ekspeditsiaoni, mis pidi seumduma „Hiina" rannikule. Selle ekspeditsiaoni juhiks määrati John Cabot.

1496.a. anti Cabotile padent, mille alusel tal oli õigus minna nii ida-, lääne- kui põhja-merede kõinidesse piirnondadesse, et otsida, avastada ja uurida kõini saari ja maid, mis on asustatud „paganline" pärismaalastega.[2]

Oma esimese reisi Cabot teostas 1497.a. Arvatakse, kuigi ei ole selle reisi kohta peaaegu midagi teada, et ta jõudis Newfaundlandi või Uus-Šotimaa rannikule. Teated, mis viitavad, et ta uuris uue mandri rannajaont umbes 300 miili ulatuses, on nahtavasti õiged. Reis valtas tal 3 kuud.

Kuna esimene reis täielikult õigustas end, siis võeti nohe tarvitusele uua ôbinõud teise reisi korraldamiseus, mis algas-

1) Mangobur 1957, lk. 153
2) Бейкер, lk. 100

ki 1498. a. mais.

Selle reisi nohta an veelgi vähem teateid uni eelmise nohta. Nähtavasti ta eßaönnestus, nuna Aasia rikkusi ei önnestunud leida. Selle reisiga avastati ainult Newfaundlandi ranninu juures asuvad rikkad nalapüügi-hinkohad.

Selle reisi eßaönnestumine oli na ühens põhjusens, miks inglased paljude järgnevate aastate jaoksul ei võtnud enam ette uusi katseid lääne teed nandu Ida-Aasiasse sõitmisens.

Caßoti reise tuhß väga nõrgelt hinnata sellepärast, et ta teostas avastusi ookeani-osas, mis oli laevatamisel suurte rasnustega seotud.

Samal ajal lülitusid Atlandi ookeani põhjaosa uurimisse na portugaallased.[1] Nad oletasid, et Atlandi ookeanis an olemas saared, mida võiß nasutada tugipunktidena loode suunas nulgevat teed mööda Indiasse.

1500. a. Gaspar Corterial ületas Atlandi ookeani loode suunas nulgevat teed mööda ja jäudis nõigi andmete nohaselt Laßradori ranninule.

1501. a. võttis ta ette teise reisi, sõites nüüd tunduvalt lõunapoolsemat teed

1) Marugobur 1957, lu. 155

mööda. Kaugel läänes nägi ta maad, nus vaolasid väga veerohned jäed. Sellest Cortereal tegi järeldusse, et tema ees peab asuma manner. Cortereal ise jäi selle reisi ajal jäljetult naduma.

1502. a. mais tema vend Miguel Cortereal võttis ette reisi sama mašruuti mööda eesmärgiga otsida ama nadumajäänud venda.[1] Portugaallased jäudsidui mingi maani, nus nad oletasid, et see peab kindlasti olema Gaspar Cortereali poolt avastatud rannik. Kuid selle reisi ajal nadus jäljetult na Miguel Cortereali laev.

Portugaallaste morereisid loode suunas jätkusid edasi. Maad, mida nad naardile naudsid, hanati niiresti nimetama Corterealide Maaks. Kuid ei saa täpselt kindlaus määrata, millised maad olid nimelt portugaallaste poolt avastatud: nas Labrador, Newfaundland või Uus-Šotimaa.

X

Samal ajal, nui Kolumbus teostas oma avastusreise uute maade avastamiseks kaugel läänes, kerus ojalooareenile Amerigo Vespucci.

---

1) Mazugobur 1957, lu. 157

Vespucci maailmamuulsus on rajatud tema enda poolt kirjutatud kahele kirjale aastail 1503 ja 1504.[1] Kuna nende kirjade nohta ei ole täpseid dokumentaalseid tõendeid säilinud, siis ei ole na teada, nas need kirjad angi Vespucci enda kirjutatud. Nende kirjade nohaselt on ta teostanud neli avastusreisi: a. 1497, 1499, 1501 ja 1503.[2]

Uuemal ajal teostatud uurimuste järgi on jõutud selgusele, et esimene ja neljas reis on väljamõeldised.

Kujutletava esimese reisi tulemusens, nagu mõnede õpetlaste poolt on püütud tõestada, olevat olnud otsene Mehhino rannian avastamine Kampeche lahe juures, nuid samuti na Põhja-Ameerina idarannian avastamine.

Vespucci enda kirja olusel olevat ta teostanud ama esimese reisi Hispaania nuninga tuinistuses.[3] Kuid vaevalt on usutav, et sellised suured avastused, mis teostati Atlandi ookeani lääneosas, võisid Hispaanias jääda nii märnamatuins, et nendest üldse ei rääzitud. Kõige tõenäolisem on, et seda Vespucci „esimest avastusreisi" ei ole nunagi olnudni.

---

1) Marugobur 1957, lu. 165
2) Бейкер, lu. 98
3) Marugobur 1957, lu. 167

Teise reisi Vespucci teostas koos Alonso de Ojedaga a. 1499. See reis on ajaloos täestust leidnud na rea dokumentide põhjas, milles näsitletakse Ojeda ekspeditsiaoni tulemusi a. 1499-1500.[1] Vespucci nähtavasti jõudis mandrini umbes 5° lõunalainse juures ning seega täiendas juba Ojeda poolt alustatud uurimusi. Kui see reis tegelikult täesti toimus, siis Vespucci avastas sellega Brasiilia.

Maailmanuulsuse tõi Vespuccile tema poolt teostatud „kolmas" avastusreis a. 1501, mis tema naasaegsete silmis oli otsene „Uue Maailma avastamine".

1501. a. mais väljus Vespucci ühe laevaga Lissabonist ning võttis kursi Rohelise nume saarte juurde.[2] Siit võeti kurss edasi edela suunas ning 16. augustil jõuti 5° lõunalainse juurde. Siit liiguti edasi edela suunas pini Brasiilia ranniuut mini 32° lõunalainseni, kuhu jõuti 15. veebruaril. Siit otsustati võtta kurss nagu suunas ning mõne aja pärast jõuti ühe tundmatu maa rannikuni 52° lõunalainse juures (praegune Lõuna-Georgia saar). Mööda saare nallast sõideti umbes 100 km, kuid randuda ei saadud pidevalt nestvate lumetuisnude tõttu.

---

1) Marugobur 1957, lu. 166
2) ibid, lu. 168 jj.

Algas Antarktina talv ning Vespucci oli sunnitud pöörduma tagasiteele. Kurss väeti põhja suunas ning harunordse nürusega — 33 päevaga jõuti Guinea rannikule, kust otsustati noju tagasi sõita läbi Assoori saarte. 1502. a. septembris jõuti tagasi Lissaboni.

Selle reisi tulemusens oli Brasiilia ranninu avastamine.

Kujutletava neljanda reisi eesmärgiks olevat olnud leida tee Moluni saarte juurde, nuid see reis olevat ebaõnnestunud.[1] Vespucci enda sõnade järgi olevat ta jõudnud ainult Brasiilia ja Guayana ranninule.

X

XVI saj. alguses teknis Prantsusmaal St-Dié linnas geograafia ring, millest võtsid osa na mõned noored õpetlased.[2] Üns nendest, Martin Waltzemüller, kirjutas tõõ teemal „Sissejuhatus kosmograafiasse", mis publitseeriti 1507. a. Väljaandele lisati juurde nans Amerigo Vespucci kirja. Waltzemülleri raamatus esmanordselt esineb nimetus „Ameerina".

---

1) Marugobur 1957, lu. 170
2) ibid, lu. 171 jj.

Waltzemüller lähtus sellest aspektist, et kuna Amerigo Vespucci poolt on avastatud uus, neljas maailmajagu, siis tulens teda nimetada na tema nime järgi nas „Amerigons" või „Ameerinans".

Sellega Waltzemüller ei tahtnud sugugi vähendada Kolumbuse osatähtsust. Nii tema nui na kõinide teiste geograafide arvates XVI saj. alul Kolumbus ja Vespucci avastasid uued maad, uuid erinevates maailma osades. Kolumbus ainult teostas palju laiemas ulatuses oma uurimusi. Kolumbuse naasaegsetele näisid need maad nas Vana-Maailma saartena või poolsaartena (üks osa Ida-Aasia troopinavõondist). Kuid Vespucci avastas uue, neljanda maailmajao — Uue-Maailma, mis lains ekvaatorist nii põhja kui lõuna suunas. St.-Dié geograafiaring suhtus Amerigo Vespucci nirjadesse nui teatesse, et on avastatud uus manner, millele tuleb na nimetus anda. Ja Waltzemülleri raamat ongi Uue Maailma — Ameerina — „ristimistunnistusens" s.o. temale nimeandmise tõendins.

Alguses nimetati Ameerinans ainult praeguse Lõuna-Ameerina territoorinni nui nui Vespucci poolt avastatud Uut Maailma.

Ameerika nimetuse mõlemil poolkeral asuvatele kontinentidele võttis esmakordselt kasutusele kartograaf Gerhard Merkator a. 1541.

LÕPPSÕNA

Ajavahemikul 1492 – 1504 tegutses Ch. Kolumbus neli avastusretsi. Nende retside tulemusena ta avastas kõik Suur-Antilli saared — Kuuba, Haiti, Jamaica ja Puerto Rico, suurema osa Väike-Antilli saarest alates Martinique saarest ja lõpetades Virgiinia saartega, Bahama saarestiku keskosa ja veel terve rea üksikuid väiksemaid saari Kariibi meres. Kolumbus esimesena euroopalastest purjetas Ameerika Vahemerel — Kariibi meres mööda selga pani aluse Lõuna- ja Kesk-Ameerika maadevahelisele avastamisele.

Kolumbuse eesmärgiks oli jõuda Indiasse, sõites üle Atlandi ookeani ja tõestada, et maakera on kerakujuline. Kuid kahjuks ema eesmärki ta ei saavutanud. Kolumbus ei jõudnud Indiasse, kuid nõia enda poolt avastatud üü

saared nui kontinendid ta püüdis samastada nas Hiina, India või mõne-teise Aasia mandri osaga. Tõsi, Kolumbuse kirjades võib nohata nüll terminit „Uus Maailm", mid nahtlemata oli see mitte uue maailmajao, vaid ainult uuesti avastatu tähenduses, mis peab kindlasti nuuluma Aasia mandri juurde.

Kolumbus andis nätti niidi, millest ninni hoides ei ohud enam raske leida võtit ka nõinide teiste Uue Maailma osade juurde, mida hiljem hakati nimetama Ameerikaus.

Kolumbuse avastused muutsid Hispaania väga rikkaus koloniaalriigins, nuigi nende avastuste tahtsus sai Hispaaniale teatavaus alles siis, nui mõnikümmend aastat hiljem valhutati Mehhino ja Peruu. Ameerinasse hakkasid suunduma uued valhutajate-konkistadooride jäugud, nellede eesmärgins oli ainult pärismaalaste orjastamine ja paljansröövimine. Juba Kolumbus oma esimese reisi ajal pidas aru, nas suunata nõin indiaanlased Kastüliasse või muuta nad kohapeal orjadens.

Marx ja Engels hindasid väga nõrgelt Kolumbuse avastuste tähtsust. „Ameer-

nina avastamine ja ümber Aafrina viiva meretee leidmine löid tõusvale kodanlusele uue tegevusvälja. Ida-India ja Hiina turg, Ameerina koloniseerimine, nauþavahetus asumaadega, vahetusvahendite ja üldse naupade hulga suurenemine kutsusid esile kauþanduse, laevanduse ja tööstuse ennenägematu õitsengu ning niirendasid seega revolutsioonilise elemendi arenemist lagunevas feodaalses ühiskonnas."[1]

Kõin suured maadeavastused an seotud koloniaalse rööviga, kapitali esialgse akumulatsiooniga. Marx kirjutaþ, et „kulla ja hõbeda leinkohtade avastamine Ameerinas, pärisrahvaste väljajuurimine, orjastamine ja naevandustesse elusalt mahamatmine, Ida-India vallutamise ja paljaksriisumise algus, Aafrina muutumine jahipiirkonnaks, nus orjakauplejad peavad mustanahalistele jahti — niisugune an kapitalistlinu taotmise ajajärgu nõidin."[2]

Kuna Kolumþuse poolt avastatud maad muutsid Hispaania väga rikkaus ja võimsaks riigius, siis olid Hispaania valitsejad huvitatud na sellest, et ikka rohkem nasumeid saada. „Asumaad

1) K. Marx ja F. Engels. Kommulistlinu partei manifest. Tallinn, 1951, lk. 31
2) Karl Marx. Kapital. I köide. Tallinn, 1953, lk. 652

kindlustasid küresti nasvavaile manufaktuuridele turu ja selle turu monopolistlin valdamine kindlustas küresti suureneva akumulatsioni. Väljaspool Euroopat otsese rööviimise, orjastamise ja tapmise tul kokkuriisutud aarded voolasid emamaale ja muutusid siin kapitalins."[1]

Kuigi Ameerinast sissevoolavad rikkused muutsid Hispaania tugevaus koloniaalriigins, oli tema rikkus siisni näiline. Ameerina avastamisele, nulla ja hõbeda sissevoolule järgnes Hispaania majanduslin-poliitiline langus. Ta ei suutnud üle minna kapitalistlinu majandusega arenenud tugevaus riigins. See, mis Hispaaniale tõi languse, kindlustas Madalmaadele ja Inglismaale kapitalistlinu arengu küreneemise, mille tulemusena tekkisid neis maades XVI ja XVII sajandil kodanlinud revolutsioonid.

Suurte maadeavastuste otsesens tagajärjens oli hindade revolutsioon, mille otseselt põhjustas Ameerinas orjastatud indiaanlaste odava tööjõuga naevandatud väärismetallide pidev juurdevool Euroopasse.

Kolumbuse tune geograafiliste avastuste ajaloos on väga suur. Tema esimesena püüdis jõuda Atlandi ookeani kaudu

1) Karl Marx, kapital, I k, lu. 654

Indiasse, et täista maakera kerakujulisust. Enda poolt püstitatud eesmärni Kolumbus ei jäudnud täita.

Kuigi Kolumbus ise ei tahtnud ega ka teadnud, oli tema teene objektiivselt see, et kõik suured muudatused – kapitalismi arenemine ja proletariaadi tekkimine, kodanlikud revolutsiaonid — mis taimusid Euroopas, said võimalinuus alles peale Ameerika avastamist. Tolle aja tingimustes oli see progressiivseks nähtusens.

Kolumbuse suur ajalooline teene seisab selles, et ta rajas tee mõlema lääne poolkeral aseva nontinendi avastamisens, mis tänapäeval an nõigile tuntud Ameerika nimetuse all. Kolumbus oli ja jääb alati kesksens figuurins suurte maadeavastuste periaodi ajaloos.

KASUTATUD KIRJANDUSE NIMESTIK

1. Karl Marx. Kapital. I köide. Tallinn, 1953 =
= Karl Marx, Kapital, I k.

2. F. Энгельс. О разложении феодализма и буржуазии. К. Маркс и Ф. Энгельс. Сочинения. Том XVI. Часть I. Москва, 1937, lk. 440-450

3. Karl Marx ja Friedrich Engels. Kommunistliku partei manifest. Tallinn, 1951

4. Архив Маркса и Энгельса. Том VII. Госполитиздат, 1940

X

Путешествия Христофора Колумба под редакцией и со вступительной статьей И.П. Магидовича. Москва, 1956 =
= Путешествия

X

1. Альтамира. История Испании. Т. I и II. Москва, 1951 = Альтамира, т. I
Альтамира, т. II

2. Анучин. О судьбе Колумба или исторической личности и о спорных и тёмных пунктах его биографии. Землеведение. Периодическое издание географического отделения Императорского Общества. Т I. Москва, 1895 = Анучин

3. Бэйкер Дж. История географических открытий и исследований. Москва, 1950 = = Бэйкер

4. Витвер. Историко-географическое введение в экономическую и политическую географию капиталистического мира. Учёные записки московского университета. Москва, 1945, ст. 35-48 = = Витвер

5. Книга Марко Поло. Москва, 1955 = = Книга Марко Поло

6. Магдович И.П. Очерки по истории географических открытий. Москва, 1949 = = Магдович

7. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий. Москва, 1957 = = Магидович 1957

8. Свет. Открытие Америки и зарождение системы эксплуатации его коренного населения. Путешествия Христофора Колумба под редакцией И.П. Магидовича. Москва, 1956, ln. 494-518 = Свет

9. Уйнсор Дж. Христофор Колумб и открытие Америки. СПБ, 1893 = Уйнсор

10. Фейске Дж. Открытие Америки. Т I. Москва, 1892 = Фейске

11. G. Jakob. Retsensiaon: R. Henningi Terrae incognitae. B. IV kohta. Deutsche Literaturzeitung 1958 (79. Jahrgang), Heft 3, ln. 249-253

SISUKORD

Sissejuhatus lk. 2

I ptk. Ch. Kolumpuse elulugu ja projekt lk. 15

II ptk. Ch. Kolumpuse I avastusreis lk. 51

III ptk. Ch. Kolumpuse II avastusreis lk. 75

IV ptk. Ch. Kolumpuse III avastusreis lk. 99

V ptk. Ch. Kolumpuse IV avastusreis lk. 114

VI ptk. Ch. Kolumpuse võistlejad lk. 134

Lõppsõna lk. 148

Kasutatud kirjanduse nimestik lk. 153